

**TÜRKİYE’DE AÇIK ERİŞİM, KURUMSAL ARŞİVLER VE
AKADEMİK KÜTÜPHANELER**

Mehdi AFZALİ

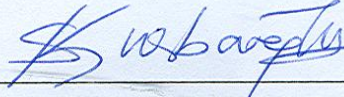
Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı

Doktora Tezi

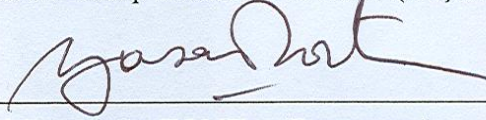
Ankara, 2009

KABUL VE ONAY

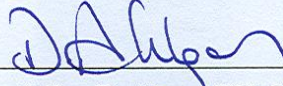
Mehdi AFZALİ tarafından hazırlanan “Türkiye’de Açık Erişim, Kurumsal Arşivler ve Akademik Kütüphaneler” başlıklı bu çalışma, 8 Haziran 2009 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

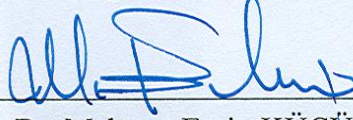
Prof. Dr. Serap KURBANOĞLU (Başkan)

Prof. Dr. Yaşar TONTA (Danışman)

Prof. Dr. Doğan ATILGAN

Doç. Dr. Mehmet Emin KÜÇÜK

Doç. Dr. Nazan UÇAK

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Prof. Dr. İrfan ÇAKIN
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

8 Haziran 2009

Mehdi AFZALİ

TEŐEKKÖR

Bu çalışmanın gerçekleőmesinde yardımlarını gÖrdüğüm pek çok kiőiyeye teőekkÖr borçluyum. Öncelikle çalışmanın her aşamasında öneri ve eleőtirileriyle beni yönlendirerek çalışmanın ortaya çıkmasında büyük katkıları bulunan sevgili hocam ve danışmanım Prof. Dr. Yaşar TONTA'ya her őey için çok teőekkÖr ederim. Yaptıkları yönlendirmeler nedeniyle Tez İzleme Komitesi üyeleri Doç. Dr. Mehmet Emin Küçük ve Doç. Dr. Nazan Uçak'a da teőekkÖr borçluyum.

Hacettepe Üniöersitesindeki tüm hocalarıma verdikleri emek, Türkiye'de yaőadığım sürece gösterdikleri ilgi ve destek için de teőekkÖrlerimi sunuyorum.

ÖZET

AFZALİ, Mehdi. *Türkiye’de Açık Erişim, Kurumsal Arşivler ve Akademik Kütüphaneler*, Doktora Tezi, Ankara, 2009.

Bilimsel literatürde ‘açık erişim’ gerek kütüphanelerin gerekse araştırmacıların bilimsel yayınlara serbest erişmesini sağlayan yeni bir model olarak tanımlanmaktadır. Kurumsal arşivler ise bir kurumda görev yapan kişilerin yayınlarının kaydedilmesi, arşivlenmesi ve yönetimi için yeni bir yöntemdir. Kurumsal arşivlerin gelişimi açık arşiv çalışmalarının hızlanmasına neden olmuştur. Bu nedenle kurumsal arşivler ile açık arşiv girişimleri birbirleriyle yakından ilgilidir.

Bu araştırmada Türk üniversitelerinde açık erişim kaynakların ve açık kurumsal arşivlerin durumunu saptamak, bu kaynaklarla ilgili hizmetleri ve bu hizmetlerin üniversitelerin web sitelerinin etki faktörleri üzerindeki etkilerini incelemek amaçlanmıştır. Bu doğrultuda araştırmamızın temel hipotezi: ‘Türkiye’de açık erişim kaynaklardan bilgi hizmetleri sunan üniversitelerin Web Etki Faktörleri (WIF) daha yüksektir’ şeklindedir. Betimleme yöntemi kullanılarak veri toplandı ve hipotezi kanıtlamak için webometrik tekniklerden ve MarketLeap’in LPC servisinden yararlanıldı.

Çalışmamızın sonucunda elde edilen bulgular hipotezimizi desteklemektedir. Üniversitelerin yayımladıkları açık erişim dergi sayısı ve kurumsal arşivlerdeki kaynak sayısı ile WIF sıralamaları arasında bir ilişkinin olduğu ortaya çıkmıştır. Açık erişim bilgi kaynakları kütüphanelerin web siteleri aracılığıyla etkin bir biçimde hizmete sunulmamaktadır. Akademik kütüphanelerde açık arşiv oluşturmaya yetecek kadar dijital kaynak bulunmamaktadır. Türk üniversiteleri tarafından yayımlanan açık erişim dergiler değişik e-rehberlerde listelenmediklerinden görünürlük (dışarıdan olan bağlantı sayısı) sıralamaları çok düşüktür. Açık erişim dergilerin e-rehberlerde listelenmesinin üniversitelerin görünürlüklerini artırdığı saptanmıştır. Çalışmada Türk arşivlere bağlantıların sayısı az olmasına rağmen, bu arşivlerin kullanımı oranının yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Sonuç olarak kurumsal arşivlerin kurulması kütüphanelerin yanı sıra YÖK, rektörlükler, enstitüler, fakülteler, bölümler ve bilgi işlem merkezleri tarafından desteklenmeli, bütün üniversiteler tarafından yayımlanan açık erişim kaynakları harmanlayan bir arama motoru geliştirilmelidir.

Anahtar Sözcükler

Açık erişim, kurumsal arşivler, akademik kütüphaneler, Web Etki Faktörü (WIF), webometri, web analizi.

SUMMARY

AFZALÍ, Mehdi. *Open access, institutional repositories and academic libraries in Turkey*. Ph.D. Dissertation. Ankara, 2009.

In scientific literature, 'Open Access' is defined as a new model providing free access to scientific publications for libraries and researchers. Institutional repositories are a new facility for recording, archiving and managing the publications of the persons who work for institutions. The development of institutional repositories has given rise to the acceleration of studies on open archives. Therefore, institutional repositories and open archives are closely related with each other.

In this study, we aim to find out the circumstances of open access sources and institutional repositories in Turkish universities, to investigate the facilities concerned with these resources and examine the influence of these facilities on the Web Impact Factors (WIFs) of universities' web sites. The main hypothesis of our research is that 'WIFs are higher for universities offering information services from open access sources in Turkey'. The survey method was used to gather data and webometric techniques and the LPC services of Market Leap were used to prove the hypothesis.

Findings proved the hypothesis: there is a positive correlation between the number of open access journals that the universities publish and their ranks based on WIF values. Similarly, the higher the number of sources in universities' institutional repositories, the higher their ranks based on WIFs. Open access information sources are not put into service actively through the web sites of the Turkish university libraries. Academic libraries do not have enough digital resources to set up open repositories. Because of the fact that open access journals published by Turkish universities are not listed in different e-lists, the ranks of universities based on the visibility (the number of outside links to universities' web sites) are usually low. The listing of open access journals in e-guides tends to increase the visibility of universities. Despite the fact that links to open archives of Turkish universities were low, their usage rates were quite high.

In conclusion, the establishment of institutional repositories must be supported by the Turkish Higher Education Council (YÖK), university rectorates, institutes, faculties, departments and data processing centers along with libraries, and a search engine harvesting all the resources available through institutional repositories and open archives must be developed.

Keywords

Open access, institutional repositories, academic libraries, Web Impact Factor (WIF), webometrics, web analysis.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZET	iv
SUMMARY	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
1. BÖLÜM: GİRİŞ	1
1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ.....	3
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE HİPOTEZLERİ	3
1.3. YÖNTEM	6
1.4. LİTERATÜR İNCELEMESİ	6
1.5. ARAŞTIRMANIN DÜZENİ	9
1.6. KAYNAKLAR	10
2. BÖLÜM: AÇIK ERİŞİM YAYINCILIK	11
2.1. GİRİŞ	11
2.2. AÇIK ERİŞİM	13
2.3. AÇIK ERİŞİM MODELLERİ	16
2.3.1. Açık Erişim Dergiler	16
2.3.1.1. Açık Erişim Dergilerin Yayın Modelleri	17
2.3.1.2. Açık Erişim Dergilerin Rehberleri	18
2.3.1.3. Açık Erişim Dergilerin Bölgesel Gelişimi	20
2.3.1.4. Açık Erişim Dergilerin Konuları	21
2.3.2. Kendi Kendine Arşivleme	23
2.3.3. Kurumsal Arşivler	25
2.4. AÇIK ARŞİVLERİN GELİŞİMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER	29
2.5. AKADEMİK KÜTÜPHANELER VE AÇIK ERİŞİM YAYINCILIK	31

3. BÖLÜM: YÖNTEM	33
3.1. MEVCUT DURUMUN BELİRLENMESİ	33
3.1.1. Süreli Yayınlar	33
3.1.2. Diğer Açık Erişim Kaynaklar	35
3.1.3. Açık Erişim Arşivler	36
3.2. ANKET	37
3.3. ETKİ DEĞERLENDİRMESİ.....	38
3.3.1. Webometrik Yöntemin Kullanımı	39
3.3.2. Türk Akademik Kütüphanelerinde Açık Erişim Kaynaklar ve Kurumsal Arşivlere Olan Bağlantıların İncelenmesi	39
3.4. WEB'DE BİLGİ YAYMA GÜCÜ	41
3.5. SOSYAL AĞ ANALİZİ	42
4. BÖLÜM: TÜRK ÜNİVERSİTELERİNDE AÇIK ERİŞİM KAYNAKLARI	43
4.1. TÜRKİYE'DE AÇIK ERİŞİM DÜŞÜNCESİNİN GELİŞMESİ	43
4.2. AÇIK ERİŞİM DERGİLER	44
4.3. AÇIK ERİŞİM TEZLER	50
4.4. KURUMSAL ARŞİVLER	53
4.5. TARTIŞMA	56
5. BÖLÜM: AÇIK ERİŞİM HİZMETLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	58
5.1. KÜTÜPHANECİLERİN AÇIK ERİŞİM VE KURUMSAL ARŞİVLER HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ	58
5.2. AÇIK ERİŞİM KAYNAKLARA BAĞLANTI	65
5.3. ETKİ DEĞERLENDİRMESİ	68
5.3.1. Açık Erişim Dergiler ve Üniversitelerin Web Etki Faktörleri	68
5.3.2. Kurumsal Arşivler ve Üniversitelerin Web Etki Faktörleri	69
5.4. TÜRK ÜNİVERSİTELERİNİN WEBOMETRİK SIRALAMASI VE AÇIK ERİŞİM KAYNAKLARI	70
5.5. WEB'DE BİLGİ YAYMA GÜCÜ	74

5.6. WEB ANALİZİ	78
5.7. TARTIŞMA	80
6. BÖLÜM: SONUÇ VE ÖNERİLER	84
6.1. SONUÇ	84
6.2. ÖNERİLER	87
6.3. GELECEKTE YAPILMASI ÖNERİLEN ARAŞTIRMALAR	89
KAYNAKÇA.....	91
EKLER.....	109

TABLolar LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 1. Bölgelere Göre Yayımlanan E-Dergiler ve Açık Erişim Dergiler.....	20
Tablo 2. E-Rehberlerde Üniversiteler Tarafından Yayımlanan Açık Erişim Dergilerin Ülkelere Göre İstatistikleri (Mart – Eylül 2007)	21
Tablo 3. Konulara Göre Yayımlanan E-Dergiler ve Açık Erişim Dergilerin İstatistikleri.....	22
Tablo 4. Türk Üniversiteleri Tarafından Yayımlanan Açık Erişim Kaynaklar	47
Tablo 5. Üniversiteler Tarafından Yayımlanan Açık Erişim Dergilerin Konularına Göre Dağılımı (Ocak 2008)	49
Tablo 6. DOAJ Rehberinde Yer Alan Türkiye Kökenli Açık Erişim Dergiler	50
Tablo 7. Anketteki 5’li Likert Ölçeğine Göre Akademik Kütüphanecilerin Görüşleri...	60
Tablo 8. Eğitim Programına Katılım ve Açık Erişim Hizmetler Arasındaki İlişki.....	62
Tablo 9. Eğitim Programına Katılım ile Kütüphanecilerin Uzmanlık Alanları Arasındaki İlişki.....	62
Tablo 10. Türk Üniversitelerinin Kurumsal Arşivlerin Webometrik İncelenmesi.....	71
Tablo 11. Türk Üniversitelerinin Webometrik Sıralaması ve Açık Erişim Kaynaklar Arasındaki İlişki	72
Tablo 12. Akademik Kütüphanelerin Webometrik Sıralaması	76
Tablo 13. Türk Üniversitelerin Web Sitelerinin Bağlantı Popülerlikleri	77
Tablo 14. Güneydoğu Avrupa’daki Açık Arşivlerin Web Analizi	79

ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 1. EBSCO dergilerinin konulara göre 2005-2009 arasındaki fiyat artışı	12
Şekil 2. 2002- 2007 Arasında Ulrichs'de Listelenen Açık Erişim ve Ticari Dergilerin Sayısı	17
Şekil 3. Kurumsal Arşivlerin Sayısındaki Artış	29
Şekil 4. Üniversiteler Tarafından Yayımlanan Açık Erişim Dergilerini Sunan Kurumlar (Şubat 2007).....	32
Şekil 5. 2004 – 2008 Arasında Türk Üniversiteleri Tarafından Yayımlanan Açık Erişim Dergilerinin Sayılarındaki Artış	46
Şekil 6. 2005 – 2008 Arasında Açık Erişim Dergilerinin Arşivlerde Sayılarındaki Artış.....	48
Şekil 7. 2005 – 2008 Arasında Üniversiteler Tarafından Yayımlanan Açık Erişim Dergilerinin Konulara Göre Artışı	49
Şekil 8. Kütüphanecilerin Çalıştıkları Bölümler	59
Şekil 9. Uzman Kütüphanecilere Göre En Uygun Eğitim Yöntemi.....	63
Şekil 10. Kütüphanecilere Göre Açık Erişim Bilgi Hizmetlerinin Daha İyi Verilmesi İçin Gereken Eğitimler.....	64
Şekil 11. Kurumsal Arşivlerin Kurulması ve Yönetimi İçin Verilmesi Gereken Eğitimle Onaylayan Kütüphanecilerin Yüzdesi	65
Şekil 12. Türk Akademik Kütüphanelerinden Açık Erişim Kaynaklara Olan Bağlantıların Artışı (Mayıs 2006-Mart 2007)	67
Şekil 13. Üniversiteler Tarafından Yayımlanan Açık Erişim Dergiler ve Üniversitelerin Webometrik Sıralamaları Arasındaki İlişki.....	69
Şekil 14. Üniversitelerdeki Açık Arşivler ve Webometrik Sıralaması Arasındaki İlişki	70

1. BÖLÜM

GİRİŞ

Elektronik bilgilerin arşivlenmesi, düzenlenmesi, korunması ve kullanıma sunulması bilgi merkezlerinin vazgeçilmez işlevlerinden birisi olmuştur. Dünyanın değişik yerlerinde elektronik kütüphaneciliğin yapıldığı birçok üniversite kütüphanesi bulunmaktadır. Ancak pek çok ülkede elektronik bilimsel iletişimin yoğun olarak yapılabilmesi ve bu tür hizmetlerin verilebilmesi için iletişim ve teknoloji ile ilgili alt yapı sorunlarının çözülmesi gerekmektedir. Bununla birlikte bu tür kaynakların yönetim modellerinin geliştirilmesi ve kurumların yeniden organizasyonu gerekmektedir. Aksi takdirde araştırmaların kısıtlı kaynaklarla sürdürülmesi bugüne kadar olduğu gibi bundan sonra da karşımıza bir sorun olarak çıkmaya devam edecektir.

Son zamanlarda disiplinler arası çalışmalar, kullanıcıların değişik bilgi gereksinimleri, teknolojiyen kaynaklanan değişik formatlardaki bilgi kaynakları ve bütçe sıkıntıları koleksiyon yönetimini karmaşık bir süreç haline çevirmiştir. Koleksiyon yönetiminin temel çalışmaları ise politika geliştirilmesi, kullanıcıların bilgi gereksinimlerinin analizi, kütüphanenin iç ve dış iletişimi, bütçeleme, anlaşmaların örgütlenmesi, koleksiyonun değerlendirilmesi, seçimin değerlendirilmesi, bilginin korunması ve sistemin değerlendirilmesinden ibarettir (Singh, 2004, s. 56).

Akademik kütüphanelerdeki hizmet anlayışı ile birlikte hizmetin sunumunda kullanılan araç ve yöntemler de büyük değişime uğramıştır. Bu değişimin başta gelen nedeni bilgi ortamının değişmesi ve bilgi teknolojisindeki hızlı gelişmelerdir. Bilgi teknolojisinin gelişimi hizmet kapsamına giren işlerin artmasına neden olurken bilgi erişimde kütüphanecilerin rolünü ön plana çıkarmıştır (Uçak, 2004, s. 409-410).

1990'lı yıllarda bilgisayar ağlarının ve elektronik yayıncılığın yaygınlaşması, önceleri araştırmacılar arasında fotokopi olarak dağıtılan bilimsel yayınların, hakemlik sürecinden geçmemiş ön baskı metinleri, elektronik ortama taşınmaya başlamıştır.

Tarihsel gelişimde 1990'lı yılların başı açık erişim açısından oldukça önemlidir. Kurulan ilk elektronik ön baskı arşivi, Paul Ginsparg'ın Los Alamos'ta oluşturduğu yüksek enerji fiziği alanındaki ArXiv'dir.¹ Yüksek enerji fiziği alanında oluşturulan bu ön baskı arşivinin büyük başarısından sonra çeşitli alanlarda birçok ön baskı arşivi oluşturulmaya başlanmıştır (Lawal, 2002; Rusch-Feja, 2002; Brainin, 2004).

Son zamanlarda dünyadaki açık kurumsal arşivlerin sayısında büyük bir artış görülmektedir. Bu artış ülkedeki bazı özelliklerden etkilenmektedir. Teknolojik gelişmeler, teknolojik alt yapı, üniversitelerin sayısı, üretilen bilgi kaynaklarının sayısı ve ekonomik durumun yanı sıra kütüphaneciler, yöneticiler, araştırmacılar ve yazarların bilimsel ortamda açık arşivlerle ilgili düşünceleri de önemlidir.

Disiplinler arası arşivler genellikle hakemli dergilerde yayımlanan makalelerin ön baskılarını ve son baskılarını, teknik raporları ve kurumların öğrenim nesnelerini ve araştırmalarını kapsamaktadır (McLendon, 2005). Açık erişim modeli hızla gelişmekte olup paralı dergilere karşılık olarak açık erişim dergiler (Open Access Journals - OAJ²) yayımlanmaya başlanmıştır.

Bu arşivlerde yeni iletişim araçları ve teknolojinin gelişmesi bilgiye erişim yöntem ve yönetimini yoğun bir şekilde etkilemektedir. Söz konusu değişim süreci, kütüphanenin içinde ve dışında meydana gelen değişimlerdir. Kütüphane yönetimi bu değişimleri ne kadar çabuk içselleştirebilirse, kütüphanenin geleceğine yönelik stratejik kararlar da o kadar çabuk ve doğru biçimde alınabilir. Kütüphanelerin iyi bir biçimde yönetilebilmeleri için kütüphaneyi oluşturan parçaların ve onların sistem bütünü içerisindeki işlevlerinin açık bir biçimde tanımlanması gerekmektedir. Kütüphaneciler öğrenim nesnelerini arşivlemek, hizmete sunmak ve yönetmek için diğer disiplinler, özellikle de bilgi teknolojisi uzmanları ve akademisyenlerle işbirliği içindedirler. Açık erişim sistemlerinin yönetimi ve dijital koleksiyonun yönetimi kütüphanecilerin öğrenmesi gereken nispeten yeni konulardır (Chang, 2003, s. 78).

¹ <http://arxiv.org/>

² <http://www.doaj.org/>

1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Türkiye’de üniversiteler tarafından hazırlanan akademik kaynakların sayıları giderek artmaktadır. Örneğin, sadece Ankara Üniversitesi tarafından 30’a yakın akademik dergi yayımlanmaktadır. Bazı üniversitelerde (örneğin, Bilkent, ODTÜ ve Hacettepe) tezlere elektronik ortamda erişilebilmesi için projeler yürütülmektedir. Ancak üniversite kütüphanelerinde elektronik kaynakların kullanımıyla ilgili politikalar, elektronik danışma hizmetleri, başka üniversitelerin öğrencilerine verilen elektronik danışma hizmetlerinin kalitesi ve güncelliği gibi konular henüz yeterince incelenmemiştir ve üniversitelerin web sayfalarında yansıtılmamaktadır. Akademik kütüphaneler koleksiyon yönetim politikalarının geliştirilmesinde açık erişim kaynaklara yer vermemektedirler. Kütüphanelerin web sayfalarında genellikle açık erişim ve kurumsal arşivlerle ilgili hiçbir bilgi verilmemektedir. Bu kütüphanelerin bir kısmının web sayfalarında “OAIster”, “Google Scholar” ve “Directory of Open Access Journals” gibi önemli arama sistemleri ve kaynaklara bağlantıların olmaması ilgi çeken bir diğer konudur.

Genel duruma baktığımızda Türkiye’de elektronik kaynaklarla ilgili üniversiteler arasında sistematik bir proje yürütülmediğini ve açık kurumsal arşivlerle ilgili eğitim programlarının henüz gelişmediğini görmekteyiz. Türkiye’de açık erişim düşüncesinin yaygınlık kazanması için şimdiye kadar çeşitli sunumlar yapılmış olmasına rağmen konuyla ilgili sadece bir tez çalışması (Ertürk, 2008) gerçekleştirilmiş, birkaç makale (Polat, 2006; Kayaoğlu, 2006) ve bir broşür (Karasözen, Holt ve Coşkun, 2006) yayımlanmıştır. Açık kurumsal arşivlerin gelişmemesinin nedenleri ve bu tür arşivlerin kütüphanelere sağladığı avantajlar şimdiye kadar pek araştırılmamıştır. Böyle bir ortamda akademik kütüphanelerin rolü ve etkisinin ne olduğu, açık kurumsal arşivlerin kurulması için ilk adımların kimin tarafından atılması gerektiği ve akademik ortamda açık erişim kaynaklarının yerinin ne olduğu aydınlatılmamıştır.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE HİPOTEZLERİ

Bu araştırmanın temel amacı Türk üniversiteleri tarafından yayımlanan açık erişim dergiler ve geliştirilen kurumsal arşivlerden elde edilen bulgular ile üniversitelerin web

sitelerinin analizinden elde edilen bilgiler, web etki faktörleri ve Web’de bilgi yayma güçleri arasındaki ilişkileri incelemektir. Araştırmanın diğer amaçlarından ilki, Türk üniversitelerinde açık erişim kaynaklarının ve açık kurumsal arşivlerin durumunu saptamak, üniversitelerde açık erişim arşivlerini destekleyecek elektronik kaynaklar olup olmadığını ortaya çıkarmak ve akademik kütüphanelerde verilen açık erişim bilgi kaynaklarına dayalı hizmetleri incelemektir. İkincisi Türkiye’de akademik kütüphanelerde çalışan uzman kütüphanecilerin açık erişim ve kurumsal arşivlerin kurulması ve gelişmesiyle ilgili görüşlerini ve eğitim gereksinimlerini saptamaktır.

Araştırmada akademik kütüphaneler ve bu kütüphanelerde çalışan uzman personelle ilgili aşağıdaki sorulara yanıt aranmaktadır:

- Türk üniversiteleri tarafından yayımlanan açık erişim dergiler ve geliştirilen kurumsal arşivlerin sayısı ile üniversitelerin web etki faktörleri arasında bir ilişki var mıdır?
- Açık erişim dergilerin değişik e-rehberlerde listelenmemesi bu kaynaklara olan bağlantıların sayısında etkili midir?
- Akademik kütüphanelerde açık erişim kurumsal arşivlerin kurulması için mevcut elektronik bilgi kaynakları yeterli midir?
- Açık erişim kaynaklardan sağlanan bilgi hizmetlerinin üniversiteler ve kütüphanelere sağladığı avantajlar nelerdir?
- Akademik kütüphanelerde açık kurumsal arşivlerin geliştirilmesi için eğitimli personel var mıdır?
- Akademik kütüphanecilerin açık erişim kaynaklarla ilgili görüşleri nelerdir?
- Kütüphanecilerin kurumsal arşivlere yönelik tutumları nelerdir?
- Kütüphanecilerin dijital arşivlerin kurulması ve işletilmesinde daha aktif rol almaları için hangi konularda eğitime ihtiyaçları vardır?

Söz konusu amaçlar doğrultusunda araştırmamızın hipotezleri aşağıdaki şekilde belirlenmiştir:

- Akademik kütüphanelerde açık erişim bilgi kaynakları kütüphane web siteleri aracılığıyla etkin bir biçimde hizmete sunulmamaktadır;
- Birçok akademik kütüphanede açık erişim arşivlerini destekleyecek elektronik kaynak yoktur;
- Türkiye’de akademik kütüphanelerde çalışan uzman kütüphaneciler açık erişim ve kurumsal arşivlerin kurulmasıyla ilgili eğitim almamışlardır;
- Türkiye’de açık erişim kaynaklardan bilgi hizmetleri sunan üniversitelerin Web Etki Faktörleri (WIF) daha yüksektir;
- Türk üniversiteleri tarafından yayımlanan açık erişim dergilerin değişik e-rehberlerde listelenmemesi üniversitelerin web etki faktörlerini etkilemektedir;
- Akademik kütüphanelerden Türkiye’deki açık arşivlere olan bağlantıların az olması bu arşivlerin web etki faktörlerinin çok düşük olmasına neden olmuştur;
- Kurumsal arşivlerin geliştirilmesi Türk üniversitelerinin web sitelerindeki zengin dosyaların sayısını artırmaktadır;
- Türk üniversiteleri tarafından geliştirilen kurumsal arşivlerin kullanım oranı (site trafiği) yüksektir;

Bu araştırma sorularını yanıtlamak ve hipotezleri test etmek için üniversitelerde açık erişim kaynakların ve açık arşivlerin geliştirilmesi ve akademik kütüphanelerdeki kütüphaneciler ve elektronik bilgi kaynakları ve hizmetleri hakkında ayrıntılı bilgi toplanmıştır.

1.3. YÖNTEM

Çalışmamızın kapsamı Türkiye’deki üniversite kütüphanelerindeki açık erişim hizmetleriyle ilgili kaynaklar ve personel ile bu üniversitelerin sahip oldukları diğer açık erişim kaynakları ile sınırlıdır.

Araştırmamızda Türk üniversitelerinin açık erişim yayıncılık performansını belirlemek ve dünyadaki durumla karşılaştırmak amacıyla “betimleme yöntemi” kullanılmıştır. Uzman kütüphanecilerin açık erişim ve kurumsal arşivler hakkındaki görüşlerini toplamak amacıyla bir anket hazırlanmıştır. Kütüphanelerin web sayfalarından açık erişim kaynaklara olan bağlantıları saptamak için webometrik tekniklerden yararlanılmıştır. Çalışmamızda Türk üniversitelerinden açık erişim kaynaklara ve kurumsal arşivlere olan bağlantılar “webometrik” yöntemden yararlanılarak incelenmiştir. Üniversiteler ve akademik kütüphanelerin Web sayfalarına verilen bağlantıların sayılması için MarketLeap’in LPC servisinde her üniversite ve kütüphane için ana web sunucu adresleri kullanılmıştır.

Yöntemle ilgili ayrıntılı bilgi 3. Bölümde verilmektedir.

1.4. LİTERATÜR İNCELEMESİ

Açık erişim ve kurumsal arşivlerle ilgili bilimsel yazılar ve araştırmaların sayısı her geçen gün artmaktadır. Michigan Üniversitesi tarafından hazırlanan bibliyografyada yüzlerce kaynak listelenmiştir (MIRACLE: IR Bibliography, 2006). Charles Bailey (2005a) tarafından hazırlanan bilimsel elektronik yayınlar bibliyografyasında (Scholarly Electronic Publishing Bibliography) açık erişim ve kurumsal arşivlerle ilgili birçok kaynak yer almaktadır. Bunun yanı sıra yayınlanmamış birçok yazı ve rapor kişisel web sayfalarında yer almaktadır (Xia ve Sun, 2007, s. 15).

Kurumsal arşivlerle ilgili ilk çalışmalardan birisi Pinfield (2001) tarafından yapılmıştır. Bu yazıda arXiv arşivinin yapısı incelenmiştir. Jantz ve Wilson’a (2008) göre Kuzey Amerika’daki kurumsal arşivlerle ilgili yapılan araştırmalar arasında dört çalışma daha

önemlidir. Bu araştırmaların ilki Lynch ve Lippincott (2005) tarafından yapılan ve Coalition for Networked Information (CNI) üyelerindeki kurumsal arşivlerin gelişimini inceleyen çalışmadır. İkincisi ise Bailey'nin (2006) Araştırma Kütüphaneleri Derneği (ARL) üyesi kütüphanelerin kurumsal arşivlerini incelediği araştırmasıdır. Bu araştırmada söz konusu arşivlerin bütçesi, personeli ve politikaları değerlendirilmiştir. Üçüncü araştırmada Kanada Araştırma Kütüphaneleri Derneği'ne (CARL - Canadian Association of Research Libraries) üye kütüphanelerdeki kurumsal arşivler incelenmiştir (Shearer, 2004). Bilgi politikası, kaynak paylaşımı ve bilimsel yayıncılık konularında faaliyet gösteren akademik topluluğun ortak hareket etmesi amacıyla CARL tarafından başlatılan "The CARL Institutional Repositories Pilot Project" halen otuzun üzerinde Kanada üniversitesi için ortak bir kurumsal arşiv olarak hizmetlerini sürdürmektedir.¹ Dördüncü araştırmada 2147 Amerikan kolej ve üniversitesindeki kurumsal arşivler ve akademik kütüphaneler incelenmiştir (Markey ve diğerleri, 2007).

Webometrik yöntem kullanılarak üniversitelerin web sitelerinin incelenmesi ilk olarak İngiltere'de Thelwall (2001) tarafından yapılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre üniversitelerdeki bilimsel kaynakların artmasıyla birlikte web sitelerine olan dış bağlantıların sayısı da artmaktadır. Daha sonra Smith ve Thelwall (2002) Alltheweb ve Altavista arama motorlarını kullanarak Avustralya üniversitelerinin web sayfalarını incelemişlerdir. Çalışmada web sitelerinin etki faktörüyle üniversitelerin personel sayısı arasındaki ilişkiler araştırılmıştır. Aynı amaçla Boell ve diğerleri (2008) *Exalead.com* arama motorunu kullanarak Avustralya'daki 38 üniversitenin web sitelerini incelemişlerdir.

Başka bir çalışmada ABD üniversitelerinin üç alandaki (kimya, psikoloji ve tarih) web siteleri incelenmiştir (Tang ve Thelwall, 2003). Harries ve diğerleri (2004) matematik, fizik ve sosyal bilimler bölümlerinin web sitelerine olan bağlantıları üç kategoride değerlendirmişlerdir: 1- sitelerin içeriği (kaynakların türü ve kalitesi vs), 2- sitelerin türü (üniversitenin ana sayfası, fakültenin ana sayfası, bölümün ana sayfası vs), 3- sitenin sahibi (üniversite, fakülte, bölüm vs). Her iki araştırmada da web sitelerinde bölümlere göre farklılıklar ve değişik özelliklerin olduğu saptanmıştır.

¹ http://www.carlabrc.ca/projects/institutional_repositories/institutional_repositories-e.html

Chu (2005) ABD'deki kütüphanecilik ve bilginin okullarının web sitelerini incelemiştir. Çalışmada sitelere olan dış ve iç bağlantıların sayısı karşılaştırılmıştır. Noruzi (2005a) 15 İran üniversitesinin web sitesini webometrik yöntem kullanarak incelemiş ve web sitelerine olan bağlantıları etkileyen faktörleri saptamıştır. Afzali (2009) üniversitelerin Web Etki Faktörlerini (WIF) etkileyen sebepleri belirlemek amacıyla İran'ın Zencan eyaletinde kurulan 12 üniversitesinin web sayfalarını incelemiştir. Açık erişim kaynaklarının az olması, kaynakların daha çok Farsça olması, üniversiteye mensup kişilerin web sayfalarının olmaması ve yurt dışındaki üniversitelerden az sayıda bağlantı verilmiş olması WIF'i etkileyen nedenlerden bazılarıdır.

Ağ analizini ilk olarak Larson (1996) yer bilimlerinin web sitelerine içeriden ve dışarıdan verilen bağlantıların sayısını belirlemek için kullanmıştır. Yazar birlikte link verme analizini (co-link analysis) kullanarak bir çok boyutlu ölçekleme (Multidimensional Scaling, MDS) grafiği hazırlamıştır. Benzeri bir harita 791 Avrupa üniversitesinin web siteleri arasındaki ilişkileri göstermek için de hazırlanmıştır (Polanco ve diğerleri, 2001).

Bilgi ağlarını analiz etmek için kullanılan teknikler ve araştırmacıların üretimini ölçmek için yapılan çalışmalar giderek artmaktadır (Smith, 2008; Thelwall, 2002a; Aguillo ve diğerleri, 2006; Chen, 2003). Söz konusu teknikler ve yöntemler birçok ulusal ve bölgesel çalışmada üniversitelerin web sitelerinin analizi için kullanılmıştır (Thelwall ve Aguillo, 2003; Vaughan, 2006; Vaughan ve Thelwall, 2005; Ortega ve Aguillo, 2008; Ortega ve diğerleri, 2008; Thelwall ve Zuccala, 2008).

Türk literatürüne baktığımızda açık erişim (AE) ve kurumsal arşivler kavramı Türkiye'de yaygın olarak henüz bilinmemektedir. Söz konusu çalışmalar ve girişimler birkaç kişi veya kuruluş tarafından yürütülmekte ise de diğer kütüphanecilerin bu konuda ne kadar duyarlı oldukları açık değildir. Türk literatürüne baktığımızda AE ve kurumsal arşivler kavramı Türkiye'de yaygın olarak henüz bilinmemekle birlikte bu kavramların Türkiye'de yaygınlık kazanması için şimdiye kadar değişik kurum ve

yerlerde sunumlar yapılmıştır (Küçük, 2002, 2004; Tonta, 2004, 2005a,b,c, 2006, 2007, 2008; Tonta ve Ertürk, 2005, 2006a, 2006b; Atılgan, Arslantekin ve Bayram, 2005; Karasözen, 2003, 2005, 2007; Holt ve diğerleri, 2006; Bayram, Atılgan ve Arslantekin, 2006; Akbayrak ve diğerleri, 2006; Atılgan, 2006; ve Orhan, 2008).

Ertürk (2008) tez çalışmasında Türkiye’de yayımlanan bilimsel elektronik dergileri ve kurumsal açık arşivleri inceleyerek söz konusu içeriğin web ortamında görünürlüğünü ve etkisini artıracak bir Ulusal Açık Bilgi Sistemi (UABS) modeli önermiş ve bu modelin gerçekleştirilebilmesi için gereken teknolojik alt yapı, telif hakları, erişim yöntemleri, arşivleme, dizinleme ve depolama gereksinimlerini ayrıntılı olarak tanımlamıştır.

1.5. ARAŞTIRMANIN DÜZENİ

Araştırmamız altı bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde konunun önemi, araştırmanın amacı ve problemi, araştırmanın hipotezleri, araştırmanın kapsamı, ilgili literatür, araştırmanın düzeni ve yararlanılan kaynaklar hakkında bilgi verilmektedir.

İkinci bölümde açık erişim ile ilgili kavramlar ve açık erişim düşüncesinin gelişmesi incelenmekte ve açık erişim kaynaklar, açık erişim dergilerin yayın modelleri ve bölgesel gelişimi ve kendi kendine arşivleme modelleri ile ilgili bilgiler verilmektedir. Ayrıca kurumsal arşivlerin önemi ve gelişimini etkileyen faktörler incelenmektedir.

Üçüncü bölümde araştırmanın yöntemi ve veri toplama teknikleriyle ilgili bilgiler verilmektedir.

Dördüncü bölümde Türk üniversitelerinde açık erişim kaynakların mevcut durumu belirlenmektedir. Bu kapsamda Türk üniversitelerindeki açık erişim dergiler, açık erişim tezler ve kurumsal arşivlerle ilgili projeler incelenmektedir.

Beşinci bölümde değişik yöntemler (anket, webometrik) kullanılarak Türk üniversitelerindeki açık erişim hizmetlerinin genel bir değerlendirmesi yapılmaktadır.

Altıncı bölümde ise araştırmamızın sonuçları, öneriler ve gelecekte yapılabilecek çalışmalar belirtilmektedir.

1.6. KAYNAKLAR

Araştırma konusuyla ilgili yapılmış çalışmalarını saptayabilmek amacıyla basılı ve elektronik kaynaklardan yayın taraması yapılmıştır. *The Journal of Electronic Publishing*, *D-Lib Magazine*, *Library Trends* ve *Serials Review* adlı dergiler çalışmamızla yakından ilgili olup bu dergilerde yayımlanan ilgili makalelerden yararlanılmıştır. Tarama yapılan elektronik kaynaklar ise şunlardır: ScienceDirect, FirstSearch-OCLC, ArticleFirst-OCLC, Emerald Library, Library and Information Science Abstracts, Springer LINK-Kluwer, UMI ProQuest Digital Dissertations, Wiley Interscience, OpenDOAR, ROAR, DOAJ ve OAIster.

Üniversiteler tarafından yayımlanan dergilerin listesini hazırlamak için Electronic Journals Library, DOAJ, Free Full Text, Free Medical Journals, African e-Journals Project, SciELO - Scientific Electronic Library Online, Redaly, DAREnet, Latindex ve Open Access Journal Business Guides adlı kaynaklardan yararlanılmıştır.

Webometrik değerlendirmelerde Webometrics Ranking of World Universities (RWU), Essential Science Indicators, Google Scholar, Academic Ranking of World Universities and Times Higher Education World University Rankings adlı kaynaklar kullanılmıştır.

2. BÖLÜM

AÇIK ERİŞİM YAYINCILIK

2.1. GİRİŞ

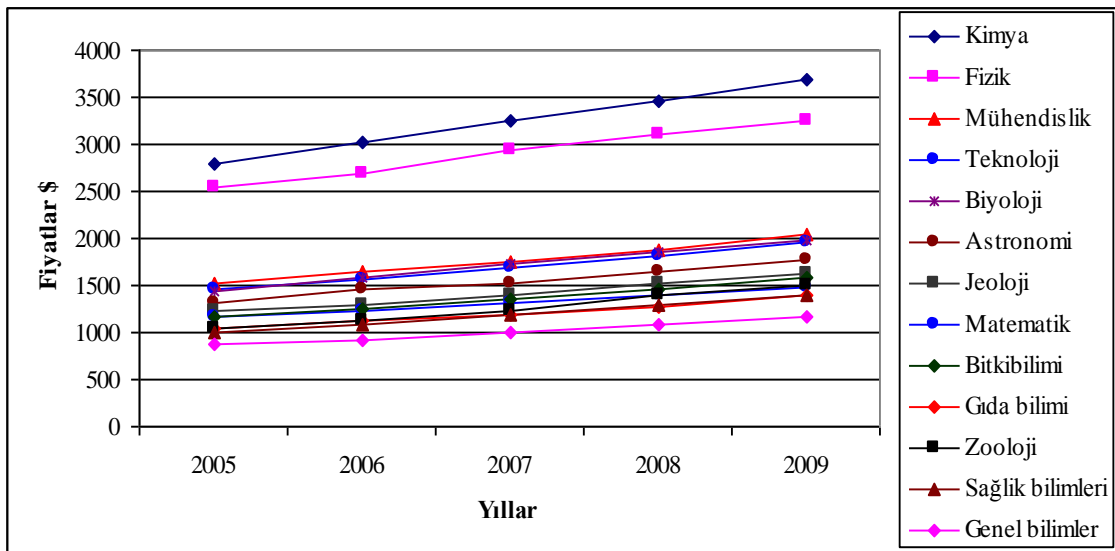
Ulrich's Periodicals Directory'ye göre dünya genelinde halen 200.000 dergi yayınlanırken, bunların yaklaşık 60.000'i akademik ve bilimsel nitelikte dergidir (Ulrich, 2009). Dünyada yaklaşık 24.000 hakemli dergi yayımlanmaktadır. Bu dergilerde her yıl 2,5 milyon civarında makale çıkmaktadır (Kingsley, 2006). 1970'lere kadar sorunsuz olarak işleyen basılı dergilere dayalı bilimsel iletişimde ve yerine getirilen işlevlerde, daha sonraları bilimsel dergilerin ticari yayıncılar tarafından piyasa ekonomisi dinamikleri içinde bir ürüne dönüştürülmesi sonucu meydana gelen aşırı fiyat artışı ile ciddi sorunlar yaşanmaya başlanmıştır (Kayaoğlu, 2006, s. 30).

Bilimsel ve teknik dergilerde fiyatlar sürekli artmaktadır. Bu artış hem enflasyon oranlarının çok üstünde gerçekleşmiş hem de kütüphane bütçeleri aynı oranda artmamıştır. Üniversite kütüphaneleri son dönemlerde kaynakların fiyatlarındaki artışları karşılayamamaktan yakınmaya başlamıştır. Çoğu zaman yeterli olmayan kütüphane bütçeleri bu yayınların alımına yetmemektedir (Kling ve Callahan, 2002, s. 127). Fiyat artışları kütüphanelerin koleksiyon geliştirmesinde en büyük sorunu oluşturmaktadır. Bazı kütüphaneler aboneliklerini/lisanslarını yenileyememekte, yayıncılar kaybettikleri geliri mevcut abonelerden sağlamak için fiyatları yeniden yükseltmektedir. Fen, teknoloji ve sağlık bilimleri alanlarındaki dergilerin fiyatlarında yaklaşık son 15 yıldır yoğun olarak yaşanan ve kökleri 20. yüzyılın ikinci yarısına kadar inen hızlı fiyat artışı, literatürde "sürelî yayın krizi" (serials crisis) olarak adlandırılır (Thorin, 2003, s. 2). Söz konusu kriz kütüphanelerin yayın alım bütçelerini derinden etkilemiştir. Amerikan Araştırma Kütüphaneleri Derneği (ARL) üyesi bir kütüphanenin 2006 yılında sürelî yayınlar için yaptığı harcama (ortanca) bir önceki yıla göre %7,5 artarak 6,5 milyon dolara yaklaşmıştır (*Monograph*, 2007).

Elektronik yayıncılık teknolojisi bilginin hem üretim hem de dağıtım maliyetlerini önemli oranda düşürmektedir. Ancak fiyat artışının elektronik ortamda da katlanarak

devam etmesi, sektörde rekabetin az olması (çünkü aynı makale birden fazla dergide yayımlanamaz) ve fiyatların üretim maliyetlerinden çok satıcının inisiyatifine (ve kapasitesine) bağlı olmasının bir sonucudur (Björk, 2004; Fraizer, 2001). Yüksek fiyatlara rağmen rekabet yokluğu nedeniyle yayıncılar yine de pazar paylarını koruyabilmekte, hatta artırabilmektedir (Tonta, 2006). Örneğin, yaklaşık 25.000 bilimsel dergi için Amerikan üniversite kütüphanelerinin ödedikleri abonelik/lisans ücretleri 1986-2005 yılları arasında %300 artmıştır (aynı dönemde TÜFE'deki artış oranı %78 olarak gerçekleşmiştir).

EBSCO dergileri arasında 2004 ile 2008 yılları arasında konulara göre en pahalı dergiler kimya dergileridir. Bu dönemde ortalama bir kimya derginin fiyatı 2.799 dolardan 3.690 dolara (%132 artış) yükselmiştir (bkz. Şekil 1). Dergilerin fiyatları son dört yıl içinde yaklaşık %10,1 artmıştır. Bu artış konulara göre %7 ile %12 arasında değişmektedir. Afrika'da yayınlanan dergilerin fiyatları 2004 ile 2008 yılları arasında başka bölgeler göre daha fazla (%81) yükselmiştir. Oysa Latin Amerika'da yayınlanan dergilerin fiyatları sadece %14 artmıştır.

Şekil 1: EBSCO Dergilerinin Konulara Göre 2005-2009 Arasındaki Fiyat Artışı

Kaynak: Van Orsdel-Ketchum ve Born, 2009.

Dergilerin fiyatları 2004 ile 2008 yılları arasında ülkelere göre İtalya'de %56, İsviçre'de %51, Fransa'da %45, Kanada'da %43, Avusturya'da %42 ve Birleşik Krallık'ta %40 artmıştır (Van Orsdel ve Born, 2008). 2009'da EBSCO dergileri içinde en pahalı

dergiler Şu ũlkelerde yayınlanmaktadır: Rusya 3712 dolar, İrlanda: 2823 dolar, Hollanda: 2628 dolar, Avusturya: 2132 dolar ve Singapur 1608 dolar (Van Orsdel ve Born, 2009). Fiyat artışları, akademik kũtũphanelerin bũtçelerinin dengesini bozarken ũzellikle sũreli yayınlara ayrılan miktarı etkilemektedir.

2.2. AÇIK ERİŞİM

“Bilimsel yayınlara açık erişim dũŐũncesi ilk kez Stevan Harnad’ın 27 Haziran 1994’te bir tartışma listesine gŕnderdiŐi ve ‘yıkıcı ŕneri’ olarak adlandırdıŐı mesajında dile getirilmiştir” (Tonta, 2007). Bilimsel yayınlara İnternet ũzerinden ũcretsiz yayınlanması ile baŐlayan açık erişim dũŐũncesi, birçok e-baskı arŐivini ve buna paralel olarak da birkaç yũz hakemli, elektronik açık erişimli dergiye ortaya çıkarmıştır. Bu tũr sistematik yayıncılık uygulamaları “açık erişim yayıncılık” olarak adlandırılmaktadır (Bjŕrk, 2004).

Bireyler ve kuruluşlar bazında gerçekteŐirilen ilk çalışmalardan sonra, açık erişim kavramının tũm yŕnleri ile ortaya konması ve açık erişim yayıncılıŐın ŕlçũtlerinin belirlenmesine yŕnelik ortaklaŐa girişimler başlamıştır. Özellikle 2000’li yıllarda çeşitli çevrelerden katılımcılarla gerçekteŐirilen uluslararası toplantılarda açık erişim hareketinin hedefine ulaşmasında alt yapıyı oluŐturacak kurallar ortaya konulmuŐtur. Polat, 2006; 2002’de Budapeşte AçıŐ Erişim Girişimi’nin (Budapest Open Access Initiative) ortaya çıkmasıyla birlikte açık erişim kavramı ilk kez dũzgũn bir biçimde tanımlanmıŐtır (Veltrop, 2005, s. 4).

AçıŐ erişimle, [hakemli dergilerde yayımlanan makalelerin] İnternet, ũzerinden ũcretsiz olarak elde edilebilirliŐini kastediyoruz; [açık erişim], herhangi bir kullanıcının bu makaleleri okuma, bilgisayarına indirme, çoŐaltma, daŐıtma, basma, tarama ya da tam metinlerine link verme, dizinleme, veri olarak yazılımlara aktarma, ya da mali, yasal ve İnternet’in kendisine erişim saŐlama dışında herhangi bir teknik engel olmaksızın diŐer başka yasal kullanımlarına izin verilmesidir. ÇoŐaltma ve daŐıtım konusundaki tek sınırlama ve bu alandaki telif hakkı için tek rol yazarlara, çalışmalarının bũtũnlũŐũ ũzerinde denetim ve uygun bir biçimde kabul gŕrme ve atıŐ yapma hakkını vermelidir (Budapest Open Access Initiative, 2002).

Bu tanım bilgi kaynaklarının değişik amaçlarla kullanımına ve yayınına izin verildiğini göstermektedir. Ancak açık erişim arşivlerinde bilgi kaynaklarının uzun süreli depolanmasına ve korunmasına değinilmemiştir (Suber, 2003). Tanımda eksik bırakılan kısım ise çalışmaların uzun süreli korunabilmesi amacıyla bir arşivde depolanması gerekliliğidir. Bu konu 2003 yılındaki bir toplantıda ele alınmıştır. 11 Nisan 2003 tarihinde ABD’de bilim dernekleri, bilim insanları, kütüphaneciler ve yayıncı temsilcilerinin katılımıyla gerçekleşen bir günlük toplantıda açık erişimin tanımı, ilkeleri ve uygulanmasına yönelik bazı kararlar alınmıştır. Bu kararlar daha sonra 20 Haziran 2003’te *Açık Erişim Yayıncılığı Üzerine Bethesda Bildirimi* (Bethesda Statement on Open Access Publishing) adıyla yayımlanmıştır (Kayaoğlu, 2006, s. 35) Bu bildiriye göre, bir yayını aşağıdaki iki koşuldan birini karşıladığı durumda açık erişim yayını olarak adlandırabiliriz:

1. Yazar(lar) ve telif hakkı sahibi (sahipleri), tüm kullanıcılara [eserlerine] ücretsiz, geri alınamaz, dünya çapında, sürekli erişim hakkını ve [eseri] çoğaltma, kullanma, dağıtma, aktarma ve kamuya gösterme, [ayrıca] kaynağını tam vermek koşuluyla, sorumluluğu üstlenilebilecek her türlü amaç için herhangi bir dijital ortamda eserin türevlerini oluşturma ve dağıtma izni yanında, sınırlı sayıda kopyayı kişisel kullanım için basma hakkını verir.
2. Bir eserin tam bir sürümü, tüm ek materyalleriyle birlikte ve yanına yukarıda belirtilen izin belgesi de eklenerek, yayınından hemen sonra uygun bir standart elektronik formatta ve bir akademik kurum, bir bilim derneği, bir hükümet kuruluşu ya da yerleşik bir başka kurum tarafından desteklenen, açık erişimi, sınırsız dağıtımı, karşılıklı işlerliği ve uzun süreli arşivlemeyi gerçekleştirmeye çalışan en az bir çevrimiçi arşivde depolanır (Bethesda, 2003).

Her iki tanımdaki ortak nokta “sınırlı sayıda kopyayı kişisel kullanım için basma hakkı”dır. Bu konu bilgi kaynaklarının ticari amaçlı olarak yaygın bir biçimde kullanılmasını engellemektedir. Ancak AE girişimi ticari olmayan yayıncılara, bilim derneklerine ve kuruluşlara uygun bir yayın modeli sunmaktadır (Veltrop, 2005, s. 5).

22 Ekim 2003’te Max Planck Kurumu tarafından Berlin’de düzenlenen toplantının sonunda açık erişim girişimini güçlendirme amacıyla *Fen ve İnsan Bilimlerindeki Bilgiye Açık Erişim Üzerine Berlin Bildirgesi* (Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities) yayımlanmıştır. Bu bildirmede birkaç ek

sözcük dışında aynen Budapeşte Bildirimindeki gibi tanımlar yer almaktadır (Berlin, 2003). Literatürde BBB olarak adlandırılan bu bildirgeler, açık erişim kavramının sınırlarının belirlenmesi ve çalışmaların sistematik hale getirilmesi için birlikte hareket edilmesi açısından önemli çalışmalardır (Polat, 2006, s. 88).

BBB bildirgelerini BM Bilgi Toplumu Dünya Zirve Toplantısı Bildirgesi (12 Aralık 2003), Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) Kamu Destekli Araştırma Verilerine Erişim Bildirgesi¹ (30 Ocak 2004) ve diğerleri izlemiş, toplumun değişik kesimlerinden insanların açık erişimden haberdar olmaları sağlanmıştır.

Yukarıda sözü edilen bildirgelere göre bir yayının açık erişim sayılabilmesi için:

- Makaleye okuyucu tarafından ücret ödenmeksizin Internet ya da başka bir yolla engelsiz olarak evrensel ve serbestçe erişilebilmesi;
- Yazara uygun biçimde atıf yapma koşuluyla, kişilere makaleleri kullanma, çoğaltma ve yayma izninin verilmesi,
- Makalenin tam ve uygun bir elektronik formatta uzun süreli korunması amacıyla açık erişim ilkelerine uygun en azından bir arşivde depolanması gerekmektedir (Veltrop, 2005, s. 6).

Özet olarak açık erişim “Ücretsiz ...[çevrimiçi, tam metin] erişim” veya “eserin tam bir sürümü açık erişime, sınırsız dağıtımına, birlikte çalışabilirliğe ve uzun dönemli arşivlemeye olanak sağlamak için en azından bir çevrimiçi arşivde depolanmasıdır” (Berlin, 2003; aktaran: Tonta, 2006).

Başka bir deyişle açık erişim; elektronik ortamda bilimsel bilgi kaynaklarına Internet aracılığıyla hiçbir kısıtlama olmadan herkesin erişimi ve bu kaynakların ücretsiz ve tam metin olarak kopyalanması ve dağıtımının sağlanması olarak tanımlanabilir (Suber, 2004; Harnad ve Brody, 2004).

¹ “Bu bildirgeyi Türkiye de imzalamıştır. OECD Eylül 2005’te araştırma verilerinin yanı sıra bu verilerden üretilen yayınların da açık erişime dâhil edilmesini kararlaştırmıştır” (Tonta, 2007).

2.3. AÇIK ERİŞİM MODELLERİ

Açık erişim gerek kütüphanelerin gerekse araştırmacıların bilimsel yayınlara serbest erişmesini sağlayan yeni bir model olarak tanımlanabilir (D'Antonio-Gan, 2004). Açık erişim yayınları geleneksel basılı kaynaklara göre daha düşük bir maliyetle üretilmelerine karşın kullanıcılara bedava sunulmaktadır. Birçok araştırmacı ve yayıncının ilgisini çeken bu tür yayıncılıkta önemli sorunlardan birisi finansman yollarından yararlanarak yayın maliyetinin kullanıcılara yansıtılmamasıdır.

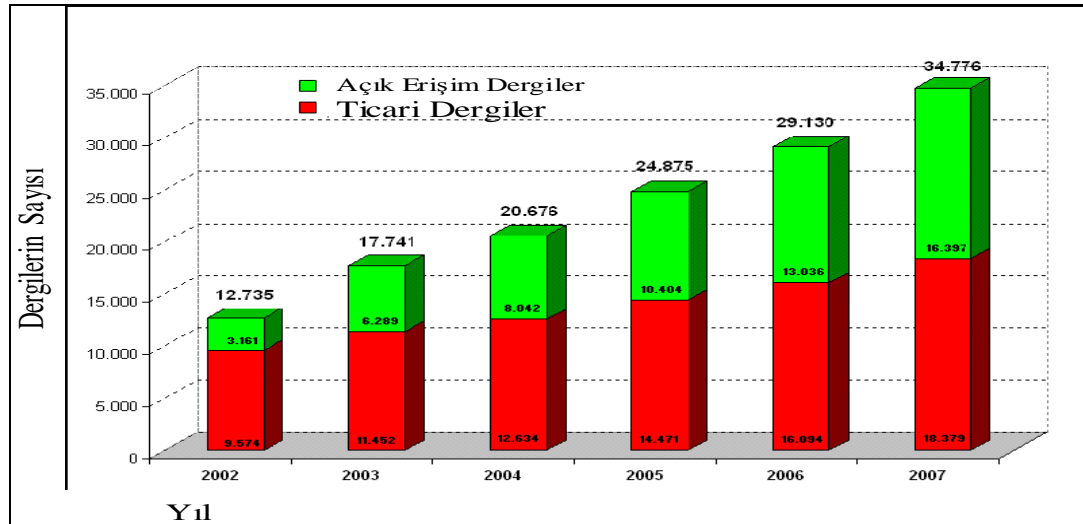
2.3.1. Açık Erişim Dergiler

Açık erişim dergilerinin pek çok uygulama biçimi görülmesine karşın en bilinen biçimi derginin içeriğinin üniversitedeki bir bölüm tarafından oluşturulması, hakem onayı ve düzeltmelerden sonra üniversitenin sunucusu aracılığıyla elektronik ortamda ücretsiz olarak erişime açılmasıdır. İşletim giderleri reklâm alınarak, ödenek sağlanarak ya da sponsorluk mekanizması kullanılarak karşılanır (Swan ve Brown, 2004, s. 8).

Elektronik dergilerin sayısındaki artışla birlikte açık erişim dergilerin sayıları da giderek artmaktadır. 1995'te aktif akademik açık erişim dergilerin sayısı 86 tane olarak bildirilmiştir (Crawford, 2002). Bu dergilerin 49'u (%57) 2001'e kadar aktif olarak devam etmişlerdir. 1998'de aktif olan 387 dergiden 193'ü (yaklaşık %50) açık erişim dergisidir. 1998 ile 2002 arasında yeni yayımlanan hakemli açık erişim dergileri üzerinde yapılan bir araştırmada açık erişim dergilerin yaygınlaştığı saptanmıştır (Hedlund, Gustafsson, ve Björk, 2004, s. 204).

Dizinler ve listelerde yer alan açık erişim dergilerin sayıları da giderek artmaktadır. Örneğin, 2006'de DOAJ'da toplam 754 dergi yer almaktaydı. Bu sayı, Ocak 2009'da 3834'e ulaşmıştır (DOAJ, 2009). Electronic Journals Library (EZB) rehberinde 2002'de yer alan 12.735 elektronik dergi arasında toplam 3161 (%24.8) derginin açık erişim dergisi olduğu belirlenmiştir. 2007'de 34.776 dergiden 16.397'si (%47) ve 2008'de 50.596 dergiden toplam 23.729'unun (%46,9) açık erişim dergisi olduğu anlaşılmaktadır (Electronic Journals Library, 2009). Ayrıca Ulrich's web directory of journals'da

2007'de listelenen yeni e-dergilerin %47'sinin açık erişim olduğu anlaşılmaktadır (Ulrich, 2009) (bkz. Şekil 2).

Şekil 2. 2002- 2007 Arasında Ulrichs'de Listelenen Açık Erişim ve Ticari Dergilerin Sayısı

2.3.1.1. Açık Erişim Dergilerin Yayın Modelleri

Tıpkı ticari dergilerde olduğu gibi açık erişim dergilerin birçoğunda da yazarlar yayımlanan makaleleri için herhangi bir ücret ödememektedirler. Bir diğer işletme modelinde, kuruluşlar bünyesindeki dergilerde araştırmacıların makalelerinin yayımlanması için ücret alınmazken, dergilerin yayını için gereken mali kaynaklar genelde kuruluşlar tarafından sağlanmaktadır. Bu model açık erişim dergilerin mali sorunlarına çözüm getirerek açık erişim yayıncılığın gelişimine katkı sağlamaktadır. Diğer bir modelde ise dergiler abonelik ve açık erişimin birlikte yürütüldüğü karma bir yöntemle yayınlanmaktadır. Burada normalde aboneliğe dayalı bir dergide, yazar ücret karşılığında makalesinin açık erişim olmasına karar vermektedir.

Yayımlanan bilimsel dergilerde fiyatlandırma problemi makalelerin ücretsiz açık erişimi ile ortadan kalksa da telif haklarıyla ilgili sorunlar her yayıncı tarafından farklı bir biçimde ele alınmaktadır:

- *Açık erişimli dergiler (altın kodlu)*: Bu dergilerin içeriğindeki makalelere, erişimi ve kullanımı kısıtlayacak telif hakkı sınırlaması olmadan, mümkün olan en geniş biçimde erişim teşvik edilmektedir.

- *Kendi kendine arşivleme (yeşil kodlu)*: Paralı dergilerde yayımlanan makalelerin kişisel web sayfalarında veya kurumsal arşivde yayınlanması;
- *Ücretsiz erişim dergiler (mavi kodlu)*: bu dergilerde yayımlanan tüm makalelere ücretsiz erişim mümkündür; ancak telif hakları sınırlaması (yalnızca eğitim amaçlı kullanım için kopyalanabilir gibi) getirirler;
- *Kısmi erişim dergiler (turuncu kodlu)*: Bu dergilerde telif hakları sınırlamalarına ek olarak, seçilmiş makalelere ücretsiz erişim sağlanır.
- *Sınırlı erişim dergiler (kırmızı kodlu)*: Telif hakları sınırlamalarına ek olarak, hiç bir makaleye ücretsiz erişim sağlamazlar (Bailey, 2005c).

2.3.1.2. Açık Erişim Dergilerin Rehberleri

Açık erişim dergilerinin toplu olarak sunulduğu ve bu dergilerdeki makalelerin tarandığı çeşitli rehberler ve arama mekanizmaları vardır. Açık erişim dergilerin sayısındaki artışla birlikte bu dergilerin çeşitli rehberleri farklı kişiler ve kurumlar tarafından hazırlanmış ve geliştirilmiştir. Söz konusu listeler ve rehberlerin sayısı da artmaktadır.

Rehberleri amaç ve içerik bakımından farklı gruplara ayırmak mümkündür:

- *Uluslararası*: Örneğin: Almanya’da toplam 373 kütüphanenin katılımı ile oluşturulan bir konsorsiyum olan “Information on the Elektronische Zeitschriftenbibliothek – EZB”² (Electronic Journals Library), Regensburg Üniversitesi Kütüphanesi ile Münih Teknik Üniversitesi Kütüphanesi tarafından geliştirilmiştir (Electronic Journals Library, 2009). Ocak 2004 itibariyle Açık Toplum Enstitüsü’nün desteğiyle Lund Üniversitesi Kütüphaneleri tarafından geliştirilen Açık Erişim Dergileri Rehberi (The Directory of Open Access Journals- DOAJ) bunlardan en bilinenidir.
- *Bölgesel*: Bir bölgede yayınlanan dergileri içeren rehberler. Örneğin, Latin Amerika’da yayımlanan açık erişim dergilerin dizini olan ve DOAJ’dan farklı olan dergileri içeren Scielo’da Ocak 2009 itibariyle 607 açık erişim dergisi

² <http://rzblx1.uniregensburg.de>

listelenmektedir (Scielo, 2009). Latin Amerika ve Karayipler için BIREME, “ASC Library African Studies Links Free Online Periodicals”³, “Digitised European Periodicals (DIEPER)”⁴ bölgesel rehberlere örnek olarak verilebilir.

- *Özel Konular*: Gelişmekte olan ülkelerin pahalı dergilere ücretsiz ya da indirimli erişim sağlamasını amaçlayan “Access to Global Online Research in Agriculture (AGORA)”, ya da “Health InterNetwork Access to Research Initiative (HINARI)”, “Electronic Information for Libraries.net” (eIL.net), “Programme for the Enhancement of Research Information (PERI)” “e-Math for Africa”⁵ gibi girişimler vardır. Ancak bu tür AE dergilerine yönelik etkinlikler, bağışlar ya da uluslararası yardımlar olmadan gerçekleştirilemez ve süreklilikleri sağlanamaz (Bailey, 2005a; Arunachalam, 2003, s. 19-20). Brezilya Ulusal Nükleer Enerji Komisyonu’nun (Comissão Nacional de Energia Nuclear-CNEN) Nükleer Bilgi Merkezi (Centro de Informações Nucleares-CIN) tarafından geliştirilen ve toplam 3533 açık erişim dergiyi tarayan LivRe! (LivRe!, 2009) bu konudaki diğer bir örnektir.
- *Ulusal*: Bir ülkede yayımlanan açık erişim dergileri kapsayan rehberlerdir. Biblioteka Jagiellonska,⁶ Open Access Journals in Poland,⁷ *SciELO España*,⁸ *SciELO Colombia*,⁹ *SciELO Cuba*,¹⁰ *SciELO Chile*,¹¹ *SciELO Argentina*,¹² *SciELO Brazil*,¹³ *SciELO Venezuela*,¹⁴ Hindistan’da Informatics India Ltd. tarafından 2006 yılında geliştirilen ve 3000’in üzerinde açık erişimli derginin listelendiği Open J-Gate¹⁵ ve İran’da geliştirilen ve bütün elektronik dergileri listeleyen Magiran¹⁶ ulusal rehberlere örnek olarak gösterilebilir.

³ <http://www.ascleiden.nl/>

⁴ <http://dieper.aib.uni-linz.ac.at/cgi-bin/project2/selbrowse.pl?Select=Periodicals>

⁵ <http://math.golonka.se>

⁶ http://www.bj.uj.edu.pl/~krosniak/Open_Access_1.htm

⁷ <http://www.cbr.edu.pl>

⁸ <http://www.scielo.isciii.es/>

⁹ <http://www.scielo.org.co/>

¹⁰ <http://www.scielo.sld.cu>

¹¹ <http://www.scielo.cl/>

¹² <http://www.scielo.org.ar/>

¹³ <http://www.scielo.br/>

¹⁴ <http://www.scielo.org.ve/>

¹⁵ <http://openj-gate.com>

¹⁶ <http://www.magiran.com/fulltextlist.asp>

2.3.1.3. Açık Erişim Dergilerin Bölgesel Gelişimi

Açık erişim dergilerin gelişmesine bölgesel olarak baktığımızda çok değişik durumlarla karşılaşmaktayız. 2004’de yapılan bir araştırmaya göre ISI indeksinde yer alan dergilerin %90’ı ABD, Kanada ve Batı Avrupa’da yayımlanırken açık erişim dergilerin sadece %40’ının bu ülkelerde yayımlanmakta olduğu saptanmıştır. Bu araştırmaya göre bu indekste yer alan dergilerin %2’den az bir kısmı açık erişim modelini kullanmaktadır. Aynı çalışmada Asya ve Pasifik bölgesinde dergilerin %15’inin, Latin Amerika’da ise %40’ının açık erişim olarak yayımlandığı belirtilmiştir (Testa ve McVeigh, 2004). 2005’te yayımlanan bilimsel hakemli dergilerin yayım bölgelerine baktığımızda bu dergilerin %43’ü Batı Avrupa ve %29’u ABD ve Kanada’da yayımlanmıştır (Haider, 2005) (bkz. Tablo 1).

Tablo 1. Bölgelere Göre Yayımlanan E-Dergiler ve Açık Erişim Dergiler

Bölge	Bütün Dergiler (%)	E-Dergiler (%)	AE Dergiler (%)
Batı Avrupa	43	42	28
ABD, Kanada	29	39	31
Doğu Asya	8	6	11
Doğu Avrupa/ Orta Asya	7	3	7
Güney Asya	7	7	6
Latin Amerika	3	2	15
Orta Doğu/ Afrika	3	1	2
Toplam	100	100	100

Kaynak: Ulrich’s Periodicals Directory, May 2005 (Haider 2005)

2008’de yayımlanan açık erişim dergilerin yayım bölgelerine baktığımızda bu dergilerin %51’i ABD’de ve %11’i İngiltere ve Almanya’da yayımlanmıştır. Sosyal bilimler alanındaki dergiler tüm dergilerin %38’ini, hayat bilimleri, sanat ve insani bilimler ve fizik alanında her biri %17’sini, teknoloji %9’unu ve genel konular %2’sini oluşturmaktadır (DOAJ, 2009).

Üniversiteler tarafından yayımlanan açık erişim dergilerin ülkelere göre istatistiklerine baktığımızda Mart 2007 ve Kasım 2007 arasında %7,1’lik bir artış söz konusudur. Türkiye’de yayımlanan dergilerin de bu veri tabanlarında olup olmadığı incelenmiştir. Elde edilen bulgulara dayanarak istatistiksel bir tablo hazırlanmıştır. Söz konusu listelerdeki Türkiye’de yayımlanan dergilerin sayısı 41 tane dir (bkz. Tablo. 2).

Tablo 2. E-Rehberlerde Üniversiteler Tarafından Yayımlanan Açık Erişim Dergilerin Ülkelere Göre İstatistikleri (Mart – Eylül 2007)

Ülke	Doğrudan AE		Gecikmeli AE		Kısmi AE		Eski Sayıları AE		Toplam	
	Mart	Eylül	Mart	Eylül	Mart	Eylül	Mart	Eylül	Mart	Eylül
ABD	713	750	16	17	81	82	203	203	1013	1052
İspanya	402	415	0	0	16	17	0	0	418	432
Almanya	365	397	2	2	18	19	2	2	387	418
İngiltere	186	198	56	57	20	21	2	2	264	278
Brezilya	155	164	0	0	4	4	0	0	159	168
Kanada	122	132	22	22	8	9	2	2	154	165
Avustralya	99	111	1	1	8	8	0	0	108	120
İtalya	87	98	0	0	5	6	9	15	101	119
Meksika	97	100	0	0	1	1	0	0	98	101
Fransa	63	78	0	0	7	7	8	10	78	95
Venezüella	79	87	0	0	2	2	0	0	81	89
Şili	67	71	1	1	6	6	0	0	74	78
Kolombiya	47	58	0	0	1	1	0	0	48	59
Hırvatistan	45	53	0	0	2	2	0	0	47	55
Arjantin	42	51	0	0	0	0	0	0	42	51
İran	28	46	5	6	0	0	0	0	33	50
İsviçre	42	48	0	0	1	1	0	0	43	49
Japonya	34	46	0	0	1	2	1	1	35	47
Türkiye	31	40	0	0	0	0	0	1	31	41
Rusya	26	35	0	0	6	6	0	0	32	41
Polonya	33	35	0	0	3	3	0	0	36	38
Çin	16	18	0	0	18	18	1	1	35	37
Avusturya	26	33	0	0	1	1	1	1	28	35
Güney Afrika	21	25	1	1	6	6	0	0	28	32
Hollanda	25	27	0	0	1	1	0	0	26	28
İsveç	23	30	1	1	1	1	0	0	25	32
Peru	20	24	0	0	2	2	0	0	22	26
Slovakya	17	17	0	0	2	2	0	0	19	19
Macaristan	17	17	0	0	1	1	0	0	18	18
Yeni Zelanda	16	17	0	0	1	1	0	0	17	18
Litvanya	16	17	0	0	0	0	0	0	16	17
Diğer Ülkeler	225	250	2	5	29	30	15	16	241	301
Toplam	3185	3488	107	113	251	257	244	251	3787	4056

Kaynak: Tablodaki veriler DOAJ, Electronic Journals Library, Free Full Text, Free Medical Journals, African e-Journals Project, SciELO - Scientific Electronic Library Online, Redaly, DAREnet, Latindex, Open Access Journal Business Guides ve Revistas Electrónicas de Universidades Españolas adlı kaynaklardan yazar tarafından derlenmiştir.

2.3.1.4. Açık Erişim Dergilerin Konuları

Electronic Journals Library (EZB) rehberinde yer alan açık erişim dergilerin konularına baktığımızda, sayı bakımından tıp, ekonomi, politika bilimi ve mühendislik dergileri ve yüzde bakımından genel konular, yüksek eğitim sistemleri ve araştırma yöntemleri,

kütüphanecilik ve bilgibilimi, politika bilimi ve tarih konularındaki dergiler ilk sıralarda yer almaktadır (Electronic Journals Library, 2009) (bkz. Tablo 3).

Tablo 3. Konulara Göre Yayımlanan E-Dergiler ve Açık Erişim Dergilerin İstatistikleri

Konu	Şubat 2007			Şubat 2009		
	E-Dergiler	AE Dergiler	%	E-Dergiler	AE Dergiler	%
Tıp	6415	2268	35,4	8043	2958	36,8
Ekonomi	3327	1510	45,4	5000	2528	50,6
Mühendislik	2259	738	32,7	3990	1450	36,3
Biyoloji	1943	669	34,4	2892	1329	45,9
Politika Bilimi	1760	1060	60,2	2626	1665	63,4
Beşeri Bilimler	1913	984	41,4	2068	1053	50,9
Eğitim	1618	639	39,5	1988	819	41,2
Sosyoloji	1307	616	47,1	1886	932	49,4
Hukuk	1258	694	55,2	1832	985	53,8
Tarih	1255	776	61,8	1823	1148	63,0
Ziraat	1075	595	55,4	1671	999	59,8
Kimya ve Eczacılık	966	168	17,4	1635	420	25,7
Fizik	1229	364	29,6	1563	511	32,7
Matematik	954	318	33,3	1278	465	36,4
Edebiyat	792	409	51,6	1201	641	53,4
Psikoloji	883	181	20,5	1187	273	23,0
Yer Bilimi	711	284	39,9	1185	522	44,1
Bilgisayar Bilimi	913	260	28,5	1148	351	30,6
Genel Konular	391	337	86,2	966	849	87,9
Dil	462	255	55,2	872	510	58,6
Din	586	322	55,0	767	448	58,4
Felsefe	544	247	45,4	767	378	49,3
Kütüphanecilik ve Bilgi Bilimi	552	383	69,4	739	507	68,6
Yüksek Eğitim Sistemleri, Araştırma yöntemleri, vs	533	455	85,4	709	630	88,8
Bilim	271	127	46,9	701	395	56,3
Teknoloji	432	163	37,7	642	286	44,5
Coğrafya	423	157	37,1	578	251	43,4
Sanat Tarihi	318	167	52,5	518	263	50,8
Müzik	234	118	50,4	321	163	50,8
Toplam	35.324	15.264	43,9	50.596	23.729	46,9

Kaynak: Electronic Journals Library, <http://rzblx1.uni-regensburg.de/>

Bu istatistikleri 2007'deki bilgilerle karşılaştırdığımızda elektronik dergilerin sayısında %43,2 ve açık erişim dergilerin sayısında %55,5 artış olduğu anlaşılmaktadır. 2008'de üniversiteler tarafından yayımlanan AE dergilerin %30'u sosyal bilimler, %19'u fizik,

%17'si sanat ve insani bilimler, %15'i hayat bilimleri, %8'i teknoloji ve %11'i genel konulardadır (Electronic Journals Library, 2009).

2.3.2. Kendi Kendine Arşivleme

Kendi kendine arşivleme, “dijital belgelerin tercihen bir açık erişim elektronik arşivinde olmak üzere herkesin erişebileceği bir web sitesinde derlenmesi” (*Self-Archiving FAQ*, 2006) olarak tanımlanmaktadır. Bilimsel çalışmaların hem meslektaşlara duyurulması hem de onların görüşlerinin alınması amacıyla, özellikle bilgisayar bilimleri alanında benzer uygulamanın yıllardır yapıldığı bilinmektedir. Elektronik ortamda yaşanan gelişmeler bu uygulamanın basılı ortamdaki elektronik ortama taşınmasına neden olmuştur (Swan, 2005, s. 5). Derleme, çalışmalara ilişkin “üstveri (metadata)” (tarih, yazar adı, eser adı, dergi adı, vb) bilgilerinin girilmesi ve daha sonra da çalışmanın tam metninin eklenerek bir web arayüzüyle erişime sunulmasını içerir. Bu işlemler yazarın kendisi tarafından yapılabileceği gibi, bazı arşivler bu hizmeti gerçekleştirmektedir (*Self-Archiving FAQ*, 2006).

Bilimsel dergilerde yayınlanan makalelerin gerçek amacı araştırmanın yapacağı etkidir. Yayınlanan makale ne kadar fazla atıf alır ve bu makaleye dayalı yeni araştırmalar yapılırsa, makale amacına o düzeyde erişmiş demektir. Bu nedenle araştırmacılar makalelerine erişimin önünde ücret gibi bir engelin olmasından rahatsızlık duymaktadırlar (Harnad, 2001, s. 1024). Bu engelin ortadan kalkmasına yönelik açık erişim yayıncılıkta ise, çalışmanın mutlaka bir dergide yayınlanması gerekmez. Henüz yayınlanmamış makaleler kişisel web siteleri ya da elektronik arşivlerde depolanıp kullanıma sunulabilir (Polat, 2006, s. 65).

Açık erişim yayıncılığı işletim modellerinden olan kendi kendine arşivlemenin, bugüne kadar olan uygulamalarda üç yolla yapıldığı görülmüştür (Bailey, 2005c). Bunlar kişisel web sayfaları, konu tabanlı arşivler ve kurumsal arşivlerdir. Açık erişim hareketinde kurumsal arşivlerin öneminin hızla artıyor olması nedeniyle, bu konu aşağıda ayrı bir alt başlıkta ele alınmıştır:

- *Kişisel Web Sayfaları*: Yazarın, bilimsel çalışmasının ön baskısını ya da son baskısını tam metin olarak kişisel web sayfasından açık erişime sunmasıdır. Bu uygulama, 1990'ların ortalarında web sayfası kullanımının yaygınlaşmasından sonra ortaya çıkmış ve pek çok kişisel elektronik baskı arşivinin oluşumuyla sonuçlanmıştır. Bu arşivler için en büyük sorunlar uygulamanın devamlılığı ve yayınların uzun süreli korunmasıdır. Yazar herhangi bir nedenle kurumdan ayrıldığında (başka kuruma geçme, emekli olma, ölüm, vb.) kişisel web sayfalarının belirtilen sorunları doğuracağı açıktır (Bailey, 2005a).
- *Konu Tabanlı Arşivler (subject-based repositories - SRs)*: Genellikle yazarın konferans ya da dergi için hazırladığı çalışmasını, daha erken ve daha etkin dağıtımını sağlayacak olan paralel yayıncılığı amaçlar. İlke olarak yazarlar çalışmalarını bu arşivlere kendileri koyduklarından, bu tür arşivler çok düşük maliyetlerle oluşturulabilir. Arşivlerin sorumlularına düşen görev ise arşivin hitap ettiği konuyla ilgisi olmayan materyalleri ayıklamaktır (Björk, 2004).

Yayınlanmamış bilimsel yazılar ve hakemli dergi makaleleri çoğunlukta olmasına karşın, yazarı uygun gördüğü takdirde, tezler, ders kitapları, öğrenim nesnelere, gör-ışit materyalleri, kurumsal kayıtlar ve diğer dijital dosyalar da bu arşivlerde yer alabilir (Suber, 2004-2005). Konusal arşivlerin en eski ve en etkili olanı, 1991 yılında New Mexico'daki Los Alamos National Laboratory (LANL)'de bir fizikçi olan Paul Ginsparg tarafından oluşturulan ve sonradan arXiv olarak bilinen bir ön baskı arşividir (Xia ve Sun, 2007, s. 15).

Bu arşivde bilgisayar bilimleri, fizik, matematik, doğrusal olmayan bilimler (non-linear science) ve nicel biyoloji (quantitative biology) alanlarında 519.349 elektronik baskı (e-baskı) belge bulunmaktadır.¹⁷ Bu makalelerin hemen hepsi hakemli dergilerde yayınlanmaktadır. Açık arşivlerdeki dokümanların uzun süre saklanmaları güvence altına alınmakta, kullanıcılar açık erişim standart protokolleri sayesinde hangi arşivlerin var olduğunu, nerede bulduklarını ve neler içerdiklerini bilmeseler bile, farklı platformlarda istedikleri içeriklere İnternet üzerindeki arama motorlarıyla erişebilmektedirler (ANKOS, 2006).

¹⁷ 12 Ocak 2009 tarihi itibarıyla www.arxiv.org web sitesinden alınan sayıdır.

2.3.3. Kurumsal Arşivler

Açık erişim arşivlerin birçok modelleri vardır. Bu modeller: kısmi açık olan arşivler (örneğin; National Academy of Science, British Medical Journal); gecikmeli erişim; kalkınmakta olan ülkelere açık erişim sağlanması (örneğin: HINARI projesi); yazarların ücret ödemesine dayalı açık erişim modeli ve kurumsal arşivler (Institutional Repositories) şeklinde sıralanabilir (Tonta, 2005a).

Açık erişim ve kurumsal arşivler farklı kavramlardır. Üniversiteler ve araştırma kurumları hazırladıkları kaynakların bir kısmını veya hepsini açık erişim felsefesiyle kullanıma açmak için kurumsal arşivler geliştirmektedirler (Bailey, 2005b, s. 265). Kurumsal arşivler, bilimsel bilginin daha hızlı ve daha çok kişiye ulaştırılmasını, yeni bilimsel buluşlarda önceliğin kanıtlanmasını, yayınlara daha çok atıf yapılmasını ve son olarak araştırmacıların ve kurumlarının prestijlerinin artmasını sağlamaktadır. Kütüphaneler kurumsal arşivler aracılığıyla, akademik iletişim zincirinde öğretim üyeleriyle işbirliği yaparak, dergi aboneliklerinden gelen mali yükün azaltılmasına katkıda bulunabilirler. Yayınevleri genellikle kurumsal arşivlerin gelişmesinden kaygı duymaktadırlar. Ancak APS'nin (American Physical Society) ArXiv'le yürütmekte olduğu ortaklık gibi olumlu yaklaşımlara da rastlamak mümkündür (Doyle, 2001; Brainin, 2004).

Kurumsal arşivler, kendi kendine arşivlemenin yaygınlaşmasının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Kurumsal arşivler açık erişim dergileri ve konusal arşivlere göre yeni gelişmekte olan bir yöntem olmasına karşın, her geçen gün önemini artırmaktadır. Kendi kendine arşivlemede yaşanan dizinleme ve koruma sorunlarına daha sistematik bir yaklaşım anlamına geldiğinden, açık erişimde uzun vadeli stratejiler için yararlı görülmektedir (Björk, 2004).

Kurumsal arşivleri akademik kuruluşlar (özellikle üniversiteler) için vazgeçilmez unsur olarak gören Crow (2002), bu arşivlerin iki yönden önemli olduğunu savunmaktadır. Bunlar:

- Bilimsel iletişim sisteminin yeniden düzenlenmesi yolunda erişim sınırlarının genişletilmesi, bilim adamlarının inisiyatifi elinde bulundurmaları, dergi tekelinin kırılması ve rekabet ortamı yaratılması, akademik kuruluşlara ve kütüphanelere ekonomik rahatlık sağlanması,
- Üniversitenin gerçek kalitesini ve araştırma faaliyetlerinin bilimsel, sosyal ve ekonomik yönlerini ortaya koyarak kuruluşun fark edilebilirliğini, statüsünü ve değerini artırması.

Kurumsal arşivler; öğretim üyelerinin ve araştırmacıların bilimsel yayınlarını daha çok kişiye ulaştırmak amacıyla kişisel web sayfalarına, bölüm veya disiplin temelli elektronik ön baskı arşivlerine koyma çabalarıdır (Atwood, 2003; Tennant, 2002; Young, 2002). Kurumsal arşivleri üniversite veya araştırma enstitülerinin tüm bilimsel ve entellektüel ürünlerinin arşivlendiği ve bunlara diğer kurum ve kişilerin serbestçe eriştiği elektronik bilgi kaynakları olarak adlandırabiliriz (Brainin, 2004; Johnson, 2002). Başka bir deyişle kurumsal arşivler “bir ya da daha çok üniversitenin/ kuruluşun entellektüel ürünlerini kaydeden ve koruyan dijital dermeler”dir (Tonta, 2005a). Kurumsal arşivler kütüphanelerin geleneksel yayıncıların uyguladıkları ekonomik modellerden duydukları rahatsızlık ve elektronik yayıncılıkla birlikte bilgisayar ağlarının yaygınlaşması ve böylece, bilgiye daha kolay erişilebilmesi sonucu oluşan yeni bir girişimdir (Karasözen, 2003).

Kurumsal arşivler öğretim elemanlarının veya kurum araştırmacılarının bilimsel dergilerde ya da kongre, konferans gibi farklı ortamlarda yayınladıkları çalışmalarının elektronik kopyalarının e-arşive konması ve açık erişime açılması ile oluşmaktadır. Bu içerik aynı zamanda kurumun entellektüel birikimini oluşturmaktadır. Burada öncelik, belirli bir kalite denetiminden geçmiş hakemli dergilerde ve konferans kitapçıklarında yayınlanmamış ve yayınlanmak için kabul almış yayınlara verilebilir. Bu tür yayınların, kabul edildikten hemen sonra açık arşive konulmaları, diğer araştırmacılar tarafından okunarak atıf almaları açısından büyük önem taşımaktadır; çünkü birçok bilim dalında makalelerin dergilerde yayınlanması uzun zaman alabilmektedir. Kurumsal arşivlere konacak materyaller arasında bilimsel dergilerde yayınlanmış makaleler (postprints), yayınlanma aşamasında olan makaleler (preprints), bilimsel yayınların ön baskıları,

hakemden geçmiş makaleler, elektronik tezler, teknik raporlar ve belgeler, teknik-istatistiksel raporlar, kitaplar, bildirimler, öğrenim nesnelere, kurumun yıllık raporları, hakemli konferans bildirimleri, kayıt edilmiş videolar, yazılımlar, bilgi testleri, devam etmekte olan çalışmalar, ders notları, proje metinleri, deney bulguları, fotoğraflar, ek materyaller (veri, görüntü, vs.), açık erişim dergileri, çalışma metinleri, veri setleri, bilgisayar programları, konferans makaleleri ve videolar yer alabilir (Johnson, 2002; Tonta, 2005b; Genoni, 2004, s. 301; Coşkun ve diğerleri, 2007).

Kaliforniya Dijital Kütüphanesi'nin¹⁸ (California Digital Library) sponsorluğu ile geliştirilen eScholarship Repository de 1999 yılından bu yana açık erişim hizmet sunan bir arşivdir. Amacının “bilimsel yayıncılıkta alternatif bir model geliştirme ve böylece bilimsel gelişime katkıda bulunma” olarak ifade edildiği bu arşivde 26.397 çalışmanın tam metni yer almaktadır (*eScholarship Repository*, 2009). DSpace yazılımı kullanılarak oluşturulan ve akademik personel tarafından üretilen sunumları, yayınları ve raporları içeren Knowledge Bank¹⁹ ise, Ohio State Üniversitesinin bir kurumsal arşividir. Bu arşivde, 31.275 kaynağın tam metni yer almaktadır (*Knowledge Bank*, 2009).

Hollanda'da 2000 yılında başlatılan bir proje olan ARNO'nun (Academic Research in Networking Online) amacı, üniversitelerdeki dağınık sayısal arşivlere, açık arşivlerin “karşılıklı işlerlik” standartları çerçevesinde erişim sağlamaktır.²⁰ Innovation in Scientific Information Supply (IWI) tarafından finanse edilen proje, halen Amsterdam, Tilburg ve Twente Üniversiteleri tarafından yürütülmektedir. Ayrıca bu amaçla geliştirilen bir yazılım da ücretsiz kullanıma sunulmaktadır (Polat, 2006, s. 97).

2001 yılında Avustralya Ulusal Üniversitesi tarafından başlatılan Eprints Repository, ulusal düzeyde bir kurumsal açık erişim arşividir. Dergide yayınlanmak üzere kabul edilmiş makalelerin, kitapların, kitap bölümlerinin, konferans sunumlarının, tezlerin ve

¹⁸ <http://repositories.cdlib.org/escholarship/>

¹⁹ <https://kb.osu.edu/dspace/index.jsp>

²⁰ <http://www.uba.uva.nl/projecten/object.cfm?objectid=1A103F4F-A900-4FCF-9BA16965AAE3D75E>

bölümlerce hazırlanmış teknik raporların bulunduğu bu arşivde, yazarlar çalışmalarını kendileri arşivlemektedirler²¹ (Steele, 2002).

Kansas Üniversitesi'nin girişimiyle oluşturulan NEAR (National Electronic Article Repository) gibi ulusal arşivleme girişimlerinin yanı sıra, İngiltere'deki sekiz üniversite tarafından desteklenen SHERPA²² (Securing a Hybrid Environment of Research Preservation and Access) projesi halen 23 yüksek öğrenim kuruluşu, British Library ve AHDS'nin (Arts and Humanities Data Services) desteği ile hizmetlerine devam etmektedir (Vos, 2004). Nottingham ve Lund Üniversiteleri tarafından geliştirilen Açık Erişim Arşivleri Rehberi (Directory of Open Access Repositories- OpenDOAR)²³ kurumsal arşivler arasında en bilinen rehber ve arama aracıdır. 2005 yılının sonlarında kurulan bu rehberde, açık arşivlerin sayısı 2006 yılının sonunda 800 ve 2007 yılında yaklaşık 1000 olarak kayıt edilmiştir (OpenDOAR, 2009). Michigan Üniversitesi Dijital Kütüphane Ürün Hizmetleri'nin bir projesi olan OAIster de, kurumsal açık erişim arşivlerinde tarama yapma olanağı sağlayan bir diğer araçtır (OAIster, 2009).

İlk örnekleri 1990'ların başında görülen açık erişim arşivlerinin sayısı başta ABD, Almanya ve Birleşik Krallık olmak üzere birçok ülkede her geçen gün artmaktadır. Örneğin; 2005'de yapılan bir araştırmada 250 arşiv incelenmiştir (Tompson, Holmes-Wong ve Brown, 2006). Başka bir araştırmada Haziran 2005'de ABD dışında 11 ülkede toplam 305 arşiv saptanmıştır (Westrienen ve Lynch, 2005). Geliştirilen Kurumsal Arşivler Rehberi de (Registry of Open Access Repositories-ROAR)²⁴ kurumsal arşiv arama araçlarının en bilinenlerindedir (Brody, 2004). Bu rehberde göre dünyada halen değişik türde 1295 açık erişim arşivi vardır (ROAR, 2009). Bu sayının 2005 yılı Ekim ayı itibariyle 542 (Kayaoğlu, 2006, s. 40) ve 2006 yılı Ekim ayı itibariyle 637 olarak (Simpson ve Hey, 2006, s. 225) listelendiği düşünüldüğünde artış hızı daha iyi anlaşılacaktır.

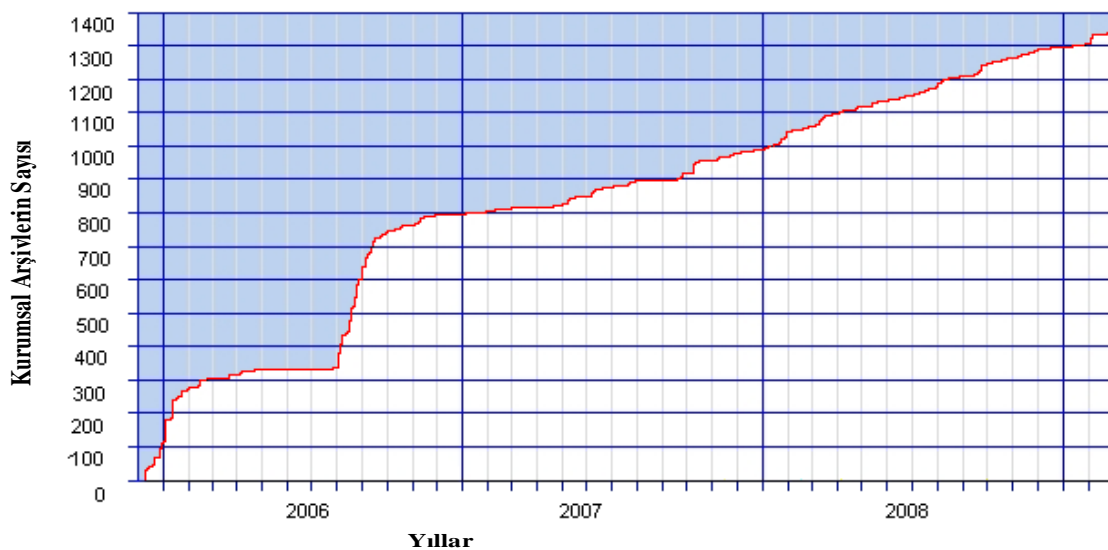
²¹ <http://eprints.anu.edu.au/information.html>

²² <http://www.sherpa.ac.uk>

²³ <http://www.opendoar.org>

²⁴ <http://archives.eprints.org>

Şu anda 49 ülkeden 1340 açık erişim arşivi aracılığıyla 13 milyon civarında bilimsel yayına erişilebilmektedir. Kurumsal arşivlerin sayısındaki artışa baktığımızda 2006'nın ikinci yarısının önemli bir dönem olduğunu söyleyebiliriz (bkz. Şekil 3). OpenDOAR'daki açık erişim arşivlerinin %25'i (336 tanesi) ABD kaynaklıdır. ABD'yi Birleşik Krallık (%11 – 147 tane), Almanya (%10 - 132 tane) ve Japonya (%5 – 72 tane) izlemektedir (*OpenDOAR*, 2009). 27 şubat 2009 itibariyle OAIster²⁵ arama motoru aracılığıyla 1082 açık arşivdeki yaklaşık 20,2 milyon kayda erişim imkânı sağlanmıştır (*OAIster*, 2009).

Şekil 3: Kurumsal Arşivlerin Sayısındaki Artış
Kaynak: OpenDOAR, 2009.

2.4. AÇIK ARŞİVLERİN GELİŞİMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Kurumsal arşivlerin hedeflenen başarıya ulaşabilmesi için en önemli konu dizinleme ve kullanılacak standartlardır Açık Arşivler Girişimi'nce (OAI- Open Archives Initiative) 2001 yılında geliştirilen Açık Arşivler Girişimi Metadata Harmanlama Protokolü (OAI-PMH - Protocol for Metadata Harvesting) bu standartlardan en yaygın olanıdır (*OAI-PMH*, 2006). Bu protokol, ortak standartlar kullanılarak harmanlanan üst verilerle, kurumsal arşivlerdeki yayınlara diğer kişi ve kurumlar tarafından kolaylıkla erişilebilmesi adına, tarama yapan kullanıcıların ek bir yazılım kullanmasını ortadan

²⁵ <http://oaister.umdl.umich.edu/o/oaister>

kaldırmaktadır. Yüzlerce arşiv, çok sayıda arşivleme şekli ve çok çeşitli materyalin arşivlendiği ve bunlara herkesin erişmesinin amaçlandığı göz önüne alınırsa, karşılıklı iletişimi mümkün olduğu kadar az standarda bağlayan alt yapının ne kadar önemli olduğu görülecektir (Karasözen, 2003, s. 12). Açık Arşivler Girişimi bilgi kaynaklarına ait üst verilerin ortak bir standart kullanılarak elektronik olarak paylaşılması ve kullanıcıların ortak bir arayüz (örneğin, bir arama motoru) aracılığıyla elektronik arşivleri keşfetmeleri düşüncesine dayanmaktadır (OAI-PMH, 2006).

Açık Arşivler Girişimi Metadata Harmanlama Protokolü (OAI-PMH) üst verilerin verimli bir şekilde karşılıklı değişimine izin vermektedir. Uluslararası tanıtım ve uluslararası açık arşivlerde yer alabilme koşullarının karşılanması yönünde uygun bir yazılımın seçimi (OAI-PMH uyumlu) kurumsal arşiv kurma projesinin en önemli konularından birisini oluşturmaktadır. OAI-PMH'nin başlıca amacı metadata verilerine serbest giriş sağlayarak tüm dünyadaki akademik arşivlere bir Internet ekranı aracılığıyla ulaşımı sağlamaktır (Coşkun ve diğerleri, 2007).

Kurumsal arşiv geliştirme yazılımlarının en bilineni Massachusetts Institute of Technology (MIT) Kütüphaneleri ve Hewlett-Packard ortaklığı ile 2002'de geliştirilen bir projenin ürünü olan DSpace'tir²⁶ (Smith, 2002, s. 544). Tezler, raporlar, öğretim materyalleri ve sunumların yer aldığı MIT arşivinde 34.400'ün üzerinde kaynak yer almaktadır (DSpace at MIT, 2009). Bu proje kapsamında OAI-PMH standartlarına uygun olarak geliştirilen DSpace ücretsiz olarak sunulmaktadır. Açık kaynak kodlu bu yazılım şu an 380'dan fazla kurumda kullanılmaktadır (Eprints, 2009). Eprints İngiltere'deki Southampton Üniversitesi tarafından 2000'de geliştirilen bir diğer kurumsal arşiv yazılımıdır (Eprints History, 2006). Bu yazılım da şu an 290'dan fazla kurumda kullanılmaktadır.

Kurumsal arşivler yeni bir bilgi kaynağı olarak mutlaka değerlendirilmelidir. Bu konuda ilk önce yazarların ve kullanıcıların bilgi gereksinimleri belirlenmelidir. Danışma/konu (reference/subject) kütüphanecileri, diğer uzmanlar, personel ve bölümler arasında

²⁶ <http://libraries.mit.edu/dspace-mit/about/faq.html>

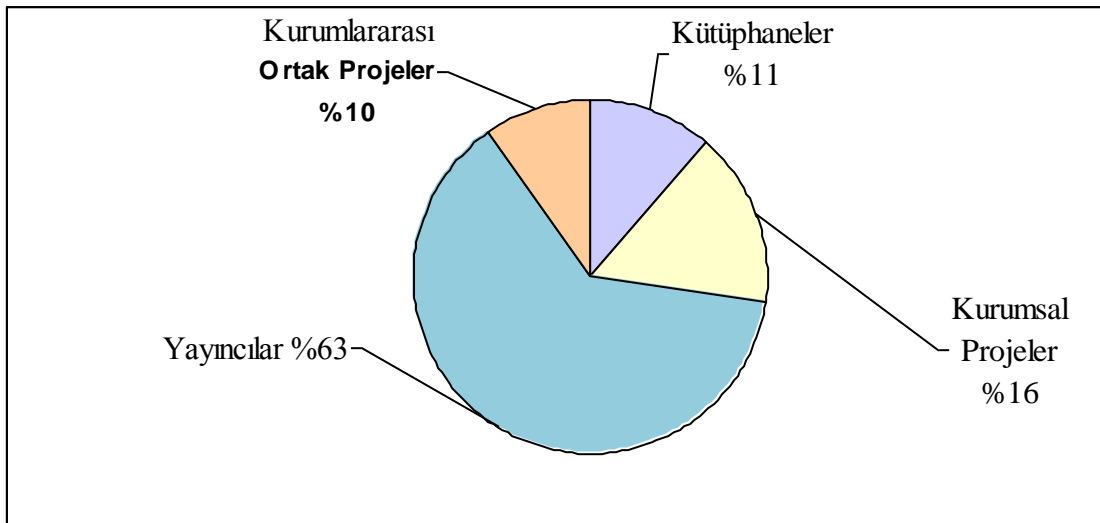
işbirliği yapılmalıdır. Oregon Üniversitesi Kütüphanesi²⁷ kurumsal arşivinin kurulmasında üniversitenin bütün personelinin yardımından yararlanması önemli bir örnektir. Her kurum güçlü bir arşivin kurulması için bilgili personel ve güçlü yönetime muhtaçtır (Jenkins, Breakstone, ve Hixson, 2005, s. 313).

2.5. AKADEMİK KÜTÜPHANELER VE AÇIK ERİŞİM YAYINCILIK

Açık erişim, kurumsal arşiv ve kendi kendine arşivleme (self-archive) kavramlarının önemi pek anlaşılammıştır. Bu kavramları açıklığa kavuşturmak kütüphanecilerin görevlerindedir (Chan, Kwok ve Yip, 2005, s. 279). Kütüphanecilerin kurumsal arşivlerin planlanması, kurulması ve desteklenmesinde önemli rolleri olabilir (Bailey, 2005b, s. 266). Melbourne Üniversitesinde kütüphaneciler, bölümleri ziyaret ederek araştırmacılarla ilgilenmekte, güncel web sayfası yaratarak kurumsal arşivlerin yararlarını hem web sayfasında hem de üniversitenin gazeteleri ve dergilerinde yayımladıkları yazılarında yansıtmaktadırlar. Ayrıca bu konuyla ilgili kütüphaneciler tarafından üniversiteye mensup kişilere seminerler ve konferanslar düzenlenmektedir (Horwood ve diğerleri, 2004, s. 172). Pek çok kütüphaneci bilgi kaynaklarını toplama, arşivleme, kataloglama ve sağlamakla kurumsal arşivlerin kurulmasını desteklemektedirler (Bell, Foster ve Gibbons, 2005, s. 284).

Üniversiteler tarafından yayımlanan 4000'in üzerinde derginin yaklaşık %63'ü yayıncılar, %11'i akademik kütüphaneler tarafından hizmete sunulmaktadır (bkz. Şekil 4).

²⁷ University of Oregon Scholars Bank: <http://scholarsbank.uoregon.edu/dspace/>

Şekil 4: Üniversiteler Tarafından Yayımlanan AE Dergilerini Sunan Kurumlar (Şubat 2007)
Kaynak: Şekildeki veriler e-rehberlerden yazar tarafından derlenmiştir.

Son yıllarda kütüphanelerin de açık erişimle ilgili birtakım girişimlerde bulunduğunu görmekteyiz. Bunlardan en önemlisi Amerikan Araştırma Kütüphaneleri Birliği'nin 1998 yılında başlattığı Bilimsel Yayıncılık ve Akademik Kaynaklar Koalisyonu (SPARC)²⁸ girişimidir. SPARC'ın amacı bilim insanları, üniversite yöneticileri ve kütüphanecilerle birlikte bilgiye erişimde yeni bir model oluşturmak ve üniversiteleri ve araştırma kuruluşlarını bu konuda bilinçlendirmektir (Crow, 2002).

²⁸ The Scholarly Publishing and Academic Resources Coalition: <http://www.arl.org/sparc/>

3. BÖLÜM

YÖNTEM

Çalışmada açık erişim kaynaklara ait çeşitli bilgiler toplanmış ve Türk üniversitelerindeki açık erişim kaynakların profiline ilişkin bulgular sunulmuştur. Bu amaca ulaşmak için farklı yöntemler ve teknikler kullanılmıştır.

3.1. MEVCUT DURUMUN BELİRLENMESİ

Çalışmada “betimleme yöntemi” kullanılmıştır. Araştırmanın ilk aşamasında araştırma kapsamındaki Türk üniversitelerinin sayısı, özellikleri ve web sayfalarının adresleri belirlenmiştir. Yükseköğretim Kurulu (YÖK) web sayfası¹ aracılığıyla bütün üniversitelerin ve kütüphanelerin web sayfaları incelenmiş ve kütüphanelerde çalışan uzman kütüphanecilerin adları ve e-posta adresleri tek tek belirlenmiştir.

Araştırma kapsamındaki kütüphanelerle ilgili bilgiler (elektronik kaynakların sayısı ve türü, erişilebilen açık elektronik kaynaklar, koleksiyon geliştirme politikaları, vs.) ve bu kütüphanelerde elektronik kaynaklarla ilgili yürütülen projeler (elektronik tezler, elektronik dergiler vs.) hakkındaki bilgiler kütüphanelerin web adreslerinden alınmıştır. İlk olarak kütüphaneler tarafından kullanılan yazılımlar belirlenmiştir. Daha sonra bütün akademik kütüphanelerin durumları Ocak 2006'nın ilk yarısında incelenmiş, bu işlem karşılaştırma yapmak ve gelişmeleri izlemek amacıyla Ocak 2007 ve 2008'de tekrarlanmıştır. Araştırmanın ikinci aşamasında üniversiteler tarafından geliştirilen ve yayımlanan elektronik kaynaklar ve bu kaynaklar arasında yer alan AE kaynaklarla ilgili istatistikler derlenmiştir.

3.1.1. Süreli Yayınlar

Elektronik dergilerin bir araya getirilebilmesi için kütüphane web sayfalarında bulunan elektronik dergilerin adreslerinin toplanmasıyla işe başlanmıştır. Çalışma kapsamında

¹ <http://www.yok.gov.tr/universiteler/universiteler.htm>

üniversiteler tarafından yayımlanan süreli yayınların özellikleri belirlenmiştir. Açık erişim dergilerin listesini hazırlamak için Kozak'ın (2003) çalışmasından yararlanılmış, dergilerle ilgili eksik bilgileri saptamak için üniversitelerin web siteleri taranmış ve kütüphanelerin kataloglarında açık erişim dergilere bağlantı verilip verilmediği araştırılmıştır. Arama motorları aracılığıyla dergi adreslerine ulaşılmaya çalışılmıştır. Arama motorlarından farklı anahtar kelimelerle taramalar yapılarak mümkün olduğunca çok sayıda açık erişim dergiye erişim sağlanmıştır. Ayrıca, arama motorları içerisinde yer alan alt kategoriler de gözden geçirilmiştir.

Listenin hazırlanmasında üniversitelerin adının yayıncı olarak kayıt edilmesinin yanı sıra bu kaynakların alan adı ("domain") adresleri de göz önüne alınmıştır. Altı büyük üniversitenin (Hacettepe, ODTÜ, Bilkent, Ankara, Gazi, İstanbul) kütüphaneleri, Milli Kütüphane ve TÜBİTAK kütüphanelerindeki dergilerin listeleri kullanılarak daha kapsamlı bir dergi listesi hazırlanmıştır.

Bazı yayınların zaman içinde ad değiştirdiği görülmüştür. Değerlendirmenin sağlıklı yapılabilmesi için öncelikle dergilerin ad değiştirip değiştirmediği saptanmış, ad değişikliği olanların eski ve yeni adlarının birlikte değerlendirilebilmesi amacıyla veriler dergilerin en yeni adları altında toplanmıştır. Çalışma kapsamında üniversiteler tarafından yayımlanan dergilere ait çeşitli bilgiler ve Türk üniversitelerinin açık erişim dergi profiline ilişkin bulgular toplanmıştır. Söz konusu süreli yayınların özellikleri (yayıncıların adı, konusu, yayının başlangıç tarihi, yayın sıklığı, ISSN) toplanarak istatistiksel tablolar ve şekiller hazırlanmıştır. Bilimsel dergiler ayrıca değerlendirilmiştir.

Kozak (2003) tarafından yapılan konu dağılımının yetersiz olduğu düşünülerek söz konusu 218 derginin TÜBİTAK'ın veri tabanlarına göre tekrar konuları belirlenmiş ve dört ana başlık altında toplanmıştır: 1) Tarım, Veteriner ve Biyoloji Bilimleri; 2) Tıp Bilimleri; 3) Sosyal Bilimler; 4) Mühendislik ve Temel Bilimler.

Türk üniversitelerinin açık erişim yayıncılık performansını belirlemek ve dünyadaki durumla karşılaştırmak amacıyla dünya üniversitelerinde yayımlanan açık erişim

dergilerin özellikleri derlenmiştir. Bu amaçla DOAJ, Electronic Journals Library,² Free Full Text,³ Free Medical Journals,⁴ African e-Journals Project,⁵ SciELO - Scientific Electronic Library Online,⁶ Redaly,⁷ DAREnet,⁸ Latindex,⁹ Open Access Journal Business Guides¹⁰ ve Revistas Electrónicas de Universidades Españolas incelenmiştir. Bu kaynaklarda listelenen süreli yayınlar arasından üniversiteler tarafından yayımlanan AE dergiler saptanmıştır. Toplam 2868 derginin kısmen¹¹ veya tamamen AE dergisi olduğu saptanmıştır. Söz konusu AE dergilerin özellikleri (yayıncıların adı, URL, dil, ülke, konu, ISSN, EISSN, arşivlerdeki başlangıç ve bitiş tarihleri) kaydedilmiş, Türkiye’de yayımlanan dergilerin de bu veri tabanlarında olup olmadığı incelenmiştir. Elde edilen bulgulara dayanarak istatistiksel tablolar ve şekiller hazırlanmıştır.

3.1.2. Diğer Açık Erişim Kaynaklar

Çalışma kapsamında öğrenciler tarafından hazırlanan tezler ikinci kaynak türü olarak ele alınmıştır. Konuyla ilgili olarak Türk üniversitelerine bağlı olan yaklaşık 250 enstitünün web sayfaları incelenmiştir. Söz konusu enstitüler genellikle fen, sağlık ve sosyal bilimler olarak üç gruba ayrılmaktadır. Bu enstitülerde yapılan elektronik tezlerin özet ve tam metinlerinin olup olmadığı, dosya formatları (word, pdf, txt, excel, php, html, htm) ve web sayfalarındaki tez arama olanakları belirlenmiştir.

Kütüphaneler tarafından sunulan tez hizmetleri ayrıca incelenmiştir. Hacettepe, Sakarya, Süleyman Demirel, Bilkent, Boğaziçi, Çukurova, Gazi, Marmara, Dokuz Eylül, Ege, ODTÜ ve Kahramanmaraş Üniversitelerindeki elektronik tez uygulamaları ve bu projelerin özellikleri, dosyaların formatları (word, html, pdf) kaydedilmiştir. Türkiye’de hazırlanan tezlerin tam metinlerine erişim sağlayan yerel veri tabanları

² <http://rzblx1.uni-regensburg.de/>

³ <http://www.freefulltext.com/>

⁴ <http://www.freemedicaljournals.com/>

⁵ <http://digital.lib.msu.edu/projects/africanjournals/index.cfm>

⁶ <http://www.scielo.br/>

⁷ <http://redalyc.uaemex.mx/redalyc/>

⁸ <http://www.darenet.nl/en/page/language.view/search.page>

⁹ <http://www.latindex.unam.mx/>

¹⁰ <http://www.soros.org/openaccess/oajguides/>

¹¹ “Kısmen” sözcüğü dergilerin sadece son sayılarında yayımlanan makalelerin AE olduğu, “tamamen” ise tüm makalelerin AE olduğu dergiler için kullanılmıştır.

(örneğin: Müzik Tezleri¹²) ile uluslararası önemli AE arşivlerinde (örneğin: Networked Digital Library of Theses and Dissertations) bu tezlerin bulunup bulunmadığı incelenmiştir.

Üniversitelere bağlı yayınevleri ve üniversitelerin farklı birimleri tarafından yayımlanan e-kitapları belirlemek için geniş bir tarama yapılmış, e-raporlar, veri tabanları ve el yazmalarının elektronik ortama aktarılmasıyla ilgili çalışmalar incelenmiştir. Bu bağlamda üniversiteler tarafından sunulan AE e-kitapların tamamı ve bu kaynakların özellikleri (konular, formatlar, bağlantılar) belirlenmiştir.

3.1.3. Açık Erişim Arşivler

Akademik kütüphanelerin AE bilgi kaynaklarını kütüphane web siteleri aracılığıyla etkin bir biçimde hizmete sunup sunmadığını belirlemek amacıyla kütüphanelerin bu konudaki hizmetleri incelenmiştir. İlk önce kütüphanelerin arayüzlerinde “open access” için kullanılan terimler incelenmiştir.

Elektronik kaynaklar kütüphaneler tarafından genellikle üç gruba ayrılmaktadır: birinci grup para ödenerek erişime açılan lisanslı kaynaklardır. İkinci kaynak türü deneme amacıyla sınırlı zaman içinde açık olan kaynaklar, üçüncü grup ise AE kaynaklardır. Ancak AE kaynaklar kütüphaneler tarafından farklı ve değişik terimlerle adlandırılmaktadır. Çalışmamızda bu terimlerin (örneğin; “bedava”, “şifresiz”, “free”, “serbest”, “diğer e-kaynaklar”, “abonelik gerekmeyen”, “diğer adresler”, vs.) hangi kütüphaneler tarafından kullanıldığı saptanmıştır.

Dünya üniversitelerindeki AE arşivlerin durumunu belirlemek, bu tür arşivlerin gelişmesinde Türk üniversitelerinin katkısı olup olmadığını saptamak için geniş bir “bilgi keşfi” çalışması yapılmıştır. Bu amaçla DSpace,¹³ Eprints Archive,¹⁴ Experimental OAI Registry at UIUC,¹⁵ OAIster,¹⁶ Registry of Open Access

¹² <http://www.muzikegitimcileri.net/bilimsel/tez/>

¹³ <http://wiki.dspace.org/DspaceInstances>

¹⁴ <http://www.eprints.org/software/archives/>

¹⁵ <http://gita.grainger.uiuc.edu/registry/>

¹⁶ <http://oaister.umdl.umich.edu/o/oaister/viewcolls.html>

Repositories (ROAR),¹⁷ Virtual Technical Reports Center: EPrints, Preprints, & Technical Reports on the Web,¹⁸ The Directory of Open Access Repositories – OpenDOAR,¹⁹ Open Archives²⁰ ve SDL : Search Digital Libraries²¹ incelenmiştir. Üniversiteler tarafından kurulan toplam 1517 AE arşivi saptanmıştır. Söz konusu AE arşivlerin özellikleri (üniversitenin adı, URL, yazılımlar, boyut, konular, içerik ve arşivlerin türü) kaydedilmiştir. Listelerde Türkiye’den sadece 7 arşiv yer almaktadır

3.2. ANKET

Uzman kütüphanecilerin açık erişim ve kurumsal arşivler hakkındaki görüşlerini toplamak amacıyla bir anket hazırlanmıştır (bkz. Ek 1). Anket formu üç bölümden oluşmaktadır. Anketin ilk bölümünde kütüphanecilerin durumu, uzmanlık alanları, mezun oldukları üniversite, yaş ve kütüphanede çalıştıkları bölüm ve çalışma süresiyle ilgili sorular yer almaktadır. Anketin ikinci bölümünde uzman kütüphanecilerin açık erişim ve kurumsal arşivlere yönelik tutumlarını ortaya çıkarmak amacıyla 5’li Likert ölçeği ile hazırlanmış 14 soru yer almaktadır. Üçüncü bölümde ise kütüphanecilerin kurumsal arşivlerle ilgili eğitim seviyelerini ve gerekli eğitim konularının önemini belirlemek amacıyla 8 soru bulunmaktadır.

Anket formundaki soruları sınamak ve uygulama esnasında çıkabilecek güçlükleri belirlemek amacıyla Hacettepe Üniversitesinde çalışan uzman kütüphaneciler üzerinde (15 kütüphaneci) bir pilot çalışma yürütülmüştür. Pilot çalışma sonucunda on kütüphanecinin hiç bir sorun çıkmadan anketi doldurdıkları görülmüştür.

Anket formu aracılığıyla toplanan veriler Microsoft Excel ve SPSS yazılımları kullanılarak düzenlenmiş ve analiz edilmiştir. Tanımlayıcı istatistikler için sıklık dağılımı, yüzdeler, ortalama, ortanca, standart sapma kullanılmış, değişkenler arasında ilişki olup olmadığı anlamlılık (manidarlık) testleri (örneğin, *t*-testi, χ^2 [Ki-kare] testi) ile sınanmıştır.

¹⁷ <http://archives.eprints.org/>

¹⁸ <http://www.lib.umd.edu/ENGINE/TechRepo%20rts/Virtual-TechReports.html>

¹⁹ <http://www.opendoar.org/>

²⁰ <http://www.openarchives.org/Register/Bro%20wseSites>

²¹ <http://drct.isibang.ac.in/sdl/archives.php>

3.3. ETKİ DEĞERLENDİRMESİ

Kütüphanelerin web sayfalarından açık erişim kaynaklara olan bağlantıları saptamak için webometrik tekniklerden yararlanılmıştır. Web ortamında kurumsal performans belirleme 1996 yılından itibaren ortaya çıkan ve gelişmekte olan bir araştırma alanı olarak hız kazanmıştır (Larson, 1996; Turnbull, 1996). Üniversitelerin ve araştırma merkezlerinin bilimsel performanslarının etki değerlendirmeleri webometrik yöntem kullanılarak Internet ortamında daha kolay ve hızlı ölçülmektedir. Webometrik karşılaştırma analizleri ve Web Etki Faktörü (WIF) sıralamaları üniversite ve diğer araştırma kurumlarının web ortamında yayın yapmalarını özendirme amacıyla yapılmaktadır. Üretilen web endeksleri bilimsel (scientometric) ve bibliyometrik endekslerle karşılaştırmak için yardımcı olmaktadır. Web endeksleri bilimsel değerlendirme için yararlı olmakla birlikte web ortamında bilginin yayılmasındaki özellikleri belirlemede de kullanılmaktadır (Noruzi, 2005a; 2005b; 2006).

Avrupa Birliği'nce desteklenen Bilim, Teknoloji ve Yenilik Araştırmaları İçin Web Göstergeleri (Web Indicators for Science, Technology & Innovation Research - WISER)²², ve Bilim-Teknoloji-Ekonomi Sistemi İçin Avrupa Göstergeleri (European Indicators, Cyberspace and the Science-Technology-Economy System - EICSTES²³) projeleri webometrik yönetime verilen önemi göstermektedir.

Webometrik endeksler web aracılığıyla erişilebilen yayın üretimi açısından ülkelerin ve kurumların araştırma etkilerini ölçmek için kullanılmaktadır. Uluslararası tanınma ve prestij açısından webometrik endeksler çok önemlidir. Webometrik değerlendirmelerde Webometrics Ranking of World Universities (RWU), Essential Science Indicators, Google Scholar, Academic Ranking of World Universities and Times Higher Education World University Rankings kaynakları kullanılmaktadır.

²² <http://www.wiserweb.org/WI-documents/abstracts.php>

²³ <http://www.eicstes.org/>

3.3.1. Webometrik Yöntemin Kullanımı

Webometrik Dünya Üniversiteler Sıralaması (RWU) karşılaştırma amaçlı olarak kullanılmaktadır. Sıralamada boyut (web sayfa sayısı) ve zengin dosyalar (pdf, doc, ps ve ppt formatlı dokümanlar) verimlilik tablolarında, dış bağlantılar görünürlük bölümünde ve küresel Webometrik sıra etki tablolarında kullanılmaktadır. Üniversitelerin webometrik sıralaması şu formülle yapılmaktadır (RWU, 2007).

Webometrik Sıra = (2 × Web Boyutu Sırası) + (4 × Görünürlük Sırası) + (1 × Zengin Dosya Sırası)

Webometrik teknikte kullanılan en önemli kavramlar şunlardır:

Verimlilik (Productivity): Dış kaynaklar tarafından ulaşılabilen Web boyutu Google, Yahoo, MSN ve Teoma arama motorlarından bulunan sayfa sayısı, son 10 yılda yapılan makale sayısı, zengin dosya sayısı (rich files) ve bilim insanı sayısından oluşmaktadır.

Görünürlük (Visibility): Bağlantı görünürlüğü, ISI'da makalelere yapılan atıf sayısını ve web sitesini gezen ziyaretçi sayısını (popülariteyi) içerir.

Etki (Impact): Ülke, akademik, atıflar, Shanghai's Webometrik, ESI ve Times sıralamaları faktörlerine etki eder (RWU, 2007; Cebeci, 2007).

3.3.2. Türk Akademik Kütüphanelerinde Açık Erişim Kaynaklar ve Kurumsal Arşivlere Olan Bağlantıların İncelenmesi

Çalışmamızda Türk üniversitelerinden AE kaynaklara ve kurumsal arşivlere olan bağlantılar “webometrik” yöntemden yararlanılarak incelenmiştir. Konuyla ilgili olarak önce geniş bir literatür taraması yapılmış, Türkiye’de yapılan herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Türk üniversitelerinden açık erişim kaynaklar ve kurumsal arşivlere olan bağlantıları bulmak için aşağıdaki sorgu cümlesi kullanılmıştır (xxx.xx yazan yere veri tabanı veya açık arşiv adresleri girilmiştir):

linkdomain:xxx.xx/ AND domain:edu.tr/

Bu sorgu tek tek arşivler ve açık erişim kaynaklar için kullanılmıştır. Örneğin, PubMed Central'a Türk üniversitelerinden yapılan bağlantıları saptamak için Altavista arama motorunda "linkdomain:www.pubmedcentral.gov/ AND domain:edu.tr/" taranmıştır. Daha sonra bu bağlantıların kaç tanesinin kütüphaneler tarafından yapıldığı bulunmuştur. Bazı kütüphanelerde aynı kaynağa birden fazla bağlantı yapıldığı için bağlantı yapan tekil kütüphane sayısı da hesaplanmıştır. Bu sayıları elde etmek için bağlantıların özellikleri tek tek incelenmiştir.

Taranacak açık erişim kaynaklar ve arşivler için Küçük, Duran ve Batı (2005) tarafından hazırlanan liste temel alınmış, bu listeye bazı kaynaklar ve arşivler (örneğin, Google Scholar, Turkish Medline, DOAJ ve OAIster) ilave edilmiştir. Tarama toplam 90 arşiv üzerinde yapılmıştır. Çalışmanın sonucunda söz konusu kaynaklara Türk üniversitelerinden ve akademik kütüphanelerden yapılan bağlantılar belirlenmiştir. Gelişmeler ve değişiklikleri belirlemek amacıyla söz konusu işlem Mart 2006 ve Ocak 2007'de iki kez yapılmıştır.

Türk akademik kütüphanelerinin web etki faktörleri belirlenerek kütüphaneler sıralanmıştır. Bu işlem sadece özel alan adına sahip kütüphaneler için yapılmıştır. Bu nedenle bütün kütüphanelerin web adresleri incelenmiş ve kütüphanelerin webometrik sıralaması şu formülle yapılmıştır (Noruzi, 2005a).

Overall WIF: A/D (1)

Inlink (revised) WIF: B/D (2)

Self-link WIF: C/D (3)

Bu formüllerde:

A: Kütüphanenin web sitesindeki sayfalara olan bağlantıların toplam sayısı; örneğin;
linkdomain:lib.metu.edu.tr/ OR linkdomain:ww3.lib.metu.edu.tr/

B: Kütüphanenin web sitesindeki sayfalara dışarıdan olan bağlantıların sayısı (inlinks);
örneğin; (linkdomain:lib.metu.edu.tr/ OR linkdomain:ww3.lib.metu.edu.tr/) NOT
(host:lib.metu.edu.tr/ OR host:ww3.lib.metu.edu.tr/)

C: self-linklerin sayısı; örneğin; (linkdomain:lib.metu.edu.tr/ OR linkdomain:ww3.lib.metu.edu.tr/) AND (host:lib.metu.edu.tr/ OR host:ww3.lib.metu.edu.tr/)

D: Kütüphanenin web sitesinde arama motorları tarafından taranan toplam sayfa sayısı; örneğin; domain:lib.metu.edu.tr/ OR domain:ww3.lib.metu.edu.tr/

3.4. WEB'DE BİLGİ YAYMA GÜCÜ

“Link Popularity Check” (LPC) belli bir web sitesinin çevrimiçi farkındalık, tanınırlık ve genel görünebilirliğini nicel ve bağımsız olarak ölçmek için MarketLeap tarafından geliştirilmiş bir bağlantı çekiciliği inceleme (link popularity check) servsidir. LPC büyük arama motorlarında belli bir web sitesi için site içi ve site dışından verilmiş bağlantıları sayarak karşılaştırmalı çizelgeler şeklinde görüntüleyen; böylece belli bir alanda hizmet veren kurum veya kuruluşları rakipleri veya benzerleriyle karşılaştırma olanağı sunan bir servistir. Temel amacı bir web alanının parasal değerinin ön tahminine katkıda bulunmak olan servisten elde edilen sonuçlar üniversiteler ve akademik kütüphanelerin web sitelerine olan rağbeti veya üniversiteler ve kütüphanelerin yayınladıkları web sayfalarının çekiciliğini de gösterdiklerinden kütüphanelerin “bilgi yayma güçleri” (information power) ölçütü olarak da kullanılabilir. Belli bir siteye ait bağlantıların tüm arama motorlarında aynı ölçü ve yaklaşımla kayıt altına alınması beklenmediğinden sonuçlar arama motorları bazında ve toplam olarak görüntülenmektedir. Sadece LPC sonuçlarına bağlı olarak her ne kadar bir diğerinden daha fazla bağlantıya sahip olan bir sitenin diğerinden daha çekici olarak değerlendirilmesi doğru gibi gözükmesine de bu değer kullanılabileceğine ilişkin bulgular da mevcuttur.

Üniversiteler ve akademik kütüphanelerin Web sayfalarına verilen bağlantıların sayılması için MarketLeap’in LPC servisinde her üniversite ve kütüphane için ana web sunucu (www) adresleri kullanılmıştır. Ancak bazı üniversitelerin birden fazla alan adı bulunduğundan (örneğin ODTÜ için www.metu.edu.tr ve www.odtu.edu.tr) veya bazı kütüphanelerin alan adresleri altında farklı dizinlerde yer almasından (örneğin İzmir Ekonomi Üniversitesi için library.ieu.edu.tr/ ve library.izmirekonomi.edu.tr veya Niğde

Üniversitesi için kutup.nigde.edu.tr/ ve nigde.edu.tr/kutup/) dolayı her iki alan adı için de tarama yapılmış ve sonuçlar topluca verilmiştir.

Üniversite ve kütüphanelerin “bilgi yayma gücü” veya “Web şöhreti” olarak adlandırabileceğimiz toplam bağlantı sayıları ile WIF ve açık erişim kaynaklar arasında ilişki bulunup bulunmadığını saptamak da bu çalışmanın amaçları arasında yer almaktadır.

3.5. SOSYAL AĞ ANALİZİ

Sosyal ağ analizi (SNA=Social Network Analysis) bireyler arası ilişkilerin sayısallaştırılıp bilimsel hale getirilmesi demektir (Ortega ve diğerleri, 2008). Bu alanda geliştirilmiş birçok bilgisayar programı bulunmaktadır. Söz konusu teknikler önemli olaylar karşısında çeşitli organizasyonların, ya da bu organizasyonların oluşturduğu ağların da ilişkilerini rakama dökmek için kullanılmaktadır. Bu yazılımların içinde en önemlileri UCI-NET, NetMiner, Pajek, ORA, Stat-Net, SocNet-V, InFlow ve Keyhubs'tır. İlk iki yazılım ABD'de yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. Bu programlar genelde ücretsiz olup, ayrıca bir kullanma kılavuzu da bulundurulmaktadır. Pilot veya grup halinde üniversitelerin web sitelerini analiz etmek için “.rst” tekniği daha çok kullanılmaktadır (Polanco ve diğerleri, 2001; Vaughan, 2006).

Bu yazılımlar genelde ağ aktörleriyle (nodes) ilgili belli bir içerikte (content) bulunan karşılıklı (iki-yönlü) ya da direkt (tek-yönlü) ilişkileri bir matris tablosunda inceleyerek ilişkilerin yönü ve konumu konusunda bilgi sağlar. Dolayısıyla içerik, ağ aktörleri ve incelenen ilişki cinsi çok önemlidir. İçerik; gazete haberleri, resmi raporlar, bireysel anketler ya da ilişki sorgulayan diğer enstrümanlar olabilir. İçeriğin objektif olması sonuçların da objektif olmasını sağlar.

4. BÖLÜM

TÜRK ÜNİVERSİTELERİNDE AÇIK ERİŞİM KAYNAKLARI

Elektronik yayıncılık Türkiye için oldukça yeni olup, mevcut e-dergilerin üçte ikisi 2000 yılından sonra e-yayıncılığa başlamıştır. E-yayıncılığın yeni olmasının doğal bir sonucu olarak teknolojinin, işlemlerin ve işlevlerin tamamına entegre edilmediği gözlemlenmiştir (Küçük ve Olcay, 2006, s. 5).

Yapılan bir araştırmada Türkiye’de elektronik olarak yayımlanan toplam 253 bilimsel derginin 238’inin (%94) açık erişim olduğu saptanmıştır. Bu dergilerin %37’si sağlık bilimleri, %34’ü sosyal bilimler konularındadır (Küçük ve Olcay, 2006, s. 18). Ayrıca, ULAKBİM tarafından hazırlanan Türkçe veri tabanlarında yer alan bazı dergilerdeki makalelere tam metin erişim sağlanabilmektedir (örneğin, *Bilgi Dünyası* dergisi).

4.1. TÜRKİYE’DE AÇIK ERİŞİM DÜŞÜNCESİNİN GELİŞMESİ

Açık erişim kaynaklar ve kurumsal arşivlerle ilgili duyarlılık özellikle akademik çevrelerde giderek artmaktadır. Türkiye’de ise açık erişim ya da kurumsal arşiv kavramı 2005’in başlarında üniversitelerde ortaya çıkmıştır. 2-4 Şubat 2005 tarihlerinde Gaziantep’te düzenlenen Akademik Bilişim Konferansında açık erişim konulu çağrılı bir konuşma yer almıştır (Tonta, 2005a).

Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümünde 2004/2005 bahar döneminde açılan bir doktora dersi çerçevesinde ilk deneysel açık erişim arşivi geliştirilmiştir. İlk aşamada deneysel arşive Bölümde yapılan yüksek lisans ve doktora tezleri ile öğretim üyelerinin yayınları yüklenmiştir. Bu yayınların Dublin Core standardına göre dizin bilgileri hazırlanmış ve deneysel arşiv Açık Arşivler Girişimi Kütüğüne (OAI Registry) kaydedilmiştir (Tonta, 2007).

9-11 Aralık 2005'te İstanbul Bahçeşehir Üniversitesi'nde gerçekleştirilen X. Türkiye'de İnternet Konferansı'nda, Türkiye'de açık erişim (AE) hareketinin ve kurumsal arşiv uygulamalarının bir birlik içinde yürütülmesi amacı ile "Açık Erişim Ulusal Politikası" oluşturulması kararlaştırıldı.¹ Bu hedefi gerçekleştirmek üzere, 9 - 11 Şubat tarihlerinde Pamukkale Üniversitesinde düzenlenen Akademik Bilişim konferansında üniversite kütüphanecilerini bir araya getiren E-Kütüphane oturumlarının ana teması "Açık Erişim ve Kurumsal Arşivler" olmuştur. Çeşitli üniversitelerin kütüphanecilerinin katılımıyla gerçekleşen bu oturumda, katılımcılar açık erişimin Türkiye'de yaygınlaşması ve bundan yararlanılması gereğine işaret ederek, AE ve kurumsal arşivler konusunda uluslararası düzeyde yaygın kabul görmüş Berlin Bildirgesi'nin Türkiye'de benimsenmesi gereğini bildirmişler ve toplantının sonunda "AB2006 Açık Erişim Bildirgesi" yayınlanmıştır (Akgül, 2006).²

Bu girişimin sonucunda ANKOS bünyesinde AE ve kurumsal arşivler konusunda yapılan çalışmalara ilişkin üye kurumları bilgilendirmek amacıyla Şubat 2006 tarihinde "Açık Erişim ve Kurumsal Arşivler Çalışma Grubu" oluşturulmuştur.³ Bu grubun temel misyonu "Açık Erişim ve Kurumsal Arşivler konusunda Türkiye'de bilgi profesyonelleri arasında farkındalık yaratmak" olarak bildirilmiştir. "Açık Erişim Dünyasından"⁴ adlı yayın ANKOS Açık Erişim ve Kurumsal Arşivler Çalışma Grubu'nun haber kanalı olarak açık erişim ile ilgili gelişmeleri duyurmak için kullanılmıştır.

Sözünü ettiğimiz bütün bu çalışmalar Türkiye'de akademik çevrenin açık erişim ve kurumsal arşivlerle ilgili duyarlılığının gittikçe arttığını göstermektedir.

4.2. AÇIK ERİŞİM DERGİLER

2003'de Türkiye'de yayımlanan 388 elektronik dergiden 118'i (yaklaşık %30) üniversiteler tarafından yayımlanmaktaydı (Yar, 2004). Ancak daha sonra yapılan başka

¹ <http://inet-tr.org.tr/inetconf10/>

² <http://ab.org.tr/ab06/AB2006-bildirge.html>

³ <http://www.ankos.gen.tr/files/AcikErisimGrub.doc>

⁴ <http://acikerisim.blogspot.com>

bir çalışmada elektronik dergilerin yaklaşık %60'ının üniversiteler tarafından yayımlandığı belirlenmiştir (Küçük ve Olcay, 2006).

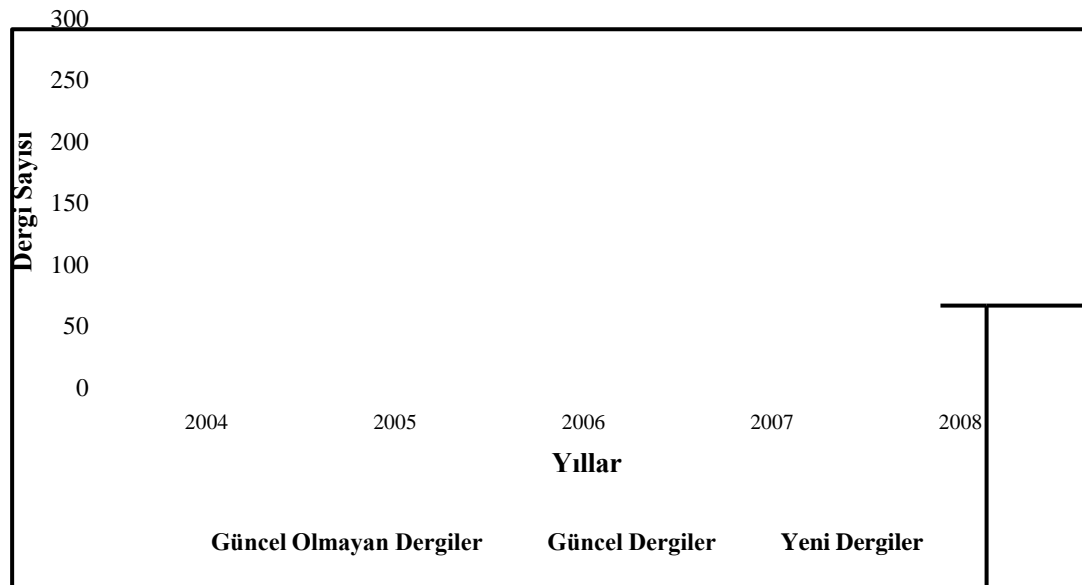
Çalışmada TÜBİTAK'ın Türkçe veri tabanlarında yer alan dergiler incelenmiştir. TÜBİTAK veri tabanlarında üniversiteler tarafından yayımlanan toplam 209 bilimsel dergi, DOAJ'da ise 25 dergi saptanmış, araştırmada toplam 234 dergi incelenmiştir. Dergilerin web arşivlerindeki eski sayıları da gözden geçirilmiştir.

Aralık 2005'te yapılan incelemelerde Türk üniversiteleri tarafından yayınlanan toplam 199 derginin bir kısmında veya son sayılarında yer alan makalelerin ve yazıların açık erişim olduğu saptanmıştır. Bu dergiler arasında 2004'te ilk olarak yayınlanan on iki dergi ve 2005'te on dergi olmak üzere toplam 22 tane derginin ilk sayılarından itibaren açık erişim olduğu saptanmıştır (bkz. Ek 2).

Aralık 2006'da toplam 215 derginin açık erişim olduğu saptanmıştır. Bu dergilerin sayısı bir sene içinde %8 artmıştır. Dergilerin içinde 2006'da ilk olarak yayınlanan on bir derginin açık erişim olduğunu düşünürsek 2006'da eski dergilerden sadece beşinin açık erişime dönüştüğü anlaşılmaktadır.

Aralık 2007'de elde edilen bulgular daha önceki bulgularla karşılaştırıldığında açık erişim dergilerin sayısında %10 artış (toplam 237 dergi) saptanmıştır. Bu dergilerin sadece 83'ü güncel olarak yayınlanmış ve dokuz AE derginin ilk sayısı 2007'de yayımlanmıştır. 2008'de AE dergilerin sayısı %6 artarak 251'e yükselmiştir. Ancak yeni dergilerin sayısındaki düşüş dikkat çekicidir (bkz. Şekil 4).

2004 - 2008 arasında ilk olarak yayımlanan toplam 44 derginin açık erişim olduğunu hesapladığımızda, akademik ortamlarda yeni dergilerin daha çok açık erişim olarak yayımlandığı görülmektedir. Daha önce yayımlanan dergileri bu sayıya eklediğimizde Türk üniversitelerinde çok sayıda açık erişim kaynağı olduğu düşünülebilir. Ancak güncel sayılara baktığımızda bu tür dergilerin azınlıkta olduğunu görmekteyiz.

Şekil 5. 2004 – 2008 Arasında Türk Üniversiteleri Tarafından Yayımlanan Açık Erişim Dergilerinin Sayılarındaki Artış

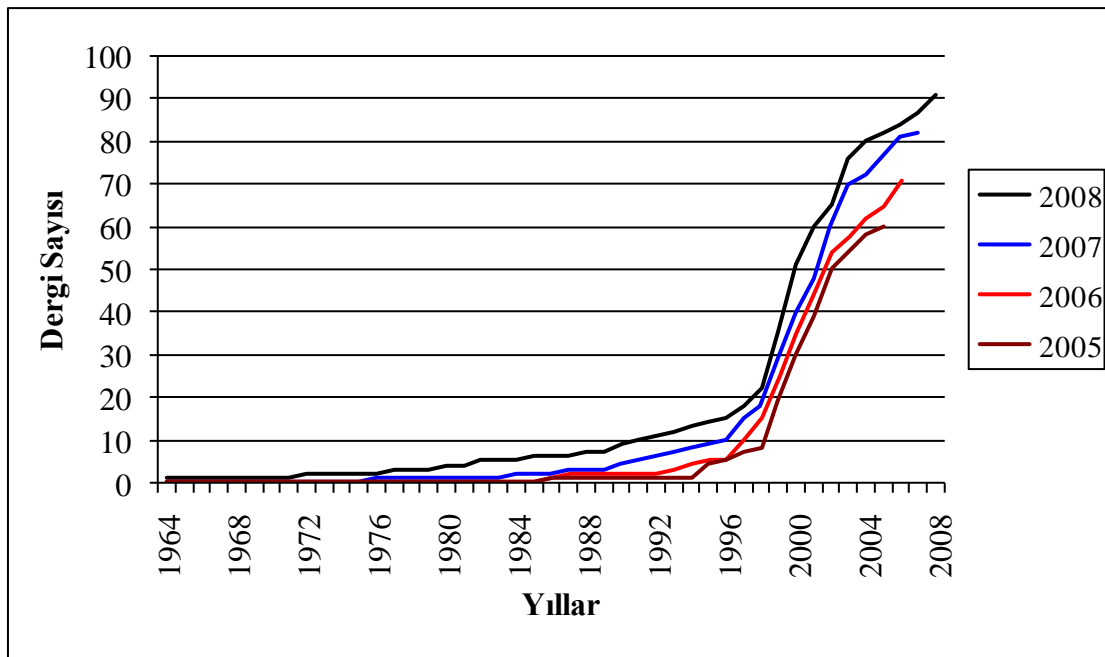
2004 - 2008 arasında ilk olarak yayımlanan toplam 44 derginin açık erişim olduğunu hesapladığımızda, akademik ortamlarda yeni dergilerin daha çok açık erişim olarak yayımlandığı görülmektedir. Daha önce yayımlanan dergileri bu sayıya eklediğimizde Türk üniversitelerinde çok sayıda açık erişim kaynağı olduğu düşünülebilir. Ancak güncel sayılara baktığımızda bu tür dergilerin azınlıkta olduğunu görmekteyiz.

Çalışmamızda Türk üniversiteleri tarafından yayımlanan 251 AE derginin yanı sıra bu üniversiteler tarafından geliştirilen 11 açık arşiv saptanmıştır. Söz konusu üniversiteler yayımlanan AE kaynakların sayısına göre sıralanmıştır. Bu sıralamaya göre Gazi Üniversitesi 22 kaynakla ilk sırada gelmektedir. Bunu İstanbul (16 kaynak), Hacettepe (14), Ankara (13) ve Uludağ (12) Üniversiteleri izlemektedir (bkz. Tablo 4).

Tablo 4. Türk Üniversiteleri Tarafından Yayımlanan Açık Erişim Kaynaklar

Sıra	Üniversite	AE Dergiler	Açık Arşivler	AE Kaynaklar
1.	Gazi Ü.	21	1	22
2.	İstanbul Ü.	16	0	16
3.	Hacettepe Ü.	13	1	14
4.	Ankara Ü.	22	1	13
5.	Uludağ Ü.	12	0	12
6.	Cumhuriyet Ü.	10	0	10
7.	Çukurova Ü.	10	0	10
8.	Ege Ü.	9	0	9
9.	İstanbul Teknik Ü.	8	0	8
10.	Selçuk Ü.	8	0	8
11.	Dokuz Eylül Ü.	5	1	6
12.	Anadolu Ü.	5	0	5
13.	ODTÜ	3	2	5
14.	Erciyes Ü.	5	0	5
15.	Yüzüncü Yıl Ü.	5	0	5
16.	Fırat Ü.	5	0	5
17.	Sakarya Ü.	4	1	5
18.	İstanbul Kültür Ü.	4	0	4
19.	Trakya Ü.	4	0	4
20.	Celal Bayar Ü.	4	0	4
21.	Süleyman Demirel Ü.	3	1	4
22.	Fatih Ü.	4	0	4
23.	Manas	4	0	4
24.	Trakya	4	0	4
25.	Akdeniz Ü.	3	0	3
26.	Marmara Ü.	3	0	3
27.	Adnan Menderes Ü.	3	0	3
28.	Bilkent Ü.	2	1	3
29.	Boğaziçi Ü.	3	0	3
30.	İnönü Ü.	3	0	3
31.	Pamukkale Ü.	3	0	3
32.	Çanakkale	3	0	3
33.	Atatürk Ü.	1	1	2
34.	Atılım Ü.	1	1	2
	Diger Üniversiteler	44	1	45
	Toplam	251	11	262

Dergilerin elektronik ortamda ne kadar süredir yayımlandığı bu dergilerin kullanımını ve bağlantıların sayısını etkilemektedir. Çalışma kapsamında Türk üniversiteleri tarafından yayımlanan açık erişim dergilerin elektronik ortamda kaç yıllık sayılarına erişildiği de araştırılmıştır. Söz konusu dergiler arasında sadece bir yılı veya birkaç sayısı açık erişim olarak yayınlanan 13 dergi bulunmaktadır. Yirmi yıl ve üzeri sayısı açık erişim olan toplam iki adet dergi vardır (bkz. Şekil 6).

Şekil 6. 2005 – 2008 Arasında AE Dergilerinin Arşivlerdeki Sayılarındaki Artış

2007’de açık erişim düşüncesinin bazı üniversitelerde yaygınlaşması ve az sayıda kurumsal arşiv kurulması sonucunda açık erişim dergilerin arşivlerdeki sayıları çoğalmıştır. Söz konusu üniversiteler arasında Ankara Üniversitesi ilk sırada gelmektedir. Bu üniversitede daha önce yayımlanan dergilerin dijitalleştirme çalışmaları devam etmektedir. Bu çalışmalar sonucunda erişilebilen eski sayıların tarihi 2007’de 1974’e ve 2008’de 1964’e kadar uzanmıştır.

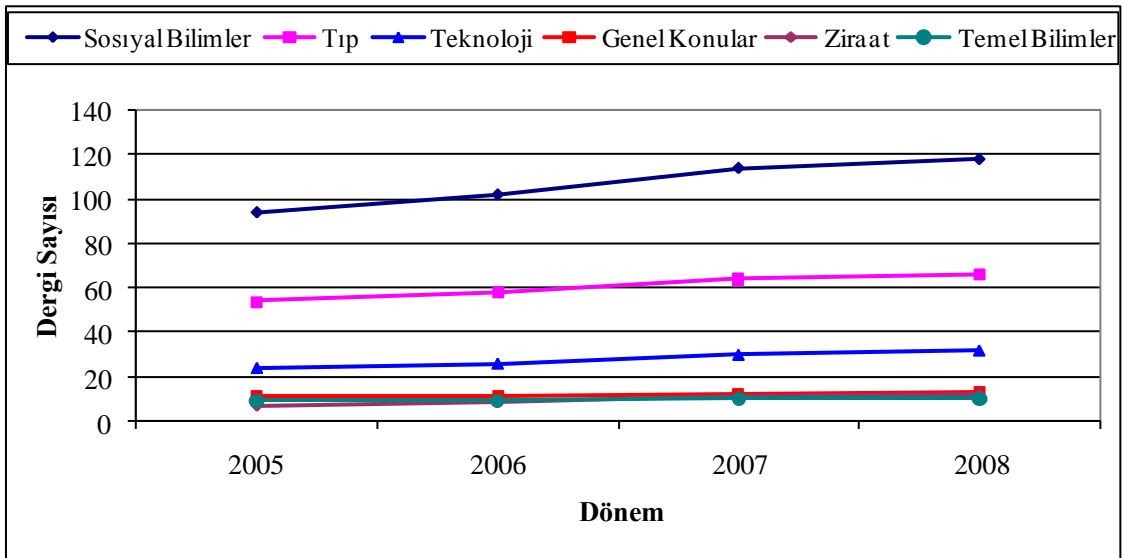
Yar (2003) elektronik dergileri konularına göre üç gruba ayırmıştır: Tıp, Sosyal Bilimler, Fen ve Mühendislik. Kozak (2003) tarafından yapılan konu dağılımı da dört ana başlık altında toplanmıştır: 1) Tarım, Veteriner ve Biyoloji Bilimleri; 2) Tıp Bilimleri; 3) Sosyal Bilimler; 4) Mühendislik ve Temel Bilimler. 2008’de Türk üniversiteleri tarafından yayınlanan 251 AE derginin konularına baktığımızda bu dergilerin %47’sini sosyal bilimlerle ilgili dergiler oluşturmaktadır. Tıp dergileri %26,3, teknoloji %12,7, ziraat %4,8, temel bilimler ve genel konular %4 ile sonraki sıralarda yer almaktadır (bkz. Tablo 5). Dergilerin yaklaşık yarısı sosyal bilimler alanındadır.

Tablo 5. Üniversiteler Tarafından Yayınlanan AE Dergilerin Konularına Göre Dağılımı (Ocak 2008)

Konular	Sayı	%
Sosyal Bilimler	118	47,0
Tıp	66	26,3
Teknoloji	32	12,7
Ziraat	12	4,8
Temel Bilimler	10	4,0
Genel Konular	10	4,0
Sanat	0	0,0
Diğer	3	1,2
Toplam	251	100,0

Kaynak: Tablodaki veriler dergilerin web sayfalarından yazar tarafından derlenmiştir.

Üniversiteler tarafından yayımlanan AE dergilerin konularıyla dünyadaki AE dergilerin konularını karşılaştırdığımızda üniversitelerin AE dergilerinde sosyal bilimler ve tıp konularının daha ağırlıklı olduğunu görmekteyiz (sırasıyla %17 ve %11) (Şekil 7). Her iki alanda birçok derginin yayımlandığı ve bu dergilerin yüksek bir oranda açık erişim olduğu saptanmıştır. Genel konular, ziraat ve temel bilimler konularındaki dergilerin oranlarının değişmediği görülmektedir.

Şekil 7. 2005 – 2008 Arasında Üniversiteler Tarafından Yayınlanan Açık Erişim Dergilerinin Konularına Göre Artışı

Türk üniversiteleri tarafından yayımlanan dergiler genel olarak e-rehberlerde tanıtılmamaktadır. Bu bağlamda DOAJ’da yapılan taramada 2008’e kadar listelenmiş

3372 dergiden sadece 69 tanesinin Türkiye kökenli olduğu saptanmıştır. Bu dergilerin 25'i üniversiteler tarafından yayımlanmaktadır (bkz. Tablo 6). Ayrıca LivRe! listesinde Türkiye'den sadece on dergi yer almaktadır (*LivRe!*, 2009).⁵

Tablo 6. DOAJ Rehberinde Yer Alan Türkiye Kökenli Açık Erişim Dergiler

Yıl	A	B	%	C	D	%
2002	26	0	0,00	0	0	0,00
2003	585	5	0,85	213	3	1,41
2004	610	9	1,47	207	2	0,97
2005	628	23	3,66	293	5	1,71
2006	551	13	2,36	255	6	2,35
2007	598	11	1,84	242	2	0,83
2008	374	8	2,14	137	7	5,11

Kaynak: Tablodaki veriler yazar tarafından www.doaj.org adresinden derlenmiştir. A: DOAJ'de kayıt edilen dergi sayısı; B: Türkiye'nin katkısı; C: Üniversiteler tarafından yayımlanan dergilerin sayısı; D: Türk üniversiteleri tarafından yayımlanan dergileri sayısı.

Çalışma kapsamında dergilerin hangi dilde yayımlandıkları da incelenmiştir. Tek bir dilde yayımlanan dergilerin oranı %53'tür. Bu dergilerin ya sadece Türkçe ya da sadece İngilizce yayımlandıkları görülmektedir. Dergilerin %27'si sadece Türkçe olarak yayımlanırken, sadece İngilizce olarak yayımlananlar %16'lık bir bölümü oluşturmaktadır. Birden çok dilde makale yayımlayan dergiler tüm dergilerin %47'sini oluşturmaktadır. Tüm yayınlar içinde hem Türkçe hem de İngilizce olarak yayımlanan dergilerin oranı ise %41'dir. Sayıları az olmakla birlikte üç ya da daha fazla dilde yayın yapan dergiler de bulunmaktadır (Arapça, Almanca, Fransızca ve Rusça).

4.3. AÇIK ERİŞİM TEZLER

Akademik kütüphanelerde vazgeçilmez bilgi kaynaklarından birisi, belki de erişimdeki zorluklar ve yayımlanmamış olmaları nedeniyle en önemlilerinden birisi, tezlerdir. Tezler çoğu zaman kütüphanelerin yöneticileri tarafından ihmal edilmiş bilgi kaynaklarındandır. İşte bu bilgi kaynaklarını araştırmacıların hizmetine sunmak, akademik kütüphanelerin temel prensipleri bakımından önemli bir görevdir (Boz, 2001, s. 2).

⁵ Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi tarafından yayımlanan ve DOAJ'da yer alan "Journal of Modern Turkish Studies" (Modern Türklük Araştırmaları Dergisi) adlı derginin açık erişim olmadığı saptanmıştır (www.mtad.humanity.ankara.edu.tr).

Türkiye’de üniversitelerde yapılan lisansüstü tezlerine çoğunlukla üniversite kütüphaneleri aracılığıyla erişilebilmektedir. YÖK kararıyla üniversitelerde ve eğitim hastanelerinde hazırlanan yüksek lisans, doktora, tıpta uzmanlık ve sanatta yeterlik tezlerinin bir kopyasının YÖK Ulusal Tez Merkezine gönderilmesi koşulu getirilmiştir. Adı geçen merkezde tüm üniversitelere ait 120.000’den fazla yüksek lisans, doktora, tıpta uzmanlık ve sanatta yeterlilik tezi bulunmaktadır. Bu tezlerin tam metinlerini elektronik ortama aktarma yönünde çalışmalar yapılmaktadır. Ancak kullanılan yazılım OAI-PMH (Açık Arşivler Girişimi Üstveri Harmanlama Protokolü) uyumlu değildir.

YÖK tarafından 2006’dan sonra bütün üniversitelerde hazırlanan çalışmalar için “Tezlerin Çoğaltılması ve Yayımı İçin İzin Belgesi” doldurulmaktadır. Şu anda Ulusal Tez Merkezi arşivinde bulunan tezlerden yazarları tarafından "çoğaltılması ve yayımı için izin" verilmiş olan tezler tam metin (pdf) olarak araştırmacıların hizmetine açılmıştır. Diğer tezler, yazarlarından izin alınarak erişime açılmaktadır. Bu hizmetin sonucu olarak “fotokopi hizmeti” tamamen durdurulmuştur (*YÖK Ulusal Tez Merkezi*, 2009)

YÖK tarafından 2008’in ortalarında elektronik tezlere açık erişim hizmetleri başlatılmış ancak telif hakları gerekçesiyle daha sonra durdurulmuştur. Şimdi üye olan araştırmacılar izinli tezlere günlük on tane indirme koşuluyla erişebiliyorlar. Bu arşivdeki tez listelerini incelediğimizde iki sene önce YÖK Ulusal Tez Merkezine gönderilen birçok tezin hâlâ listelenmediğini görmekteyiz. Şimdi yeni kurallara göre listelerde kayıt işlemi öğrenciler tarafından zorunlu olarak yapılıyorsa da tezlerin tam metnine erişim konusunda bazı gecikmeler ve eksiklikler hâlâ söz konusudur.

Türkiye’de üniversitelerde tezlerin elektronik ortama aktarılması konusunda bazı çalışmalar yapılmaktadır. Bu üniversitelerin bir kısmı dijital ortama aktarılan tezlerin tam metinlerini web aracılığıyla herkesin erişimine açarken bir kısmı sadece kampus bilgisayarlarından veya kütüphanede bulunan terminaller aracılığıyla erişime açmaktadır.

- **Hacettepe Üniversitesi:** Türkiye’de kurumsal arşiv oluşturma amacıyla geliştirilen pilot uygulamalardan biri Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümünde gerçekleştirilmiştir. 2002’de başlatılan bu çalışmada elektronik tez arşivi planlanmıştır. Proje kapsamında arşive yayın girişi ve arama için, Linux tabanlı bir işletim sistemi üzerinde DSpace yazılımı kullanılarak Türkçe arayüz oluşturulmuştur. Arşivde makaleler, bildiriler, tezler ile birlikte diğer bilimsel çalışmalar da yer almaktadır (Tonta ve Ertürk, 2006a; Tonta, 2006). Bu proje Türkiye’de OAI-PMH ve OpenURL standardına göre geliştirilen ilk açık erişim arşividir (Tonta ve diğerleri, 2006, s. 26);
- **ODTÜ:** Nisan 2003’te faaliyete geçen ODTÜ e-Tez arşivi,⁶ yüksek lisans ve doktora tezlerini içermektedir. 2003-2006 yılları arasında 2000’den fazla tez hem basılı hem elektronik ortamda ODTÜ Kütüphanesine teslim edilmiş ve teslim edilen tezlerin %85’i İnternet aracılığıyla tam metin erişime açılmıştır. ODTÜ 2004 yılında NDLTD’ye üye olmuştur. ODTÜ’de yapılan tezler OAIster arama motoru tarafından da taranmaktadır (Gürbüz ve Akbayrak, 2006). Bu arşivde bugün 2300’ün üzerinde tez bulunmaktadır. Ancak tezlerin tamamına değil, yazarlar tarafından verilen izin doğrultusunda (hiç, kampus içi, hemen, belli bir süre sonra gibi) elektronik kopyalarına erişim sağlanmaktadır (*ODTÜ*, 2009);
- **Çukurova Üniversitesi:** Mart 2005 tarihinden itibaren bu üniversiteye bağlı enstitülerde ve Tıp Fakültesinde hazırlanan lisans üstü tezler tam metin olarak hizmete sunulmaktadır. Mart 2005’ten önce hazırlanan tezlere şu anda tam metin olarak ulaşmak mümkün değildir;
- **Bilkent Üniversitesi:**⁷ Bilkent Üniversitesinde 2001 yılından bu yana yapılan yüksek lisans ve doktora tezlerinin tam metinlerine, bu tarihten öncekilerin ise İngilizce ve Türkçe özetlerine erişilebilmektedir;

⁶ <http://etd.lib.metu.edu.tr/>

⁷ bliss.bilkent.edu.tr/getBankatr.phtml?s=trthesis.html

- **Süleyman Demirel Üniversitesi:**⁸ Süleyman Demirel Üniversitesinde yapılan yaklaşık 1.000 yüksek lisans ve doktora tezine pdf formatında erişilebilir. Bu kütüphanede OAI-PMH'ye uyumsuz olan BLISS yazılımı kullanılmaktadır;
- **Dokuz Eylül Üniversitesi:** Bu üniversitenin Fen Bilimleri Enstitüsünde⁹ 1996-2009 arasında yapılan yaklaşık 2200 tezin (doktora 378, yüksek lisans 1632 tane) tam metinleri açık erişim olarak hizmete sunulmaktadır;
- **Anadolu Üniversitesi:** 2005 - 2008 arasında Anadolu Üniversitesinde yapılan tezlerin bir kısmının tam metinlerine açık erişim sağlanmıştır;

Muğla¹⁰ ve Sakarya¹¹ üniversitelerinde ise tezlere kampus içinden erişilebilmektedir. İTÜ ve Sabancı üniversiteleri tezlerin özetlerini çevrimiçi kataloglarında listelemektedir.

4.4. KURUMSAL ARŞİVLER

AE arşivler arasında Türk üniversiteleri tarafından kurulan arşivleri belirlemek için bu kaynaklarda yer alan bilgiler tek tek gözden geçirilmiştir. Listeler birleştirilerek üniversitelerdeki arşivler belirlenmiş ve tek bir liste elde edilmiştir. Çalışma sonucunda dünyadaki iki bin yüzden fazla açık arşivin toplam 1517'sinin üniversiteler tarafından geliştirildiği saptanmıştır. Söz konusu AE arşivlerin özellikleri (üniversitenin adı, URL, yazılımlar, boyut, konular, içerik ve arşivlerin türü) kayıt edilmiştir. 7 Mayıs 2009 itibariyle OpenDOAR'da Türk açık erişim arşivlerinin sayısı ise altı tanedir. Bu arşivlerin birisi bir dergiye aittir (*OpenDOAR*, 2009). OAIster arama rehberi/hizmetine kayıtlı Türkiye'ye ait beş kurumsal arşiv ve bir açık erişim dergisi bulunmaktadır (*ROAR*, 2009; *OAIster*, 2009).¹²

⁸ http://kutuphane.sdu.edu.tr/sayfa.php?li=i_276

⁹ http://www.fbe.deu.edu.tr/yayin_arsivi/tez_arsivi/tez_arsivi_giris.asp

¹⁰ <http://bliss.mu.edu.tr/blissweb.php?Service=EASY>

¹¹ <http://w3.sakarya.edu.tr:571/Yordam.htm>

¹² Hacettepe – DSPACE (<http://www.acik-erisim.hacettepe.edu.tr/>); Ankara Üniversitesi Açık Arşiv Sistemi (<http://acikarsiv.ankara.edu.tr/>); Middle East Technical University (METU) E-Theses (http://ww2.lib.metu.edu.tr/yan.php?id=203&b_id=3&lang=en); Gazi Üniversitesi Açık Arşiv (<http://www.acikarsiv.gazi.edu.tr/>); Atatürk Üniversitesi Açık Arşiv Sistemi

- **Ankara Üniversitesi:** Ankara üniversitesi 2001 yılından itibaren akademisyenleri tarafından yapılan araştırma proje raporlarını üniversite web sayfası üzerinden tam metin olarak erişime açmıştır (*Ankara Üniversitesi Açık Arşivi*, 2009). Ankara Üniversitesinde açık arşiv konusunda çalışmalar 2005 yılında Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümündeki üç akademisyen tarafından pilot proje uygulaması olarak başlatılmıştır. Bu girişimin amacı; “bilgiye erişimde geleneksel yöntemlerin yanı sıra, bilgi teknolojilerinin sunduğu olanaklardan da yararlanarak, İnternet ortamında isteyen herkesin üniversitemiz akademisyenleri tarafından üretilmiş bilgilere serbestçe erişimi” biçiminde belirtilmiştir (Atılğan, Arslantekin ve Bayram, 2005; Bayram, Atılğan ve Arslantekin, 2006). Arşivde Ankara Üniversitesi akademisyenlerinin bilimsel dergilerde yayınlanmış veya yayınlanabilir kararı verilmiş çalışmaları, bildirimleri, proje metinleri, konferans metinleri, raporları, ders notları ve kitaplarda yer almış bölümlerin basılı veya elektronik kopyaları bulunmaktadır. MikroBeta adlı şirketin hazırladığı ticari yazılımı kullanan arşiv, OAI-PMH uyumludur (Atılğan, Arslantekin ve Bayram, 2005). OAIster tarafından dizinlenen bu arşivde Mayıs 2009 itibariyle yer alan 3784 bilimsel kaynak bulunmaktadır (*OAIster*, 2009);
- **Sabancı Üniversitesi:** Sabancı üniversitesi 1998 yılından itibaren, E-Lit ve Innovative Millennium isimli veri tabanları üzerinde bulunan 350 bilimsel içeriği (ön baskı, ders notları ve araştırma raporları) Eprint yazılımını kullanarak oluşturduğu kurumsal arşiv platformuna 2007 Ekim ayından itibaren aktarmaya başlamıştır. Üniversitenin öğretim üyelerinin ön baskı, konferans-ders notu, çalışma ve araştırma faaliyetlerine ilişkin dokümanları ile seçilmiş öğrenci projeleri ve idari personelin çalışmalarını içeren arşiv toplam 2750 kaynak içermektedir. Bu arşiv OAI-PMH ve OpenURL standartlarına uygundur (*Sabancı University Research Database*, 2009).¹³

(<http://acikarsiv.atauni.edu.tr/>) ve ODTÜ – Matematik Bölümü (<http://www.math.metu.edu.tr/academic/preprints.shtml>)

¹³ <http://research.sabanciuniv.edu/>

- **Atatürk Üniversitesi:** Atatürk Üniversitesinin açık arşivi¹⁴ 2008'de geliştirilmiştir. Ticari bir yazılım kullanan arşiv OAI-PMH uyumludur ve Mart 2009 itibariyle arşivde 523 bilimsel içerikli kaynak bulunmaktadır (*OAIster*, 2009; *Atatürk Üniversitesi Açık Arşivi*, 2009);
- **Gazi Üniversitesi:**¹⁵ Gazi Üniversitesinde açık arşiv konusunda çalışmalar 2007 yılında başlatılmıştır. Üniversitenin öğretim üyeleri ve öğrencilerin makale, bildiri, rapor, konferans metinleri v.b. ile ders notları ve tezleri OAI-PMH uyumlu bir yazılım kullanılarak hizmete sunulmaktadır. Şu anda bu arşivde toplam 156 makale, 740 tez, 45 bildiri, 11 kitap bölümü ve 53 ders notu bulunmaktadır. Bu tür bilimsel çalışmaların elektronik kopyalarının yazarlarının izni ile arşivlenmesi yasaldir. Gazi Üniversitesi Açık Arşivinde yer alan tüm bilgilerden kaynak gösterilerek yararlanılabilir;
- **Atılım Üniversitesi:** Atılım Üniversitesinde üretilen dokümanların dijital ortamda toplandığı, saklandığı, indekslendiği, korunduğu ve dağıtımının sağlandığı hizmetler dizisini içeren bir arşiv çalışması başlatılmıştır. Bu çerçevede 2006 yılından itibaren kaynaklar dijital ortama aktarılmaya başlanmıştır. Atılım Üniversitesinin Şubat 2007'den itibaren Eprint yazılımı kullanarak erişime açtığı Atılım Üniversitesi kurumsal arşivinde ise Mart 2009 itibariyle 1400'ün üzerinde bilimsel içerikli kaynak bulunmaktadır (*Atılım Üniversitesi*, 2009);
- **Diğer Üniversiteler:** Son dönemlerde Bahçeşehir Üniversitesi bazı akademik personelin çalışmalarını web sayfaları aracılığıyla açık erişime açmıştır. Çanakkale 18 Mart Üniversitesi de Eprints yazılımı kullanarak denemeler yapmaktadır. Ancak somut bir gelişme henüz bulunmamaktadır.

¹⁴ <http://acikarsiv.atauni.edu.tr/>

¹⁵ <http://www.acikarsiv.gazi.edu.tr/>

4.5. TARTIŞMA

Çalışma kapsamında bilimsel elektronik dergilere ait doğru bir listenin elde edilebilmesi için farklı kaynaklardan yararlanılmıştır. Söz konusu kaynaklar arasında Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü tarafından Web ortamında yayımlanan “Türkiye’de Süreli Yayınlar” veri tabanına (BYEGM, 2007), Sakarya Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Dairesi Başkanlığı tarafından yayımlanan web sayfasına (*Sakarya Üniversitesi*, 2008) ve Kozak (2003) tarafından hazırlanan Türkiye Akademik Dergiler Rehberi’ne baktığımızda açık erişim dergilerin sayısının daha fazla olabileceği anlaşılmaktadır. Ancak Türkiye’deki açık erişim dergileri listeleyen ulusal bir rehber olmaması ve açık erişim adı altında olmasa da Türkiye’de çıkarılan bazı basılı dergilerde yayımlanan makalelerin tam metinlerine ücretsiz olarak erişilebilmesi bu tür dergilerle ilgili çalışmalarını güçleştirmektedir. Bazı üniversiteler dışında (örneğin, Ankara, Cumhuriyet ve Hacettepe vd.) birçok akademik kütüphanede bağlı oldukları kurumların açık erişim dergileri tanıtılmamıştır. Bu nedenle dergilerin İnternet adreslerini bulmak ve sayfalarını incelemek için uzun zaman harcamak gerekmektedir. Sonuçta hazırlanan listelerde de eksiklikler bulunmaktadır. Örneğin, 2008’de yayınlanan yeni dergilerin listesi tam olarak hazırlanmamıştır.

Listede yer alan dergilerin sayılarına baktığımızda dergilerin çok az bir kısmının bütün sayılarına erişim sağlanmıştır. Çalışma kapsamında Türk üniversiteleri tarafından yayımlanan açık erişim dergilerin elektronik ortamda kaç yıllık sayılarına erişildiği saptanmıştır. Söz konusu dergiler arasında sadece bir yılı veya birkaç sayısı açık erişim olarak yayınlanan birçok dergi olduğunu görmekteyiz. İlk sayılarından itibaren açık erişim olan dergileri hesapladığımızda arşivlerdeki kaynakların artışı normal bir şekilde devam etmektedir. Ancak daha önceden yayınlanan dergilerin arasında yirmi yıl ve üzeri sayısı açık erişim olan derginin sayısı çok azdır. Açık erişim dergilerin eski ve basılı sayılarını dijitalleştirme veya dergilerin elektronik formatlarını açık erişim olarak sunma çalışmaları yavaş da olsa devam etmektedir.

Bazı kuruluşlarda (örneğin Ankara Üniversitesi) dergilerin eski sayılarını erişime hazırlama çalışmaları sürmektedir. Ancak daha önce paralı veya basılı olarak

yayınlanan ve şimdi açık erişim olan dergilerin önceki yazılarını dijitalleştirmek veya elektronik ortamda hazırlanan yazıları açık erişim olarak sunmak için sistematik bir çalışma yürütülmemektedir.

Üniversiteler tarafından yayımlanan AE dergilerin sayısına baktığımızda Türk üniversitelerinde çok sayıda açık erişim kaynağı olduğu düşünülebilir. Ancak güncel sayılara baktığımızda bu tür dergiler azınlıktadır. Dergiler gecikmeyle yayımlanmaktadır. Dergilerin yayın dönemi ve çalışma sürelerini incelediğimizde dergilerin yönetim kurulundaki değişimler ve kişisel düşüncelerin bu gecikmelerde önemli bir oranda katkısı olduğunu söyleyebiliriz. Genelde bilimsel dergilerin yayımlanmasındaki sorunlar ve gecikmeler akademik ortamda açık erişim yayıncılığı önemli ölçüde etkilemektedir.

İncelenen dergiler ve arşivlerdeki kaynaklar dikkate alınacak olursa üniversitelerin sahip olduğu bilimsel makaleler ve yazılar kurumsal arşivlerin oluşturulması için önemli bir potansiyeldir (örneğin, Cumhuriyet ve Anadolu Üniversiteleri tarafından yayınlanan açık erişim dergiler veya ODTÜ tarafından geliştirilen tez arşivi). Açık erişim düşüncesi daha önce yayınlanan dergilerden ziyade yeni yayınlanan dergilerde yaygınlaşmıştır.

Araştırmamıza göre değişik e-rehberlerde kayıt edilmiş açık erişim dergiler ve açık arşivlerin farklı olduğu ve bazı arşivlerin bu rehberlerde yer almadığı saptanmıştır. Başka bir deyişle kurumsal arşivlerin kapsamlı bir rehberinin olmadığı anlaşılmaktadır.

Türkiye'deki kurumsal arşivlerin hepsi akademik kütüphaneler tarafından kurulmuştur. Söz konusu arşivler genellikle kütüphanelerde çalışan personele dayanarak geliştirilmiş ve böyle çalışmalar özel bir bölüm veya yeni personele gereksinim duyulmadan kurulmuştur.

Sonuç olarak Türkiye'deki üniversitelerin potansiyelini ve sayısını düşündüğümüzde geliştirilen açık arşivlerin sayısının yetersiz olduğunu görmekteyiz.

5. BÖLÜM

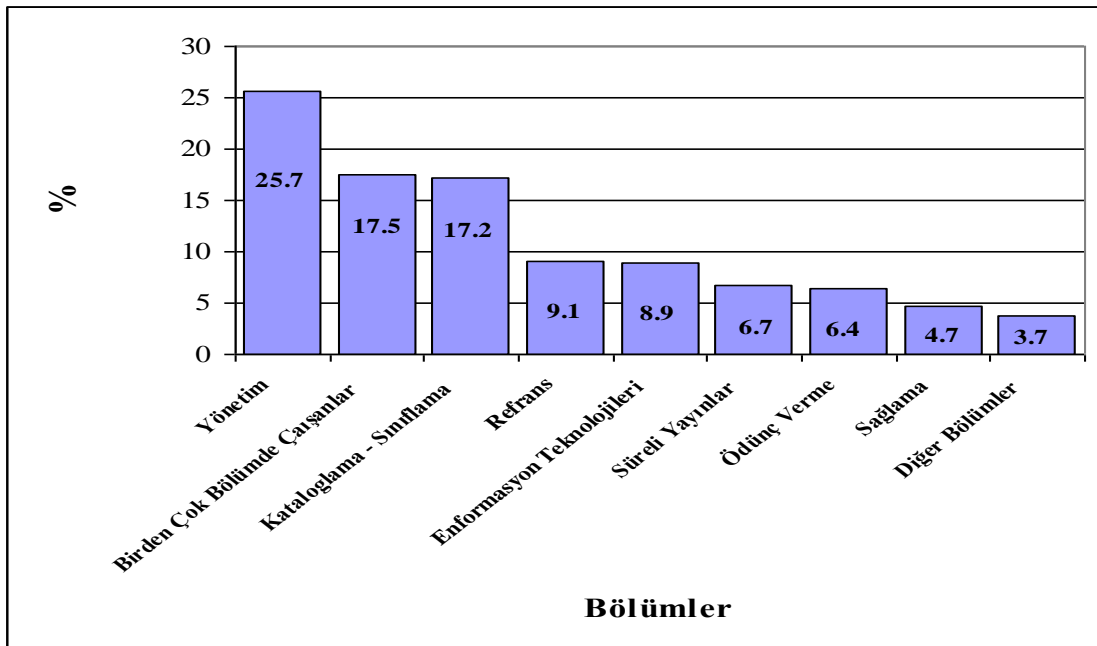
AÇIK ERİŞİM HİZMETLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Çalışmamızda Türkiye'deki akademik kütüphanelerde açık erişim kaynaklarla ilgili verilen hizmetleri görebilmek ve üniversiteler arasında karşılaştırma yapabilmek amacıyla kütüphaneler, açık erişim dergiler ve kurumsal arşivlerin web sayfalarından yararlanılmış, uzman kütüphanecilere anket uygulanmıştır. Yapılan analizlere dayanarak üniversiteler ve kütüphaneler sıralanmıştır.

5.1. KÜTÜPHANECİLERİN AÇIK ERİŞİM VE KURUMSAL ARŞİVLER HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

Araştırma kapsamında uzman kütüphanecilerin açık erişim ve kurumsal arşivler hakkındaki görüşlerini öğrenmek amacıyla bir anket uygulanmıştır. Anket 94 akademik kütüphanede çalışan toplam 625 uzman kütüphaneciye e-posta yoluyla gönderilmiştir. Anket sorularını yanıtlamayanlara form birer ay aralıklarla iki kez daha (toplam üç kez) gönderilmiştir. Anketi 345 kişi yanıtlamıştır. Ankete katılım oranı %55,2'dir. Uzman olmayanlar, artık kütüphanede çalışmayanlar, yanıtlamama haklarını kullanmak isteyen kişiler, başkasının yerine yanıtlayanlar veya kütüphanelerin idari kadrosunda çalışanlar bu sayıdan çıkarıldıktan sonra toplam 296 anket değerlendirilmiştir.

Anketi yanıtlayanların %2'si 21-25, %18'i 26-30, %23'ü 31-35, %26'sı 36-40 ve %31'i 41 ve üzeri yaş gruplarındadır. Akademik kütüphanelerde çalışan kütüphanecilerin genç bir grup olduğu söylenebilir. Anketi yanıtlayan uzman kütüphanecilerin %25,7'si (76 kişi) yöneticidir. Yüzde 17,2'si kataloglama-sınıflama, %9,1'i referans, %8,8'i enformasyon teknolojileri, %6,6'sı süreli yayınlar, %6,4'ü ödünç verme ve %4,7'si sağlama bölümlerinde çalışmaktadır. Ankete katılan kütüphanecilerin %20,3'ü birden fazla bölümde çalışmaktadırlar (bkz. Şekil 8).

Şekil 8. Kütüphanecilerin Çalıştıkları Bölümler (N = 296)

Anketi yanıtlayan uzman kütüphanecilerin %70,3'ü lisans, %25,3'ü yüksek lisans ve %4,4'ü doktora derecesi sahibidirler. Bu kütüphanecilerin %79'u kütüphanecilik, arşivcilik, dokümantasyon ve enformasyon, bilgi ve belge yönetimi bölümlerinden mezun olmuşlardır.

Anketteki 5'li Likert ölçeğine göre hazırlanan 14 sorudan en çok yanıtlayan sorular 7, 10, 15 ve 17 iken en az yanıt 19. soruya verilmiştir. Sorulardan 5'inde kütüphaneciler genellikle "kesinlikle katılıyorum" (soru: 7, 10, 12, 15, ve 17), 4'ünde "katılmıyorum" (soru: 9, 16, 18 ve 19), 3'ünde "katılıyorum"(soru: 8, 11 ve 14), 2'sinde de "kararsızım" (soru: 13 ve 20) seçeneklerini işaretlemişlerdir (bkz. Tablo 7).

Kütüphanecilerin açık erişim ve kurumsal arşivler hakkındaki görüşleri incelendiğinde, "Kütüphanenin web sayfasından açık erişim bilgi kaynaklarına bağlantılar sağlanmalıdır" ($\bar{x} = 1,24$, $ss = 0,62$) ve "Üniversiteler açık erişim kurumsal arşivlerin kurulması için kütüphanelere teknolojik destek sağlamalıdır" ($\bar{x} = 1,45$, $ss = 0,77$) önermelerine büyük ölçüde katıldıkları gözlenmiştir.

Tablo 7. Anketteki 5'li Likert Ölçeğine Göre Akademik Kütüphanecilerin Görüşleri

Sorular	Sayı	Aritmetik ortalama	Ortanca	Standart sapma
Soru 7: Kütüphanenin web sayfasından açık erişim bilgi kaynaklarına (ver tabanları, elektronik dergiler v.s.) bağlantılar sağlanmalıdır.	296	1,24	1	0,62
Soru 8: Telif hakları sorunu çözülmedikçe üniversitelerde kurumsal arşivler kurulamaz.	295	2,59	2	1,19
Soru 9: Üniversitelerde açık erişim kurumsal arşivlerin kurulamamasının temel nedeni bütçe sorunudur.	293	2,65	3	1,18
Soru 10: Üniversiteler açık erişim kurumsal arşivlerin kurulması için kütüphanelere teknolojik destek sağlamalıdır.	296	1,45	1	0,77
Soru 11: Öğretim üyeleri açık erişim bilgi kaynaklarının farkında değildirler.	294	2,20	2	1,02
Soru 12: Açık erişim bilgi kaynakları kütüphane koleksiyon geliştirme politikalarının bir parçası olmalıdır.	295	1,67	2	0,9
Soru 13: Şimdi yapmakta olduğum işten daha farklı bir iş verilirse bir açık erişim arşivinde çalışmak isterdim.	294	2,67	3	1,13
Soru 14: Kütüphanede kullanıcılara yönelik bilgi hizmetlerinin yaygınlaşması için açık erişim bilgi kaynaklarına dayanan hizmetler verilmesi bence yararlıdır.	294	1,69	2	0,77
Soru 15: Akademik kütüphanelerde işlemlerin hızlandırılması ve kampus dışı hizmetlerin yaygınlaştırılması amacıyla açık erişim kurumsal arşivlerin yararlı olacağı kanaatindeyim.	296	1,63	1	0,76
Soru 16: Üniversitelerde açık erişim kurumsal arşivleri destekleyecek kadar elektronik kaynak yoktur.	291	3,28	3	1,09
Soru 17: Açık erişim kurumsal arşivleri kurmak için eğitimli kütüphanecilere (ağ yöneticisi, kütüphaneci, vs.) ihtiyaç vardır.	296	1,57	1	0,74
Soru 18: Çalıştığım birimdeki görev kapsamında açık erişim bilgi kaynakları hakkında bilgiye gerek yoktur.	292	2,13	2	1,06
Soru 19: Açık erişim bilgi kaynakları hakkındaki kişisel bilgilerim bu birimde işi en iyi şekilde yapmak için yeterlidir.	290	2,84	3	1,04
Soru 20: Şu andaki eğitim düzeyim kütüphanede bir açık kurumsal arşivin kurulması ve yönetimi için yeterlidir.	291	3,03	3	1,06

Aritmetik ortalama 5'li Likert ölçeğinde kullanılan kodlamaya göre hazırlanmıştır; **1:** Kesinlikle Katılıyorum, **2:** Katılıyorum, **3:** Kararsızım, **4:** Katılmıyorum, **5:** Kesinlikle Katılmıyorum. Anket sonuçlarını değerlendirilmesinde olumsuz önerme için üç soru (9, 18 ve 19) analiz aşamasında yeniden kodlanmıştır.

Öte yandan “Üniversitelerde açık erişim kurumsal arşivleri destekleyecek kadar elektronik kaynak yoktur” ($\bar{x} = 3,28$, $ss = 1,09$) ve “Şu andaki eğitim düzeyim kütüphanede bir açık kurumsal arşivin kurulması ve yönetimi için yeterlidir” ($\bar{x} = 3,03$, $ss = 1,06$) önermelerine genellikle katılmamışlardır.

Uzman kütüphanecilerin %34,4’ü telif hakları sorununun çözülmesinin kurumsal arşivlerin kurulması açısından önemli bir konu olduğunu söylerken, %22,6’sı bu konuda kararsız olduklarını bildirmişlerdir. Kütüphanecilerin %39,1’i kurumsal arşivlerin kurulamamasının temel nedeninin bütçe sorunu olmadığını düşünmektedirler. Kütüphanecilerin %94,8’sine göre kurumsal arşivlerin kurulması için kütüphanelere teknolojik destek sağlanmalıdır.

Kütüphanecilerin %68’i üniversitelerde açık kurumsal arşivlerin ortak çalışmayla kurulmasını düşünmektedirler. Kütüphanecilerin sadece %20’si arşivlerin kurulmasının kütüphanelerin görevi olduğunu söylemişlerdir. Genel olarak kütüphaneciler kurumsal arşivlerin kurulmasının sadece kütüphane tarafından üstlenilmesinin zor olduğunu ve diğer kurumlar, özellikle YÖK, rektörlükler, enstitüler, fakülteler, bölümler ve bilgi işlem merkezleri tarafından desteklenmesi gerektiğini bildirmişlerdir.

Uzman kütüphanecilerin %37’si açık erişim kaynaklar ve kurumsal arşivlerle ilgili eğitim programlarına katılmışlardır. Açık erişim kaynaklarla ilgili eğitim programlarına katılım yüksek lisans ve doktora derecesi olan kütüphanecilerde daha yüksektir. Bu kişilerin yaklaşık %82’si en az bir programa katıldıklarını bildirmişlerdir. Eğitim programına katılan uzman kütüphanecilerin %46’sı panel, %29’u seminer, %16’sı çalıştay, %5’i kurum dışında kurslara katılmışlardır.

Eğitim programlarına katılan kütüphanecilerin %35’i şu andaki eğitim düzeylerinin kütüphanede açık kurumsal arşivin kurulması ve yönetimi için yeterli olup olmadığı konusunda kararsız olduklarını, %25’i yeterli olmadığını ve %30’u yeterli olduğunu bildirmişlerdir. Eğitim düzeylerini yeterli bulan kişilerin hemen hemen hepsi ilgili bölümlerden (kütüphanecilik, arşivcilik, dokümantasyon ve enformasyon, bilgi ve belge yönetimi) mezun olup lisans üstü dereceye sahiptirler.

Açık erişim hizmetlerini veren kütüphanelerde çalışan kütüphanecilerin %52'si eğitim programlarına katılmışlardır. Ancak bu tür hizmetleri vermeyen kütüphanelerde eğitim programlarına katılanların oranı sadece %22'dir. Başka bir deyişle eğitim alan uzman kütüphaneciler çalıştıkları kütüphanelerde kurumsal arşivlerin kurulmasında ve açık erişim hizmetlerinin verilmesinde daha aktif rol almaktadırlar (bkz. tablo 8).

Tablo 8: Eğitim Programına Katılım ve Açık Erişim Hizmetler Arasındaki İlişki

		Kütüphanelerde açık erişim hizmetleri		Toplam
		Var (sayı / %)	Yok (sayı / %)	
Eğitim programlarına katılım	Evet	85 (%52)	28 (%21)	113 (%38)
	Hayır	78 (%48)	105 (%79)	183 (%62)
Toplam		163 (%55)	133 (%45)	296 (%100)

Anket sonuçlarına göre kütüphanelerde çalışanların uzmanlık alanları kütüphanecilik, arşivcilik, dokümantasyon ve enformasyon veya bilgi ve belge yönetimi olan kütüphaneciler arasında açık erişim kaynaklarla ilgili eğitim programlarına katılım oranı sadece %37'dir (bkz. tablo 9). Bu oran diğer bölümlerden mezun olan kütüphanecilerde %44'tür. Bu sonuç diğer bölümlerden mezun olan personelin eğitim programlarıyla daha fazla ilgilendiklerini göstermektedir.

Tablo 9: Eğitim Programına Katılım ile Kütüphanecilerin Uzmanlık Alanları Arasındaki İlişki

		Uzmanlık alanı kütüphanecilik		Toplam
		Var (sayı / %)	Yok (sayı / %)	
Eğitim programlarına katılım	Evet	92 (%37)	21 (%44)	113(%38)
	Hayır	156 (%63)	27 (%56)	183(%62)
Toplam		248 (%84)	48 (%16)	296(%100)

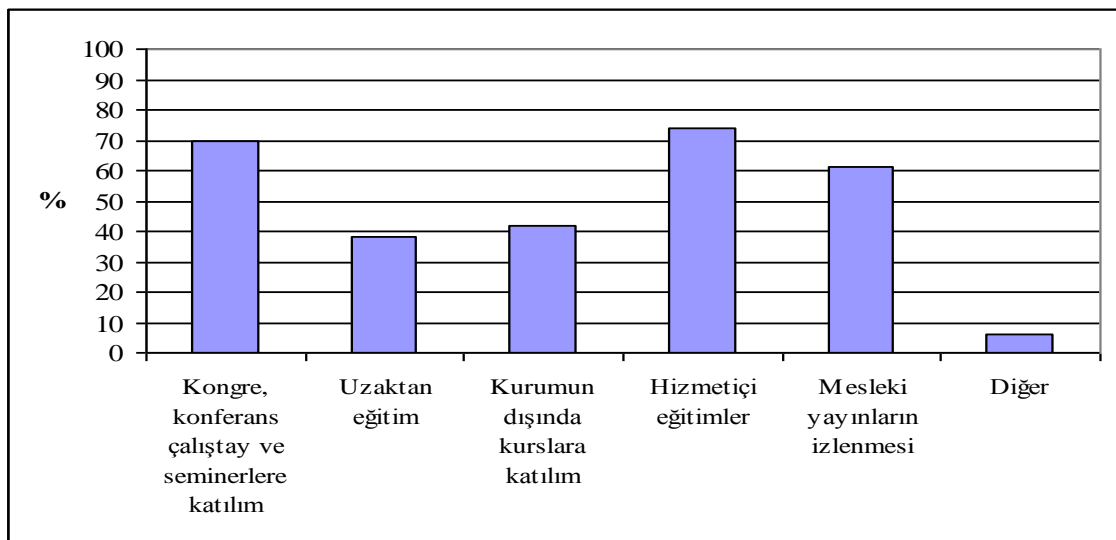
Anketi yanıtlayan kütüphanecilerin %53'ü (156 kişi) kadın, %47'si (140 kişi) erkektir. Açık erişim kaynaklar ve kurumsal arşivlerle ilgili bir eğitim programına katılan kütüphanecilerin cinsiyetine baktığımızda toplam 57 kadın ile 57 erkek dir.

Anket sonuçlarına göre kütüphanecilerin %26'sı (77 kütüphaneci) bilgi hizmetlerinin daha iyi verilmesi ve kurumsal arşivlerin kurulması ve yönetimi için eğitim verilmelidir seçeneklerinin hepsini işaretlemişlerdir. Bu kütüphanecilerin –ki genellikle yöneticiler- %44'ü (34 kişi) daha önce konuyla ilgili bir toplantı veya seminere katılmış, %56'sı

(43 kişi) ise konuyla ilgili hiçbir bilgileri olmamalarına rağmen bütün seçenekleri işaretlemişlerdir.

Anket sonuçlarına göre açık erişim hizmetleri verilen kütüphanelerde çalışan kütüphanecilerin %52'sinin eğitim programlarına katıldığını yukarıda vurgulamıştık. Bu tür eğitim programlarına kütüphanelerin süreli yayınlar ve enformasyon teknolojileri bölümünde çalışanlar daha çok ilgi göstermişlerdir. Süreli yayınlar ve enformasyon teknolojileri bölümlerinde çalışanların yarısından fazlası (sırasıyla %56 ve %55) bu tür programlara katılırken, ödünç verme ve kataloglama-sınıflama bölümlerinde çalışanlarda bu oran daha düşüktür (sırasıyla %26 ve %28).

Uzman kütüphanecilerin %73'ü kütüphanede açık erişim bilgi kaynaklarına yönelik sürekli eğitim uygulanması için en uygun eğitim yönteminin hizmet içi eğitimler olduğunu düşünmektedirler. Kütüphanecilerin %70'i açık erişim kaynaklara yönelik eğitimlerin kongre, konferans, çalıştay ve seminerler şeklinde olmasını önermişlerdir. Uzman kütüphanecilerin %61'i mesleki yayınların izlenmesi, %42'si kurumun dışında kurslara katılım ve %38'i uzaktan eğitimi uygun eğitim yöntemi olarak bildirmişlerdir (bkz. Şekil 9).

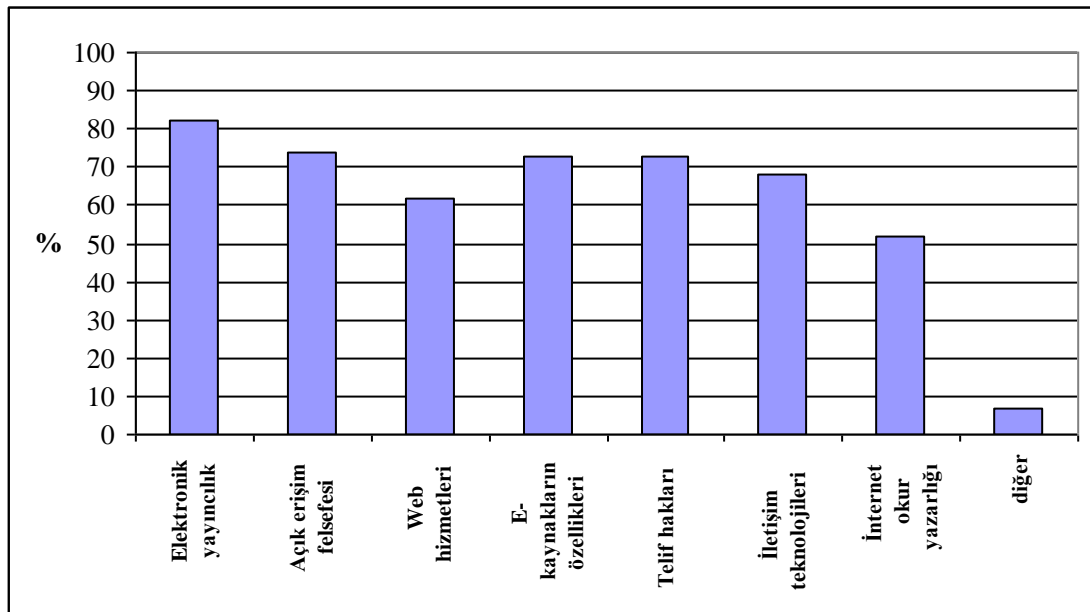

Şekil 9: Uzman Kütüphanecilere Göre En Uygun Eğitim Yöntemi

Not: Bu soruda birden fazla seçenek işaretlenmiştir. Bu nedenle toplam yanıt oranı %100'ün üzerindedir.

Ankete katılan uzman kütüphanecilere göre kütüphaneler kullanıcılarını açık erişim konusunda yoğun bir şekilde bilgilendirmelidir. Deneklerin %73'ü kullanıcılar için kütüphanede açık erişim bilgi kaynaklarıyla ilgili en uygun eğitim yönteminin danışmanlık yapmak olduğunu düşünmektedir. Kütüphanecilerin %69'u broşür yayımlanmasını, %58'i seminerler, %28'i çalıştaylar ve %27'si paneller düzenlenmesini önermişlerdir. Ancak genel olarak akademik kütüphanelerde böyle programlar planlanmamıştır.¹

Uzman kütüphanecilerin %92'si akademik kütüphanelerde açık erişim bilgi hizmetlerinin daha iyi verilmesi için bu kütüphanelerde çalışan kütüphanecilere eğitim verilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Kütüphanecilerin %82'si elektronik yayıncılık, %73'ü açık erişim felsefesi, %72'si e-kaynakların özellikleri ve telif hakları, %68'si iletişim teknolojileri, %61'i web hizmetleri ve %51'i İnternet okur yazarlığıyla ilgili eğitim verilmesinin açık erişim hizmetleri için gerekli olduğunu söylemişlerdir (bkz. Şekil 10).

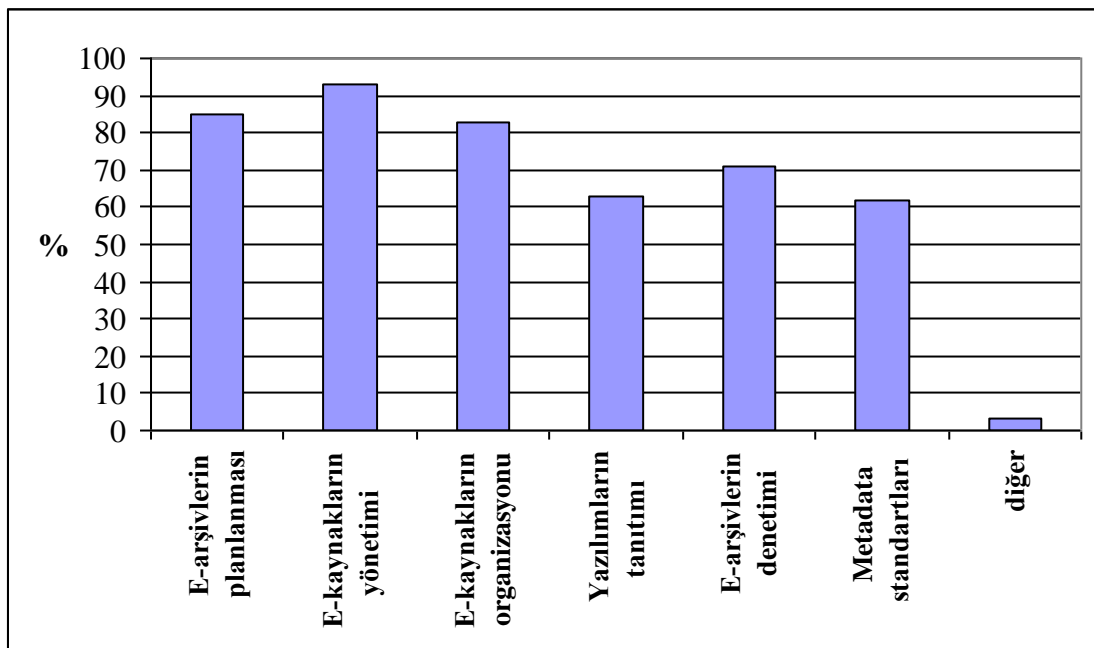

Şekil 10. Kütüphanecilere Göre Açık Erişim Bilgi Hizmetlerinin Daha İyi Verilmesi İçin Gereken Eğitimler

Not: Bu soruda birden fazla seçenek işaretlenmiştir. Bu nedenle toplam yanıt sayısı 296'dan fazladır.

¹ Bu sorularda birden fazla seçenek işaretlenmiştir. Bu nedenle toplam yanıt sayısı 296'dan fazladır.

Aynı şekilde kütüphanecilerin %92'si akademik kütüphanelerde kurumsal arşivlerin kurulması ve yönetimi için bu alanda çalışan kişilere e-kaynakların yönetimiyle ilgili eğitim verilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Bunun yanı sıra kütüphanecilerin %84'ü e-arşivlerin planlanması, %83'ü e-kaynakların organizasyonu, %71'i e-arşivlerin denetimi, %62'si yazılımların tanıtımı ve %61'i metadata standartlarıyla ilgili eğitim programları planlanması ve bu konularda açık arşivlerde çalışan kişilere eğitim verilmesi gerektiğini bildirmişlerdir (bkz. Şekil 11).

Şekil 11. Kurumsal Arşivlerin Kurulması ve Yönetimi İçin Verilmesi Gereken Eğitimleri Onaylı Kütüphanecilerin Yüzdesi

Not: Bu soruda birden fazla seçenek işaretlenmiştir. Bu nedenle toplam yanıt oranı %100'ün üzerindedir.

5.2. AÇIK ERİŞİM KAYNAKLARA BAĞLANTI

Akademik kütüphanelerin AE bilgi kaynaklarını kütüphane web sayfaları aracılığıyla etkin bir biçimde hizmete sunup sunmadığını belirlemek amacıyla kütüphanelerin bu konudaki hizmetleri incelenmiştir. İlk önce kütüphanelerin ara yüzlerinde “open access” için kullanılan terimler incelenmiştir.

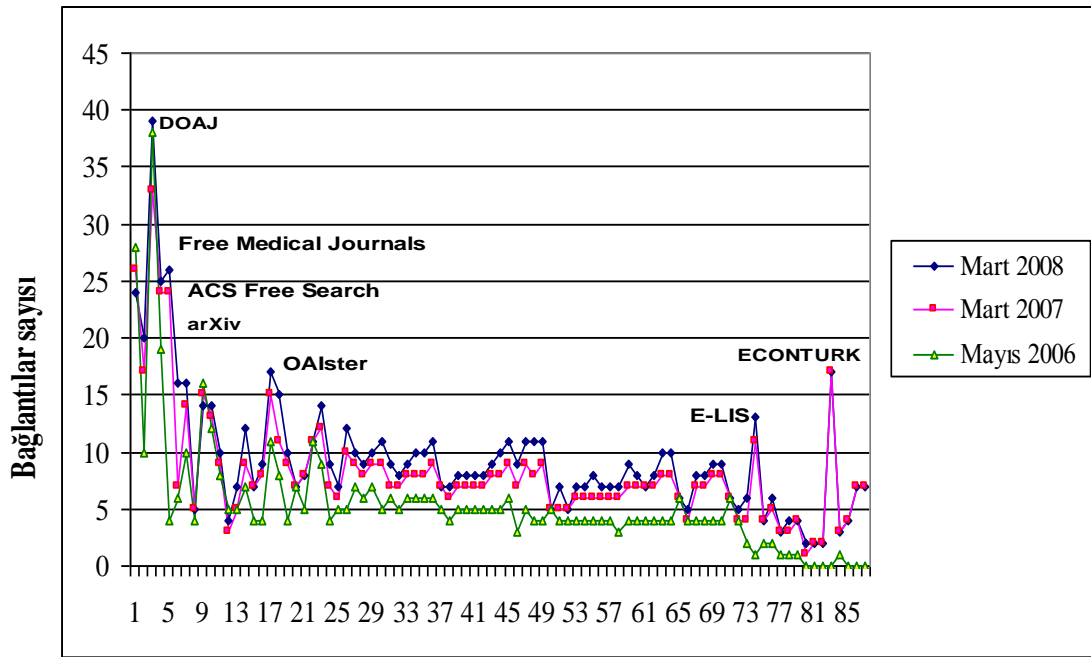
AE kaynaklar kütüphaneler tarafından farklı ve değişik terimlerle adlandırılmaktadır. Çalışmamızda Mart 2007'de bu terimlerin (örneğin; bedava, şifresiz, üyesiz, free, serbest, diğer e-kaynaklar, abonelik gerekmeyen, çeşitli e-kaynaklar, faydalı adresler,

açık erişim, diğer adresler, vs.) hangi kütüphaneler tarafından kullanıldığı saptanmıştır. “Open Access” kaynaklar için en çok “ücretsiz” terimi (23 kez) kullanılmıştır. Eylül 2008’de ise birçok akademik kütüphanenin (örneğin Atatürk, Düzce, Bartın, Hacettepe üniversiteleri) sadece “açık erişim” terimini kullanmaya başladığı görülmüştür.

Çalışmamızda Türk üniversitelerinden AE kaynaklara ve kurumsal arşivlere olan bağlantılar “webometrik” yöntemden yararlanılarak incelenmiştir. Çalışma kapsamında Türk üniversiteleri ve akademik kütüphanelerinden AE kaynaklara olan bağlantı istatistiklerinin Mayıs 2006, Mart 2007 ve Mart 2008’e göre dağılımı ve bu konuda kütüphanelerin açık erişim kaynaklara olan bağlantılarındaki değişiklikler incelenerek istatistiksel bir tablo hazırlanmış ve bulgular karşılaştırılmıştır² (bkz. Ek 3).

Bu dönemde genel olarak üniversitelerin açık erişim kaynaklara olan bağlantı sayıları artmıştır. Bunun başlıca nedeni yeni üniversiteler ve kütüphanelerin açılmasıdır. Çalışma kapsamında yapılan anket sonuçlarına göre uzman kütüphanecilerin %86,7’si kütüphanelerin web sayfalarından açık erişim bilgi kaynaklarına bağlantı (veri tabanları, elektronik dergiler vs.) sağlanması konusunda hemfikir olmalarına rağmen, Türkiye’deki akademik kütüphanelerin (üniversiteler, fakülteler ve yüksek okullara bağlı kütüphaneler) sayısı ile bu kaynaklara olan bağlantıların sayısını karşılaştırdığımızda akademik kütüphanelerin açık erişim kaynaklarla yeterince ilgilenmediği görülmektedir (Şekil 12). Örneğin, DOAJ’a 39, arXiv’e 20, OAIster’e 16, Free Medical Journals’a 26, ACS Free Search’e 24 ve E-LIS: E-Prints in Library and Information Science’a 17 kütüphaneden bağlantı sağlanmıştır. Bu durum Türkiye’deki açık erişim kaynaklara yapılan bağlantılar açısından da geçerlidir. Örneğin, Ankara Üniversitesi’nin kurumsal arşivine sadece 11 akademik kütüphaneden bağlantı verildiği görülmüştür (Sakarya, Bartın, Çukurova, Erciyes, Hacettepe, Kırıkkale, Rize, Kültür, Zonguldak Karaelmas, Pamukkale; Gazi, Atatürk, üniversitelerinin kütüphaneleri).

² Türk üniversitelerinden açık erişim kaynaklar ve kurumsal arşivlere olan bağlantıları bulmak için aşağıdaki sorgu cümlesi kullanılmıştır (xxx.xx yazan yere veri tabanı veya açık arşiv adresleri girilmiştir): linkdomain:xxx.xx/ AND domain:edu.tr/. Bu sorgu tek tek arşivler ve açık erişim kaynaklar için kullanılmıştır.

Şekil 12. Türk Akademik Kütüphanelerinden AE Kaynaklara Olan Bağlantıların Artışı (Mayıs 2006-Mart 2008)

Çalışmamızda Türk üniversiteleri tarafından yayımlanan ve üniversitelerin alan adını kullanan 86 AE dergisi saptanmış ve bu dergilere yapılan bağlantılar “webometrik” yöntemden yararlanılarak incelenmiş ve dergiler dışarıdan yapılan bağlantı sayısına göre sıralanmıştır. Bu sıralamaya göre *Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi* 3300 bağlantıyla ilk sırada yer almaktadır. Bunu *Türk Nefroloji, Diyaliz ve Transplantasyon Dergisi* (2970 bağlantı), *Retina Vitreus* (2800), *The Turkish Online Journal of Distance Education* (2730), *Fırat Tıp Dergisi* (2610) ve *Marmara Medical Journal* (1980) izlemektedir (bkz. Ek 4).

Dergilerin web sitelerinde arama motorları tarafından taranan toplam sayfa sayısına bakıldığında *Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi* 4100 sayfayla ilk sırada yer almaktadır. *Fırat Tıp Dergisi* 3710 sayfa, *Retina Vitreus* 3400, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 3130, *Gulhane Medical Journal* 2420, ve *Marmara Medical Journal* 1980 sayfayla sonraki sıralarda yer almaktadırlar.

Türk üniversiteleri tarafından yayımlanan toplam 251 açık erişim dergiden sadece 54'ü en az bir e-rehberde listelenmiştir (45 dergi Electronic Journals Library'de, 25 dergi DOAJ'de ve 6 dergi Open Access Journals in the Field of Education'da).³

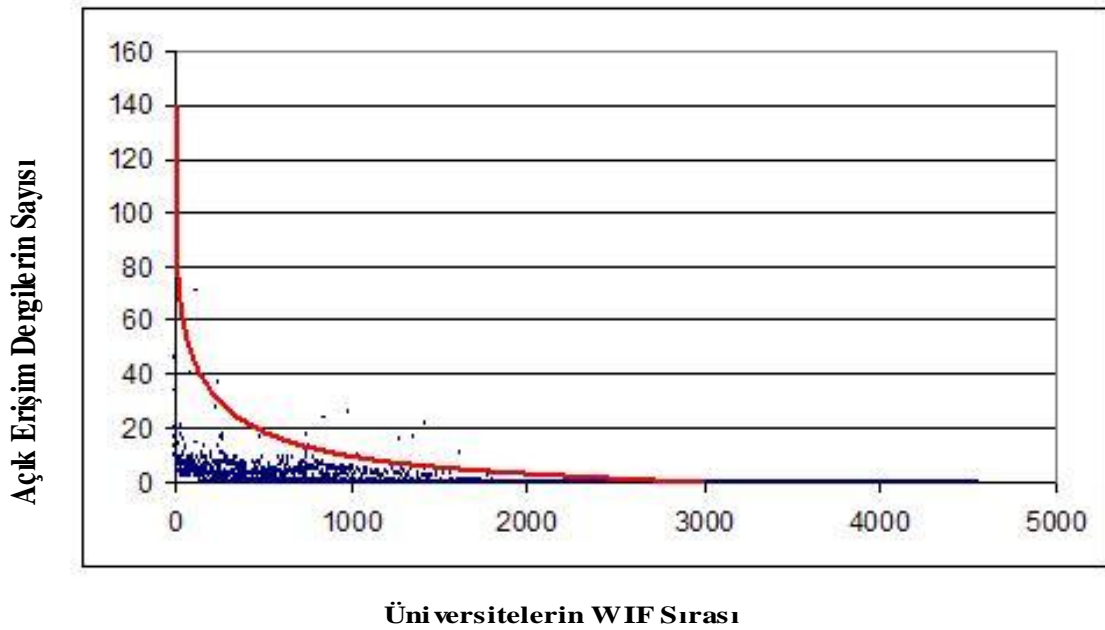
5.3. ETKİ DEĞERLENDİRMESİ

Açık erişim kaynakları da kullanarak bilgi hizmetleri sunan üniversitelerin Web Etki Faktörlerinin (WIF) daha yüksek olup olmadığını belirlemek amacıyla dünya üniversitelerindeki AE arşivlerin ve yayınlanan AE dergilerin alan adı (“domain”) adresleri ve üniversitelerin alan adı adresleri karşılaştırılmıştır. Bu işlem sonucunda özel alan adına sahip olmayan ve üniversitelerin adreslerini kullanan AE dergiler ve AE arşivler belirlenmiştir.

5.3.1. Açık Erişim Dergiler ve Üniversitelerin Web Etki Faktörleri

Sürekli yayınlar arasında üniversiteler tarafından yayımlanan ve AE olan kaynakları belirlemek için e-rehberlerde yer alan bilgiler tek tek gözden geçirilmiştir. Söz konusu dergiler özelliklerine göre doğrudan AE, gecikmeli AE, kısmi AE ve eski sayıları AE olarak dört gruba ayrılmıştır. Mart 2007 ile Kasım 2008 arasında dünyadaki üniversiteler tarafından yayımlanan AE dergilerin sayısı %8 artmıştır. Ocak 2009'da üniversiteler tarafından yayımlanan toplam 5751 dergi olduğu saptanmıştır. Söz konusu dergiler arasında alan adı adresleri üniversitelerle aynı olan toplam 2935 dergi belirlenmiştir. Pennsylvania Üniversitesi 184 açık erişim dergiyle ilk sırada yer almaktadır (bkz. Şekil 13).

³ E-rehberlerde listelenen ilk Türk dergisi Ege Üniversitesi tarafından yayımlanan *Journal of Neurological Sciences* dergisidir. Bu dergi DOAJ'a 15 Ekim 2003'de kayıt edilmiştir ancak özel alan adı olmadığı için (<http://med.ege.edu.tr/~norolbil/volumes.html>) Ek 3'deki dergilerin arasında yer almamıştır.

Şekil 13. Üniversiteler Tarafından Yayımlanan AE Dergiler ve Üniversitelerin Webometrik Sıralamaları Arasında İlişki

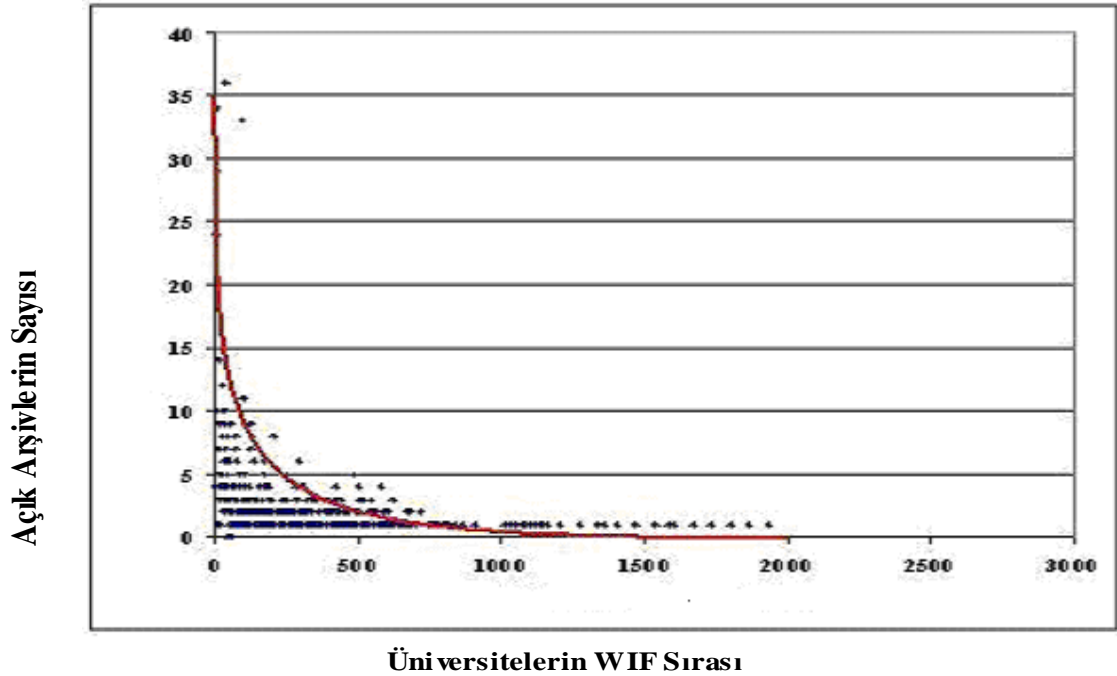
Kaynak: Burada verilen şekil DOAJ, Electronic Journals Library, Free Full Text, Free Medical Journals, African e-Journals Project, SciELO - Scientific Electronic Library Online, Redaly, DAREnet, Latindex, Open Access Journal Business Guides ve Revistas Electrónicas de Universidades Españolas kaynaklarından yararlanılarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

Üniversitelerin Ocak 2009 tarihli WIF sıralamasında değişik ülkelerden toplam 6000 üniversite yer almaktadır. Berkeley, Harvard, Stanford ve Michigan üniversitelerinin en çok açık dergi yayımlayan kuruluşlar olmaları ve aynı zamanda WIF sıralamasında da ilk sıralarda yer almaları arasında bir ilişkinin olup olmadığının belirlenmesi ve hipotezlerin test edilmesi için Spearman korelasyon kullanılmıştır. Üniversitelerin webometrik sıralaması ile bu üniversitelerdeki AE dergi sayısına göre yapılan sıralama arasında düşük düzeyde pozitif bir ilişki saptanmıştır (Spearman's $\rho = 0,350$).

5.3.2. Kurumsal Arşivler ve Üniversitelerin Web Etki Faktörleri

Çalışma kapsamında üniversiteler tarafından geliştirilen kurumsal arşivleri belirlemek için e-rehberlerde yer alan bilgiler incelenmiş ve akademik kuruluşlara bağlı toplam 1857 açık arşiv saptanmıştır. Bu arşivlerden 1250'si alan adı adresleri üniversitelere bağlı olanlardır. Üniversiteler arasında Massachusetts Teknoloji Enstitüsü (MIT) 27 arşivle ilk sırada yer almaktadır. Söz konusu arşivlerin bağlı oldukları üniversitelerin

webometrik sıralarıyla kurumsal arşiv sayısı arasında bir ilişkinin olduğu görülmektedir (bkz. Şekil 14).

Şekil 14. Üniversitelerdeki Açık Arşivler ve Üniversitelerin Webometrik Sıralamaları Arasında İlişki

Kaynak: Burada verilen şekil DSpace, Eprints Archive, Experimental OAI Registry at UIUC, OAIster, Registry of Open Access Repositories (ROAR), Virtual Technical Reports Center: EPrints, Preprints, & Technical Reports on the Web, The Directory of Open Access Repositories – OpenDOAR, Open Archives ve SDL: Search Digital Libraries kaynaklarından yararlanılarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

Üniversitelerin webometrik sıralaması ve bu üniversitelerdeki kurumsal arşivlerdeki kaynak sayısının arasındaki ilişki de incelenmiştir. Yapılan değerlendirme sonucunda ikisi arasında orta düzeyde pozitif bir ilişki olduğu gözlenmiştir (Spearman's $\rho=0,557$).

5.4. TÜRK ÜNİVERSİTELERİNİN WEBOMETRİK SIRALAMASI VE AÇIK ERİŞİM KAYNAKLARI

Türk üniversitelerinin webometrik sıralaması ile AE dergiler, kurumsal arşivler ve akademik kütüphaneler arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Webometrik yöntemi kullanarak dergilerin zengin dosya sayısı, dergilerin web sitesindeki sayfalara olan

bağlantıların toplam sayısı, dergilerin web sitesindeki sayfalara dışarıdan olan bağlantıların sayısı (inlinks), self-linklerin sayısı, dergilerin web sitesinde arama motorları tarafından taranan toplam sayfa sayısı; derginin Web Etki Faktörleri (WIF), Inlink (revised) ve Self-link Web Etki Faktörleri, Mayıs 2009'a göre dağılımı incelenerek istatistiksel bir tablo hazırlanmıştır (bkz. Ek 4).

Türk üniversiteleri tarafından yayımlanan dergilerin içinde *Uludağ Arıcılık Dergisi* 5,857 WIF'le ilk sırada yer almaktadır. Bunu *Türk Psikoloji Dergisi*, *Yönetim Araştırmaları Dergisi*, *Experimental and Clinical Transplantation* ve *Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Dergisi* izlemektedir. Bu dergilerin ilk sıralarda yer alması ve hepsinin e-rehberlerde listelenmesi dikkat çekicidir. Bu dergilerin web'de taranabilen sayfaları az olmasına rağmen bağlantı sayısının ve WIF'in yüksek olmasında rehberlerde listelenmelerinin önemli bir oranda etkili olduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra ilk sıralarda yer alan dergilerde genellikle iki dilde (Türkçe ve İngilizce) makale yayımlanmaktadır.

Kurumsal arşivlerin web etki faktörleri, inlink (revised) ve self-link web etki faktörleri webometrik yöntem kullanılarak incelenmiştir (Mayıs 2009). Türk üniversiteleri tarafından geliştirilen kurumsal arşivler içinde Gazi Üniversitesinin arşivi 0,04 WIF'le ilk sırada yer almaktadır (bkz. Tablo 10). Türk üniversitelerinin kurumsal arşivlerinin web etki faktörleri çok düşüktür. Bunun başlıca nedeni bu arşivlere akademik kütüphanelerden verilen bağlantıların az olmasıdır.

Tablo 10. Türk Üniversitelerinin Kurumsal Arşivlerinin Webometrik İncelenmesi

URL	A	B	C	D	I	SL	W
www.acikarsiv.gazi.edu.tr/	63	960	877	1570	0.61	0.56	0.040
acikarsiv.atauni.edu.tr/	3	139	38	91	1.52	0.42	0.032
acikarsiv.ankara.edu.tr/	153	1350	709	8220	0.16	0.08	0.018
research.sabanciuniv.edu.tr/	86	5850	5010	11400	0.51	0.44	0.007

A: Dergilerin web sitesindeki sayfalara olan bağlantıların toplam sayısı; **B:** Dergilerin web sitesindeki sayfalara dışarıdan olan bağlantıların sayısı (inlinks); **C:** Self-linklerin sayısı; **D:** Dergilerin web sitesinde arama motorları tarafından taranan toplam sayfa sayısı; **I:** Inlink (revised) WIF; **SL:** Self-link WIF; **W:** Web Impact Factor (overall WIF).

Tablo 11. Türk Üniversitelerin Webometrik Sıralaması ve Açık Erişim Kaynaklar Arasındaki İlişki

Sıra	Üniversite	Boyut	Görünürlük	Zengin Dosya	Google	
					Scholar	Dünya Sırası
1.	ODTÜ	365	688	263	256	428
2.	Bilkent Ü.	380	550	412	566	430
3.	Boğaziçi Ü.	641	500	501	802	489
4.	Ankara Ü.	728	994	1081	395	733
5.	İstanbul Teknik Ü.	598	1285	577	702	812
6.	Hacettepe Ü.	864	1221	657	749	852
7.	Ege Ü.	988	1383	730	814	960
8.	Gazi Ü.	717	1523	1478	492	1029
9.	Sabancı Ü.	986	1573	946	672	1047
10.	Anadolu Ü.	900	1371	1358	1164	1064
11.	İstanbul Ü.	947	1699	1349	884	1199
12.	Çukurova Ü.	1182	1872	1587	654	1303
13.	İnönü Ü.	1247	1856	2686	1008	1492
14.	Uludağ Ü.	1710	2010	1784	858	1509
15.	Dokuz Eylül Ü.	828	2416	1142	1388	1512
16.	Selçuk Ü.	2376	2044	1077	898	1541
17.	İstanbul Bilgi Ü.	774	2424	1185	2429	1632
18.	Süleyman Demirel Ü.	1872	2185	1956	1253	1664
19.	Akdeniz Ü.	1685	2014	2205	2005	1686
20.	Yıldız Teknik Ü.	1345	2690	1785	1190	1765
21.	Koç Ü.	1505	2836	1163	1169	1775
22.	Erciyes Ü.	1124	2721	2111	1567	1833
23.	Başkent Ü.	1648	2317	1684	3082	1886
24.	Trakya Ü.	1916	2590	2842	1290	1965
25.	Marmara Ü.	1640	3031	1697	2032	2062
26.	Adnan Menderes Ü.	1714	2815	2741	2189	2141
27.	İzmir Teknoloji Enstitüsü	2593	2764	2541	1430	2147
28.	Gaziantep Ü.	1888	3454	1642	2339	2306
29.	Onsekiz Mart Ü.	1153	3329	2980	2414	2311
30.	Karadeniz Teknik Ü.	2347	3265	1985	2105	2321
31.	Afyon Kocatepe Ü.	3350	2978	2276	1513	2330
32.	Fatih Ü.	1698	3718	2186	1624	2367
33.	Sakarya Ü.	1946	3732	1874	2103	2455
34.	Beykent Ü.	3381	1656	4220	5519	2562
35.	Doğuş Ü.	4012	2988	2528	2060	2583
36.	Yeditepe Ü.	2471	3983	1193	2261	2606
37.	TOBB Ü.	3013	3508	2406	2276	2649
38.	Cumhuriyet Ü.	2815	4641	2018	987	2912
39.	Balıkesir Ü.	1896	4689	2789	2183	3025
40.	Pamukkale Ü.	3217	3857	3405	2610	3029
41.	Osmangazi Ü.	2692	4546	2214	2720	3103
42.	Atatürk Ü.	2266	3676	5013	3796	3161
43.	Ondokuz Mayıs Ü.	3274	4730	2759	1202	3163
44.	İstanbul Kültür Ü.	3525	4521	2467	1967	3181

Tablo 11. Türk Üniversitelerin Webometrik Sıralaması ve Açık Erişim Kaynaklar Arasındaki İlişki (devamı)

Sıra	Üniversite	Boyut	Görünürlük	Zengin Dosya	Google Scholar	Dünya Sırası
45.	Kahramanmaraş Ü.	2790	4108	5384	1454	3189
46.	Çankaya Ü.	2502	4802	2321	2784	3214
47.	Yüzüncü Yıl Ü.	2082	5065	3900	934	3221
48.	Zonguldak Ü.	2451	5116	2509	2132	3284
49.	Mersin Ü.	2294	4973	3960	1487	3301
50.	Celal Bayar Ü.	2886	4862	2850	2935	3417
51.	Dicle Ü.	4120	5044	2145	1404	3420
52.	Bahçeşehir Ü.	3226	4548	2599	4009	3444
53.	Fırat Ü.	3695	5182	3486	1417	3592
54.	Kocaeli Ü.	3397	5031	2796	3115	3611
55.	Galatasaray Ü.	4774	4056	3865	3524	3623
56.	Işık Ü.	3063	4772	3330	4239	3676
57.	Atılım Ü.	2616	6091	2068	2287	3762
58.	Abant İzzet Baysal Ü.	6102	4364	2927	2562	3768
59.	Gebze Enstitüsü	3001	5670	2729	2695	3794
60.	Muğla Ü.	3292	5443	2708	3666	3885
61.	Maltepe Ü.	3049	6138	2627	4129	4281
62.	Harran Ü.	4923	5817	3392	2174	4312
63.	Niğde Ü.	4600	5791	4484	2948	4516
64.	Gaziosmanpaşa Ü.	4952	6088	3706	3239	4685
65.	Kara Harp Okulu	6574	5450	3738	3454	4738
66.	Dumlupınar Ü.	4577	6548	4297	3725	5009
67.	Kadir Has Ü.	3684	6499	4954	6423	5345
68.	Mustafa Kemal Ü.	5974	6256	5392	4273	5434
69.	İstanbul Ticaret Ü.	7084	6582	4803	2794	5511
70.	Kafkas University	6663	7176	4398	2218	5584
71.	Kırıkkale Ü.	6503	6186	5224	5265	5635

Kaynak: Webometrics Ranking of World Universities (RWU), (2009); Açık erişim kaynakların sayısı yazar tarafından derlenmiştir.

Çalışma kapsamında açık erişim kaynakların üniversitelerin web sayfalarının web etki faktörlerinde etkili olup olmadığını saptamak amacıyla dünya sıralamasındaki ilk 6000 üniversite arasında yer alan 72 Türk üniversitesinin web adresleri webometrik yöntemle incelenmiştir. Söz konusu üniversitelerin sıralamaları ‘Ranking of World Universities’den alınmıştır (bkz. Tablo 11). Türk üniversitelerinin webometrik sıralaması ile bu üniversitelerdeki AE kaynak sayısına göre yapılan sıralama arasında düşük düzeyde pozitif bir ilişki saptanmıştır (Spearman’s $\rho = 0,260$).

Türk Üniversitelerinin Google'da indekslenen sayfa sayısı, zengin dosya sayısı, toplam bağlantı sayısı ve Web'te bilgi yayma gücü (WBYG) ölçütlerine göre elde edilen sonuçlar ve yüzdeler incelendiğinde son yıllarda açılan Kadir Has, İstanbul Ticaret, Yaşar, Ufuk ve Okan gibi bazı üniversitelerin hem toplam bağlantı sayısı hem de Google Scholar'da indekslenen sayfa sayısı ve WBYG ölçütleri açısından herhangi bir kaydına rastlanamamıştır.

ODTÜ web etki faktörü bakımından en üst sıradaki (428) Türk üniversitesidir. ODTÜ'nün iki açık arşivi ve dört AE dergisi bulunmaktadır. Üniversite zengin dosya sıralamasında 263., Google Scholar⁴ taramasında 256. sıradadır. ODTÜ'yü Ankara Üniversitesi izlemektedir (WIF sıralamasında 733.). Ankara Üniversitesinin kurumsal arşivi ve 16 açık erişim dergisi bulunmakta ve Google Scholar sıralamasında 395. sırada yer almaktadır. Çukurova Üniversitesi WIF sıralamasında 1303. olurken, yedi AE dergisinin de etkisiyle Google Scholar taramasında 654. sırada; dört açık erişim dergisi yayımlayan Yüzüncü Yıl Üniversitesi WIF sıralamasında 3221., Google Scholar taramasında 1717. sırada yer almaktadır. Bu durum AE dergi yayımlayan diğer üniversitelerde de görülmektedir (örneğin, Sabancı, İstanbul Teknik, Hacettepe, Uludağ, Selçuk, İnönü, Dokuz Eylül ve Fırat Üniversiteleri).

5.5. WEB'DE BİLGİ YAYMA GÜCÜ

“Link Popularity Check (LPC)” belli bir web sitesinin çevrimiçi farkındalık, tanınırlık ve genel görünebilirliğini nicel ve bağımsız olarak ölçmek için MarketLeap tarafından geliştirilmiş bir bağlantı çekiciliği inceleme (link popularity check) servisedir. Üniversiteler ve akademik kütüphanelerin web sayfalarına verilen bağlantıların sayılması için MarketLeap'in LPC servisinde her üniversite ve kütüphane için ana web sunucu (www) adresleri kullanılmıştır.

LPC taramasından elde edilen toplam bağlantı sayıları WBYG (Web'te bilgi yayma gücü) değişkenlerini oluşturmaktadır. Bir kütüphanenin web kaynaklarına verilen

⁴ Google Scholar (GS) bilgi kaynaklarının hakemli dergiler dışında, tezler, kitaplar, özetler ve teknik raporları da kapsayacak şekilde genişleterek taranmasını sağlayan bir Google servisedir.

bağlantıların sayısı o kütüphanenin kurum içi ve kurum dışı izlenirliğini, gözlenebilirliğini ya da çekiciliğini gösterdiğinden o kütüphanenin şöhretini belirlemek için kullanılabilir. Web’de en çok bilgi yayınlayan üniversiteler arasında ODTÜ yaklaşık 198.913 sayfa ile açık ara önde bulunmaktadır. ODTÜ’yü Bilkent (141.996 sayfa), Ankara (132.470), Boğaziçi (125.032), İnönü (109.836), İstanbul (109.242) ve Dokuz Eylül (93.088) üniversiteleri takip etmektedir. En alt sırada Haliç Üniversitesi (194 sayfa) yer almaktadır (bkz. ek 5).

Google Scholar taraması ve zengin dosya ölçütlerine dayalı sıralamaların hemen neredeyse benzer olduğu, Web’te bilgi yayma gücü (WBYG) sıralamasının da bu iki sıralamaya benzerliğinin yüksek olduğu rahatlıkla fark edilmektedir. Zengin dosya sıralaması ve dışarıdan olan bağlantıların sayısı arasında yüksek düzeyde pozitif bir ilişki olduğu saptanmıştır (Spearman’s $\rho=0,841$).

Bu çalışmada kurum içi bağlantılar da dahil edilerek yapılan analizler akademik kütüphanelerin büyük bir bölümünün web bağlantı popülarliklerinin çok düşük olduğunu göstermektedir. Ortalama kütüphane başına bağlantı sayısı 2852’dir. Web’de en çok bilgi yayınlayan kütüphaneler arasında Boğaziçi yaklaşık 37.640 sayfa ile öndedir. Hacettepe, Çukurova, Gazi ve Selçuk üniversitelerinin kütüphaneleri Boğaziçi Kütüphanesini takip etmektedir (bkz. Tablo 12).

Tablo 12. Akademik Kütüphanelerin Web Sitelerinin Bağlantı Popülerlikleri

Sıra	Akademik Kütüphaneler	URL	Google	Yahoo!/ FAST/		Toplam
			AOL/ HotBot	MSN	AltaVista	
1	Boğaziçi Ü.	www.library.boun.edu.tr	41	36.700	899	37.640
2	Hacettepe Ü.	www.library.hacettepe.edu.t	64	8.140	28.481	36.685
3	Çukurova Ü.	library.cu.edu.tr	31	8.070	26.200	34.301
4	Gazi Ü.	www.lib.gazi.edu.tr	34	4.820	26.601	31.455
5	Selçuk Ü.	kutuphane.selcuk.edu.tr	0	2.720	25.942	28.662
6	Uludağ Ü.	kutuphane.uludag.edu.tr	48	3.030	25.581	28.659
7	Kocaeli Ü.	kutuphane.kou.edu.tr	32	2.450	25.839	28.321
8	Süleyman Demirel Ü.	library.sdu.edu.tr	39	2.180	25.292	27.511
9	Sakarya Ü.	kutuphane.sakarya.edu.tr	86	7.850	1.898	9.834
10	Ankara Ü.	ankara.edu.tr/kutuphane/	194	0	7.902	8.096
11	Yıldız Teknik Ü.	www.ktp.yildiz.edu.tr/	8	4.590	2.838	7.436
12	Bilkent Ü.	library.bilkent.edu.tr	106	5.530	1.153	6.789
13	ODTÜ	ww2.lib.metu.edu.tr/	77	6.180	238	6.495
14	İstanbul Teknik Ü.	www.library.itu.edu.tr	81	4.800	1.312	6.193
15	Niğde Ü.	kutup.nigde.edu.tr/	42	4.660	286	4.988
16	Işık Ü.	kutuphane.isikun.edu.tr	43	4.320	312	4.675
17	Başkent Ü.	lib.baskent.edu.tr	44	3.770	627	4.441
18	Doğu Akdeniz Ü.	library.emu.edu.tr/	74	2.910	1.374	4.358
19	İzmir Teknoloji Enstitüsü	library.iyte.edu.tr/	38	3.700	268	4.006
20	Sabancı Ü.	bilmer.sabanciuniv.edu.tr	58	3.800	46	3.904
21	Adnan Menderes Ü.	kutuphane.adu.edu.tr	7	4.820	3.534	8.361
22	Anadolu Ü.	www.kdm.anadolu.edu.tr	340	387	2.607	3.334
23	İzmir Ekonomi Ü.	library.izmirekonomi.edu.tr	8	3.020	33	3.061
24	Marmara Ü.	library.marmara.edu.tr	21	2.140	399	2.560
25	Bahçeşehir Ü.	library.bahcesehir.edu.tr/	23	426	1.719	2.168
26	Balıkesir Ü.	kutuphane.balikesir.edu.tr	44	503	1.425	1.972
27	İstanbul Ü.	kutuphane.istanbul.edu.tr	20	465	1.170	1.655
28	Gebze Enstitüsü	kutuphane.gyte.edu.tr	16	269	1.186	1.471
29	İstanbul Bilgi Ü.	library.bilgi.edu.tr	8	739	698	1.445
30	Pamukkale Ü.	kutuphane.pamukkale.edu	3	73	1.330	1.406
31	Abant İzzet Baysal Ü.	www.kddb.ibu.edu.tr	4	818	226	1.048
32	Fırat Ü.	kutuphane.firat.edu.tr	8	330	675	1.013
33	Muğla Ü.	library.mu.edu.tr	6	549	226	781
34	Onsekiz Mart Ü.	lib.comu.edu.tr	10	370	316	696
35	Başkent Ü.	www.lib.baskent.edu.tr	44	369	250	663
36	Kadir Has Ü.	lib.khas.edu.tr	5	420	224	649
37	Yüzüncü Yıl Ü.	kutuphane.yyu.edu.tr/	5	504	114	623
38	Çankaya Ü.	library.cankaya.edu.tr	7	392	219	618
39	Erciyes Ü.	kutuphane.erciyes.edu.tr/	5	336	262	603
40	Kahramanmaraş Ü.	kutuphane.ksu.edu.tr	2	240	361	603
41	Galatasaray Ü.	kutuphane.gsu.edu.tr	6	391	103	500
42	Atılım Ü.	library.atilim.edu.tr	1	364	133	498
43	Afyon Kocatepe Ü.	kutuphane.aku.edu.tr/	8	235	234	477
44	Ondokuz Mayıs Ü.	kybele.omu.edu.tr	3	353	94	450
45	Dumlupınar Ü.	Kutup.dumlupinar.edu.tr	3	224	106	333
46	Gaziosmanpaşa Ü.	kddb.gop.edu.tr	1	190	134	325

Tablo 12. Akademik kütüphanelerin Web sitelerinin bağlantı popülarlıkları (devamı)

Sıra	Akademik Kütüphaneler	URL	Google		Yahoo!/ FAST/ AltaVista		Toplam
			AOL/ HotBot	MSN			
47	TOBB Ü.	kutuphane.etu.edu.tr	2	151	132		285
48	Mustafa Kemal Ü.	kutuphane.mku.edu.tr	3	201	80		284
49	Namık Kemal Ü.	nku.trakya.edu.tr/	0	167	103		270
50	Yakın Doğu Ü.	library.neu.edu.tr/	4	106	113		223
51	İstanbul Kültür Ü.	kutuphane.iku.edu.tr	4	168	49		221
52	Karadeniz Teknik Ü.	www.ktu.edu.tr/library/	7	0	188		195
53	Haliç Ü.	kutuphane.halic.edu.tr/	1	7	186		194
54	Yaşar Ü.	library.yasar.edu.tr	4	134	44		182
55	Kırıkkale Ü.	kutuphane.kku.edu.tr/	4	67	26		97
56	Atatürk Ü.	kutuphane.atauni.edu.tr	0	78	1		79
57	Dumlupınar Univ.	Kutup.dpu.edu.tr/	3	6	6		15

Kaynak: Market Leap'in Bağlantı Popülarlığı Kontrol Aracı (Link Popularity Check Tool) ile 21.11. 2007'da üretilmiştir.

Türk üniversitelerindeki açık arşivlerin büyük bir bölümünün Web bağlantı popülarlıkları çok düşüktür. Ortalama arşiv başına bağlantı sayısı 351'dir. Bunun arama motorlarına göre dağılımları, Google, Yahoo, Alltheweb ve AltaVista, için sırasıyla ortalama 19, 119, 93 ve 119 adettir (bkz. Tablo 13).

Tablo 13. Türk Üniversitelerdeki Açık Arşivlerin Bağlantı Popülarlıkları

Sıra	Açık Arşivler	AllThe		Alta		Toplam
		Google	Yahoo!	Web	Vista	
1.	Ankara Üniversitesi	75	707	432	707	1.921
2.	Atılım Üniversitesi	26	193	193	193	605
3.	Gazi Üniversitesi	85	122	117	122	446
4.	Sakarya Üniversitesi	3	127	126	127	383
5.	Atatürk Üniversitesi	20	85	78	85	268
6.	ODTÜ – Matematik Bölümü	0	59	58	59	176
7.	Hacettepe Üniversitesi	1	16	16	16	49
8.	Dokuz Eylül Üniversitesi	0	5	5	5	15
9.	Muğla Üniversitesi	0	1	1	1	3
10.	Süleyman Demirel Üniversitesi	0	1	0	1	2
11.	Bilkent Üniversitesi	0	0	0	0	0

Kaynak: Market Leap'in Bağlantı Popülarlığı Kontrol Aracı (Link Popularity Check Tool) ile 21.5.2009'da üretilmiştir.

Web bağlantı popülarlıkları bakımından Ankara Üniversitesi açık arşivi toplam 1921 bağlantıyla ilk sıradadır. Atılım, Gazi, Sakarya ve Atatürk üniversitelerinin arşivleri onu takip etmektedir.

Bu arşivlere olan bağlantıların sayısı birçok akademik kütüphaneye olan bağlantı sayısını birkaç katıdır. Örneğin, Atılım Üniversitesinin kütüphanesine olan bağlantıların sayısı 498 adet olup bu kütüphane 42. sırada yer alırken, bu üniversitenin açık arşivine olan bağlantıların sayısı 605'tir. Söz konusu arşiv, kütüphanenin alan adı adreslerine bağlı olduğu takdirde Atılım Üniversitesinin kütüphanesine olan bağlantıların sayısı iki kat artacak ve bu kütüphane 23. sıraya yükselecektir. Aynı şeyi Atatürk Üniversitesi için de söyleyebiliriz. Bu kütüphaneye olan bağlantı sayısı 79 olurken açık arşivine olan bağlantıların sayısı 268'dir (yaklaşık 3,5 kat).

5.6. WEB ANALİZİ

Web site trafiğini takip etme bir sitenin kullanıcılar tarafından ne kadar kullanıldığını göstermektedir. Bu incelemeler belirli dönemler arasında çeşitli araçlar ve siteler tarafından yapılmaktadır. Farklı web analitik ürünleri web sitelerinin aldığı ziyaretleri izlemek için çeşitli yöntemler kullanılmaktadır. Bu nedenle çeşitli zamanlarda oluşturulan raporlar arasında farklılıklar görülebilir. Çalışma kapsamında Türk üniversitelerindeki açık arşivlerin trafiğini takip etmek ve bu arşivleri Güneydoğu Avrupa'daki arşivlerle karşılaştırmak ve bu sitelerin dünya sıralamasındaki yerini belirlemek amacıyla "Website Grader"⁵ ürünü kullanılmıştır (bkz. Tablo 14).

⁵ <http://website.grader.com/>

Tablo 14: Güneydoğu Avrupa'daki Açık Arşivlerin Web Analizi

URL	Ülke	A	B	C	D	E
dspace.lib.uom.gr/	Yunanistan	76.999	93	72.000	51.751	2086
nemertes.lis.upatras.gr/dspace	Yunanistan	80.356	92	32.100	38.539	121
repository.upatras.gr/dspac	Yunanistan	146.670	86	1.110	38.539	235
digilib.lib.unipi.gr/dspace/?	Yunanistan	167.800	81	30.900	58.832	298
acikarsiv.ankara.edu.tr/	Türkiye	177.780	83	2.600	27.001	1.065
cds.lib.auth.gr/	Yunanistan	177.799	83	23.300	18.318	693
www.bioflux.com.ro/aacl	Romanya	194.414	81	114	14.544	52
darhiv.ffzg.hr/	Hırvatistan	195.986	80	623	88.862	938
www.ectap.ro	Romanya	202.392	81	7.950	1.925.579	5.224
pandektis.ekt.gr	Yunanistan	213.259	80	33.900	196.658	1.811
xantho.lis.upatras.gr/pleias	Yunanistan	217.495	79	17.900	38.539	447
dspace.lib.ntua.gr	Yunanistan	228.606	78	13.900	20.861	351
xantho.lis.upatras.gr/dexameni	Yunanistan	231.570	78	17.900	38.539	254
research.sabanciuniv.edu.tr/	Türkiye	243.122	77	8.910	38.397	365
xantho.lis.upatras.gr/kosmopolis	Yunanistan	255.198	76	17.900	38.539	720
eprints.nbu.bg/	Bulgaristan	263.116	75	528	72,805	54
elocus.lib.uoc.gr/index.tkl	Yunanistan	267,687	75	32,200	64,200	3
scindeks.nb.rs/Default.aspx?lan	Sırbistan	270.761	74	171.000	132.141	6
anemi.lib.uoc.gr/index.tkl	Yunanistan	300,084	72	46,400	64,200	5
eprints.teikoz.gr	Yunanistan	308.032	71	1.030	280.833	271
helios-eie.ekt.gr/	Yunanistan	321.636	69	15.200	196.658	130
acikarsiv.atauni.edu.tr/	Türkiye	356.112	66	725	121.728	106
www.acikarsiv.gazi.edu.tr/	Türkiye	357.827	66	7	1.960	252
195.251.30.202:8080/dspace	Yunanistan	399.201	62	6.640	991.976	N/A
repository.upatras.gr	Yunanistan	408.555	61	1.110	38.539	245
eureka.lib.teithe.gr	Yunanistan	425.454	59	13.600	117.676	297
library.atilim.edu.tr/kurums	Türkiye	444.775	54	5.800	175.013	10
research.it.fmi.uni-sofia.bg/	Bulgaristan	476.851	51	1230	55.624	9
eprints.nbu.bg/	Bulgaristan	524.041	50	96	75.641	11
research.it.fmi.uni-sofia.bg:888	Bulgaristan	526,399	50	1,220	57,162	9

A: Sitenin dünya sıralaması B: Sitenin iyilik derecesi %; C: Google'de indekslenen sayfa sayısı; D: Trafik Sıralaması; E: Inbound Links.

Güneydoğu Avrupa ve Türkiye'deki arşivler arasında özel alan adına sahip olan arşivler belirlenmiştir. Tarama sonucunda toplam 30 arşivin farklı araçlar (Altavista, Website Grader ve Link Popularity Check Tool) kullanılarak elde edilen dünyadaki sıralamaları Google tarafından indekslenen sayfa sayısı, trafik sıralaması, sitenin iyilik derecesi (%), Inbound Links ve bu sitelere olan bağlantıların sayısı belirlenmiştir.

Ülkelere göre Yunanistan 17, Türkiye 5 arşivle ilk sıralarda yer almaktadır. İncelenen arşivler arasında Yunanistan'da Macedonia Üniversitesine⁶ bağlı Psepheda: Digital

⁶ Πανεπιστήμιο Μακεδονίας - <http://www.uom.gr/>

Library & Institutional Repository 76.999. sırada ve en iyi durumdadır. Aynı arşiv Google tarafından indekslenen toplam 72.000 sayfayla bu tabloda ilk sıralarda yer almaktadır. Türk arşivlerin alt sıralarda yer alması dikkat çekicidir. Ama alt sıralarda yer almalarına rağmen bazı arşivlerin trafiği yüksektir. Örneğin, Gazi Üniversitesinin açık arşivi dünyadaki site sıralamasında 357.827’de yer alırken trafik (başvuru) sıralamasında 1960. sırada yer almaktadır.

5.7. TARTIŞMA

Anket sonuçlarına göre kütüphaneciler için açık erişim kaynakları önemlidir. Ancak kütüphaneciler açık arşivlerin kurulması ve yönetimi için gereken yetenekler ve eğitimler konusunda tam olarak bilgi sahibi değildirler. Akademik kütüphaneler hızla yayılmakta olan açık erişim ve kurumsal arşivlerin en büyük destekçilerindedir. Kütüphanecilerin kurumsal arşivlerin planlanması, kurulması ve desteklenmesinde önemli rolleri olabilir (Bailey, 2005b, s. 266).

Kurumsal arşivin kurulma maliyeti, teknik alt yapı, metadata, personel ve dijital koruma faktörlerinden oluşur. Kurumsal arşivlerde sistemin çalışmasını sağlayacak programcılar; kullanıcılara, yazarlara teknik destek verecek personel; açık erişim işlemlerini yerine getirecek, politika ve sistemin gelişmesini sağlayacak, diğer üniversitelerle iletişim kuracak kütüphaneciler de bu işin insan gücünü oluşturmaktadır.

Uzun zamandan beri kütüphaneciler bilgi kaynaklarının seçimi, arşivi ve yönetiminde geniş tecrübeye sahiptirler. Bu nedenle koleksiyonun performansı kütüphaneciler tarafından değerlendirilmeli, erişim, arşiv ve koruma politikaları geliştirilmelidir (Genoni, 2004, s. 302-303). Çalışmamız kapsamında toplam 94 akademik kütüphanenin 76 yöneticisinin ankete katılması önemlidir. Söz konusu yöneticilerin genellikle kütüphanecilik, arşivcilik, dokümantasyon ve enformasyon, bilgi ve belge yönetimi bölümlerinden mezun oldukları ve özellikle Zonguldak, Ankara, Hacettepe ve Bahçeşehir Üniversitelerinde daire başkanlarının doktora derecelerinin olması dikkat çekicidir.

Kurumsal arşivlerde çalışan yeni personelin sahip olmaları gereken bilgi ve becerilerin veya mevcut personelin bu becerilere adaptasyonunu sağlayacak eğitim sürecinin iyi tanımlanması ve planlanması gerekmektedir. Kütüphaneciler genellikle açık erişim kaynakların geliştirilmesi ve kurumsal arşivleri kurmak için eğitilmiş kütüphanecilere (ağ yöneticisi, kütüphaneci, vs.) ihtiyaç olduğunu belirtmişler, ancak bu eğitimin nasıl verilmesi gerektiği konusunda birşey söylememişlerdir.

Anket sonuçlarına göre kütüphanecilerin yaklaşık yarısı daha önce konuyla ilgili bir toplantı veya seminere katılmış, ancak kütüphanecilerin diğer kısmı ise konuyla ilgili hiçbir bilgileri olmamalarına rağmen eğitimle ilgili bütün seçenekleri işaretlemişlerdir. Başka bir deyişle, hem açık erişim ve kurumsal arşivlerden haberdar olanlar hem de olmayanlar bu konuyla ilgili eğitimin gerekliliği hususunda aynı görüştedirler. Ancak eğitim düzeylerini yeterli bulan kişilerin hemen hemen hepsinin ilgili bölümlerden mezun olup lisans üstü dereceye sahip olmaları dikkat çekicidir. Toplam 76 yöneticiden 27'sinin konuyla ilgili hiçbir bilgisi yoktur. Diğer yöneticiler de daha çok panel, seminer ve bilimsel toplantılarda konuya aşina olmuşlardır. Böyle bir durumda gerçekten kütüphanecilerin konuyla ilgili ne kadar bilgiye sahip oldukları aydınlanmamıştır.

Akademik kütüphanelerle ilgili daha önce yapılan araştırma sonuçlarına göre kütüphanelerin %52'si kurumlarında açık arşivle ilgili hiç bir planlarının olmadığını bildirmişlerdir (Markey ve diğerleri, 2007). Araştırmamızdaki sonuçlarla karşılaştığımızda Türk akademik kütüphanelerinde bu oran daha yüksektir. Birkaç kütüphane dışında birçok kütüphanenin hiçbir planlarının olmadığını saptanmıştır.

Türkiye'deki yaklaşık 150 akademik kütüphanenin (üniversiteler, fakülteler ve yüksek okullara bağlı kütüphaneler) web sayfalarını incelediğimizde, bu sayfalardan açık erişim kaynaklara olan bağlantıların sayısının az olduğunu görmekteyiz. Söz konusu sayfalardan uluslararası önemli arama motorları, açık erişim kaynaklar ve arşivlerin yanı sıra ulusal kaynaklara olan bağlantıların sayısı da Türk akademik kütüphanelerin AE kaynaklara erişim konusuyla yeterince ilgilenmediğini göstermektedir. Akademik kütüphanelerden Türkiye'de geliştirilen kurumsal arşivlere ve açık erişim dergilere yapılan bağlantıların sayısı çok düşüktür. Kullanıcılar açısından dergiler farklı erişim

noktalarının bulunması bu dergilerin yayınların niteliğini artıran bir etkidir. Elektronik yayınlar için bir katma değer faktörü olan makale tarama özelliğine sahip olmak bu dergilerin e-rehberlerde (özellikle DOAJ) listelenmesini gerektirmektedir. Fakat söz konusu incelemelerde ulusal bir rehberin olmamasının yanı sıra bazı dergilerin de herhangi bir kütüphane tarafından tanıtılmadığı saptanmıştır. Bu durum, açık erişim dergilerin kullanımı etkilemesinin yanı sıra bu dergilere olan bağlantıların sayısını da azaltmaktadır.

Vaughan ve Thelwall (2005) Kanada üniversitelerinin web sitelerindeki İngilizce ve Fransızca sayfalara olan bağlantıları incelemişler ve İngilizce sayfalara daha çok bağlantı verildiğini saptamışlardır. Çalışmada Türk üniversiteleirdeki açık kurumsal arşivlere ve açık erişim dergilere olan dış ve iç bağlantıların sayısını karşılaştırdığımızda yurt dışından bağlantıların az olduğunu görmekteyiz. Bunun en önemli nedenleri açık erişim kaynaklarının sayısının az olması ve kaynakların daha çok Türkçe olmasıdır. Dünyadaki bilimsel dergilerin büyük oranda İngilizce yayımlanmasına rağmen, açık erişim dergilerin birçoğu İspanyolca, Almanca ve Fransızca yayımlanmaktadır. Latin Amerika (özellikle Brezilya, Venezüella, Meksika, Şili ve Arjantin) üniversitelerinde yayımlanan bilimsel dergilerin yüksek bir oranda açık erişim olduğu anlaşılmıştır. Çalışmamızın sonuçlarına göre Türk üniversiteleri tarafından yayımlanan AE dergilerin içinde hem Türkçe hem de İngilizce olarak yayımlanan dergilerin oranı %41'dir. Bu dergilerin web'de taranabilen sayfa sayıları az olmasına rağmen bağlantı sayılarının ve WIF değerlerinin yüksek olmasında rehberlerde listelenmelerinin önemli bir oranda etkili olduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra web etki faktörü yüksek olan dergiler genellikle iki dilde (Türkçe ve İngilizce) makale yayımlanmaktadır.

Türk üniversitelerindeki açık arşivlerin bağlantı sayılarına baktığımızda var olan 11 arşivi iki guruba ayırmak mümkündür. İlk sıralarda yer alan beş arşivdeki kaynakların sayısı nispeten fazla olmakla birlikte bu arşivlerin hepsinin e-rehberlerde listelenmesi dikkat çekicidir. Bu nedenle açık arşivlerin e-rehberlerde kayıt edilmesi bu arşivlere olan bağlantıların sayısının artmasında etkili olmuştur kanısındayız. Bu arşivlere olan bağlantıların sayısı birçok akademik kütüphaneye olan bağlantı sayısının birkaç katıdır.

Böyle bir ortamda açık arşivler kütüphanelerin alan adı adreslerine bağlı oldukları zaman söz konusu kütüphanelerin web etki faktörlerinin yükselmesinde etkili olacağını söyleyebiliriz.

Daha önce yapılan bir çalışmada Britanya üniversitelerin web bağlantıları ile araştırma verimlilikleri arasında güçlü ilişkiler bulunduğu bildirilmiştir (Payne ve Thelwall, 2004). Bizim bulgularımıza göre Türkiye’de açık erişim kaynaklardan bilgi hizmetleri sunan üniversitelerin WIF’i daha yüksek olduğu ve açık erişim kaynaklar ile web etki faktörleri arasında ilişki bulunduğu saptanmıştır.

Çalışmamızın sonuçlarına göre üniversiteler ve akademik kütüphaneleri Web’de bilgi yayma gücü (WBYG) ve Web Etki Faktörleri (WIF) ölçütlerine göre sıralamak neredeyse birebir aynı sonucu vermektedir. WIF sıralamalarının WBYG sıralamalarıyla çok benzer bulunması da bilimsel etkinlikleri yüksek üniversitelerin aynı zamanda bilgi yayma gücü açısından da önde olduklarının bir göstergesidir. Ancak bazı istisnalar da söz konusudur. WIF sıralamasında üst sıralarda iken WBYG bakımından orta veya alt sıralarda bulunan üniversitelerin olduğu görülmektedir (örneğin: Ege, Gazi ve Bilkent Üniversiteleri). Aynı zamanda WBYG sıralamasında üst sıralarda iken WIF bakımından alt sıralarda bulunan kütüphanelerin olduğu da görülmektedir (Örneğin Boğaziçi, Çukurova ve Selçuk Üniversitelerin kütüphaneleri).

Güneydoğu Avrupa’daki kurumsal arşivlerin sayısına baktığımızda Türkiye ikinci sırada yer almaktadır. Ancak ilk sırada yer alan Yunanistan’daki arşiv sayısı Türkiye’dekine göre üç kat fazladır. Bazı ülkeler (örneğin, Arnavutluk) bu listede yer almamaktadır. Hazırlanan listede Ankara Üniversitesi beşinci sırada yer alırken 30 arşivin içinde Sabancı Üniversitesinin arşivinin 14. ve Atatürk Üniversitesinin arşivinin 22. sırada yer alması dikkat çekicidir. Bu arşivler alt sıralarda yer almalarına rağmen web kullanım oranları yüksektir. Türk arşivlerine başvuru sayısının yüksek olması arşivlerin sıralamasında önemli oranda etkili olmuştur. Ancak trafiğin yüksek olması bu arşivlerin muhtemelen yüksek kalitede kaynaklara sahip olmamalarından kaynaklanmamaktadır. Üniversitelerin öğrenci sayısının yüksek olması ve Türkçe kaynakları sunan açık arşivlerin az olması bu arşivlerin başvuru sayısının yüksek olmasında kanımızca etkili olmuştur.

6. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. SONUÇ

Açık erişim çalışmaları dünyada açık erişim arşivlerinin kurulmasına ve gelişmesine sebep olmuştur. Üniversiteler ve araştırma kuruluşları kendi mensupları tarafından yapılan yayınları açık erişim arşivlerinde ve kurumsal arşivlerde depolamaya ve İnternet üzerinden erişime açmaya başlamışlardır. Açık erişim dergilerin yayınlanması ve kurumsal açık erişim arşivlerinin oluşturulması bu yönde yapılacak çalışmaların en önemli noktasını oluşturmaktadır.

Açık arşivler hem kaynakların fiyatlarıyla başa çıkabilmek için hem de kurumun ve araştırmacıların yayınlarının ve çalışmalarının daha geniş kitlelere ulaşmasında ve etki faktörünün artmasında çok önemli rol üstlenebilirler. Çünkü kurumlar, arşivlerdeki materyalin uzun süre saklanması ve bu materyali açık erişime sunmayı üstlenmektedirler. Bu nedenle kalıcı bir arşiv için uygun ve kapsamlı bir politika ve adanmış bir organizasyon gerekmektedir.

Bu çalışmada, Türk üniversitelerinde açık erişim kaynakların ve açık kurumsal arşivlerin durumunu saptamak, bu kaynaklarla ilgili hizmetleri incelemek ve bu hizmetlerin üniversitelerin web sitelerinin etki faktörleri üzerindeki etkilerini incelemek amaçlanmıştır.

Bu doğrultuda çalışmamızın temel hipotezi: 'Türkiye'de açık erişim kaynaklardan bilgi hizmetleri sunan üniversitelerin Web Etki Faktörleri (WIF) daha yüksektir' şeklinde belirlenmiştir.

Araştırmamızda elde ettiğimiz bulgular ve yaptığımız değerlendirmeler ışığında vardığımız sonuçlar şunlardır.

- Üniversitelerin yayımladıkları açık erişim dergi sayısı ve kurumsal arşivlerdeki kaynak sayısı ile WIF sıralamaları arasında bir ilişki vardır;
- WIF'i etkileyen en önemli faktör dergilerin web sitelerindeki sayfalara olan bağlantıların toplam sayısıdır;
- Türk üniversiteleri tarafından yayımlanan açık erişim dergiler değişik e-rehberlerde listelenmediklerinden görünürlük (dışarıdan olan bağlantı sayısı) sıralamaları çok düşüktür. Açık erişim dergilerin e-rehberlerde listelenmesi ve bu dergilere bağlantı verilmesi üniversitelerin görünürlüklerini artırmaktadır;
- Üniversiteler tarafından yayımlanan açık erişim kaynakların üniversitelerin web sayfalarının boyutu, görünürlük ve zengin dosya sayısında etkili olduğu ve aynı zamanda arama motorları tarafından taranan bilimsel kaynakların sayısını artırdığı görülmektedir;
- Türk arşivlere bağlantıların sayısı az olmasına rağmen, bu arşivlerin trafiği (kullanımı oranı) yüksektir.

Bulgular araştırma hipotezlerini doğrulamaktadır:

- Türk üniversiteleri tarafından yayımlanan açık erişim dergilerin değişik e-rehberlerde listelenmemesi üniversitelerin web etki faktörlerini etkilemektedir;
- Akademik kütüphanelerden Türk açık arşivlere olan bağlantıların az olması bu arşivlerin web etki faktörlerinin çok düşük olmasına neden olmuştur;
- Açık erişim kaynakların geliştirilmesi Türk üniversitelerin web sitelerindeki zengin dosyalarının sayısını artırmaktadır;
- Türk üniversiteleri tarafından geliştirilen kurumsal arşivlerin kullanım oranı (site trafiği) yüksektir.

Araştırmamızdaki bir diğer hipotez: “Akademik kütüphanelerde açık erişim bilgi kaynakları kütüphane web siteleri aracılığıyla etkin bir biçimde hizmete sunulmamaktadır” şeklinde belirlenmiştir. Türkiye’deki akademik kütüphanelerin web sayfalarını incelediğimizde ve açık erişim kaynaklar ve kurumsal arşivlere olan bağlantıların sayısı ile karşılaştırdığımızda kütüphanelerin bu konuyla yeterince ilgilenmediği görülmektedir. Çok sayıda akademik kütüphane açık erişim bilgi kaynaklarını kütüphane web siteleri aracılığıyla etkin bir biçimde hizmete sunmamaktadır. Bu bulgular hipotezimizin doğrulandığını göstermektedir.

Araştırmamızın bir başka hipotezi: “Birçok akademik kütüphanede açık erişim arşivlerini destekleyecek elektronik kaynak yoktur” şeklinde belirlenmiştir. Araştırmamızda Türkiye’deki bilimsel açık erişim dergilerin yüksek oranda üniversiteler tarafından yayımlandığı saptanmıştır (toplam 251 dergi). Bu sayı akademik kütüphanelerde açık arşiv oluşturmaya yetecek kadar yüksek değildir. Üniversitelerin çok az bir kısmında kurumsal arşivlerin oluşturulması için önemli bir potansiyel bulunmaktadır (örneğin, Cumhuriyet ve Anadolu Üniversiteleri). Bu bulgular hipotezimizin doğrulamaktadır. Türk üniversiteleri tarafından yayımlanan dergiler genel olarak e-rehberlerde tanıtılmamaktadır. Özellikle açık erişim dergileri listeleyen ulusal bir rehber olmaması bu tür dergilerle ilgili çalışmalarını zorlaştırmaktadır.

Bu araştırmanın amaçlarından birisi Türkiye’de akademik kütüphanelerde çalışan uzman kütüphanecilerin açık erişim ve kurumsal arşivlerin kurulması ve gelişmesiyle ilgili görüşlerini ve eğitim gereksinimlerini saptamak ve bu konuda personel eğitim politikalarının geliştirilmesi için önerilerde bulunmaktır. Bu doğrultuda araştırmamızın bir diğer hipotezi: “Türk akademik kütüphanelerinde çalışan uzman kütüphaneciler açık erişim ve kurumsal arşivlerin kurulmasıyla ilgili eğitim almamışlardır” şeklinde belirlenmiştir. Uzman kütüphanecilerin yaklaşık üçte biri bu tür bir eğitim aldıklarını söylemişlerdir. Bu oran son derecede düşüktür.

6.2. ÖNERİLER

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre aşağıdaki önerileri sunmak olanaklıdır:

- Üniversitelerde kurumsal arşivlerin kurulması kütüphanelerin yanı sıra YÖK, rektörlükler, enstitüler, fakülteler, bölümler ve bilgi işlem merkezleri tarafından desteklenmelidir;
- Türk akademik web sitelerinin arama motorları tarafından daha iyi taranabilmesi ve bu sitelerin görünürlük oranının artması için üniversitelerdeki bilimsel kaynakların genellikle PDF, HTM, HTML, DOC, ve ASP formatında hazırlanması gerekmektedir;
- Üniversiteye bağlı bütün akademisyenler ve personelin web sayfalarının oluşturulması ve bu sayfalarda bilimsel yazıların listelenmesi ve bu yazılara erişim sağlanması zorunlu olmalıdır;
- Web trafiğini yükseltmek ve öğrencilerin İnternet'i daha etkin bir biçimde kullanmalarını sağlamak amacıyla üniversitelerde dersler web'e dayalı olarak verilmelidir;
- Türk üniversitelerinde kurumsal arşivlerin kurulmasını desteklemek amacıyla zorunlu arşivleme politikaları geliştirilmelidir;
- Uluslararası dillerdeki kaynaklara daha çok bağlantı verildiği için açık erişim dergilerde yayımlanan bilimsel yazıların Türkçenin yanı sıra İngilizce de yayınlanmalıdır;
- Türk akademik kütüphanelerinin web etki faktörlerini artırmak amacıyla kütüphanelerin alan adları adresleri açık ve kısa olmalıdır. Bu adresler sık sık değiştirilmemelidir. Ayrıca farklı fakültele bağlı kütüphanelerin web sayfaları fakülte adresi yerine merkezi kütüphane adresi altında olmalıdır;

- Açık erişim ve kurumsal arşivler konusunda yazarlara ve kütüphanecilere yönelik bilgilendirici dokümanlar, raporlar, broşürler oluşturulmalıdır;
- Üniversitelere dışarıdan yapılan bağlantıların sayısını ve bilgi yayma gücünü artırmak için Üstveri Harmanlama Protokolü (OAI-PMH) standartları çerçevesinde kurumsal arşivlerin oluşturulması ve bu arşivlerin uluslararası düzeyde arama mekanizmalarınca taranabilir olmaları sağlanmalıdır;
- Bütün üniversiteler tarafından yayımlanan açık erişim kaynaklara yönelik ulusal bir arama motoru geliştirilmelidir;
- Akademik kütüphaneler tarafından konuyla ilgili önemli kaynaklar ve arama motorları kullanıcılara tanıtılmalı ve bağlantılar kurulmalıdır;
- Kütüphaneler kullanıcılarını açık erişim konusunda yoğun bir şekilde bilgilendirmelidir. Kullanıcılar için en uygun eğitim yöntemi sırayla; danışmanlık yapmak; broşür yayımlamak, seminerler ve çalıştaylar düzenlemektir;
- Kütüphanelerde çalışan personelin eğitimi konusuna öncelik vererek kurumsal arşivlerde çalışanlara, e-kaynakları koruma ve saklama yöntemleri, veri güvenliği, e-kaynakların yönetimi, iletişim teknolojileriyle ilgili eğitimler verilmelidir;
- Kurumsal arşivler, açık erişim hareketinden bağımsız olmamalıdır. Entellektüel gelişmelerin, bilim ve teknolojinin yaygınlaşması ve araştırmacıların ürettikleri bilgi kaynaklarını evrensel paylaşımına açmaları bu hareketi destekleyen politikaların akademik kütüphaneler tarafından oluşturulmasını gerektirmektedir. Bu bağlamda ilk aşamada her üniversite ve araştırma merkezi kendi kaynaklarının elektronik kopyalarını derleyip web ortamında erişime açmalı ve ulusal temelli ortak politikalarda yer almalıdır. Akademik kütüphaneler tarafından açık arşivlerin geliştirilmesi için gereken politikalar, bütçe ve eğitim programları dikkate alınmalıdır. Bu konuda ulusal bir çizgi

izlemek ve bütün üniversiteleri içine alan bir arşiv politikası oluşturmak için en yakın zamanda kapsamlı çalışmalar yapılmalıdır;

- Kurumsal arşivleri teşvik edici çalışmaların (tanıtım ve bilgilendirme toplantıları, broşürler, kullanıcı eğitimleri, vb.) yanı sıra akademik ortamda kütüphaneciler ve öğrenciler için sistematik eğitimin gerçekleşmesi için çalışmalar yürütülmelidir;
- Genel anlamda eğitilmiş bir akademik kütüphanecinin hangi özelliklere sahip olması gerektiği tanımlanmalıdır. Bu personele yönelik sürekli eğitimin neler olduğu mesleki kuruluşlar ve dernekler tarafından araştırılmalıdır;

6.3. GELECEKTE YAPILMASI ÖNERİLEN ARAŞTIRMALAR

Bu çalışmanın bulguları sayesinde tartışmaya açılan webometrik yöntemin ileride yapılacak çalışmalarla geliştirilmesi gerekmektedir. İspanya Ulusal Bilgi Merkezi (CINDOC) tarafından 2004'te geliştirilen (www.webometrics.info) sitesi akademik web sitelerini Web Etki Faktörlerine göre sıralamaktadır. Bu sıralama genel olarak bu kuruluşların erişilebilen web sayfası sayısı, bağlantı sayısı ve zengin dosya sayısına göre yapılmaktadır. Ancak bu sayfaların kalitesi ve içeriği ile ilgili hiçbir değerlendirme yapılmamaktadır. İlk sıralamada bazı yeni kurulan ve yüksek bir bilimsel öneme sahip olamayan üniversitelerin de yer alması böyle bir sıralamanın üniversitelerin kalitesiyle ilgili pek gerçekçi bilgiler vermediğini göstermektedir. Gelecekte web etki faktörüyle üniversitelerin ve kütüphanelerin kalitesi arasındaki ilişkiyi daha ayrıntılı inceleyen çalışmalar yapılmalıdır.

Özellikle yeni kurumsal arşivlerin kurulması ve açık erişim kaynaklarının gelişmesiyle ilgili webometrik incelemeler ve akademik kütüphanelerin web sayfalarının analizi ile ilgili çalışma konuları şunlar olabilir:

- Web etki faktörüyle üniversitelerin ve kütüphanelerin kalitesi arasındaki ilişkiyi daha ayrıntılı inceleyen çalışmalar;

- Kurumsal arşivler ile akademik kütüphanelerde elektronik ortamda sunulan hizmetlerin iyileştirilmesi ve kalitesinin artılmasındaki etkisi ve bu hizmetlerin değerlendirilmesinde kullanılacak webometrik göstergeler ve bu göstergelerin uygunluğu;
- Açık erişim kaynakların kullanımının akademik kütüphanelerin koleksiyon geliştirme politikalarına etkisi;
- Kurumsal arşivlerin gelişiminin bilim, teknoloji ve yenilik politikalarına etkileri;

Sonuç olarak; açık erişim kaynakların etkin ve verimli kullanılabilmesi ve kullanıcılara en üst düzeyde hizmet verilmesi için hem kütüphanelerde çalışan personelin eğitilmesi hem de bu kütüphanelerin koleksiyon geliştirme ve web hizmet politikalarının oluşturulması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- African e-Journals Project*. (2009). 10 Mayıs 2009 tarihinde <http://africa.msu.edu/AEJP/> adresinden erişildi.
- Afzali, M. (Mart 2009). Senceşe zerib taesir gozari web der sitehayı moesesat amozeş alli Ostan Zencan. [Web Impact Factors for Universities of Zanjan Province]. [Bildiri] *Proceedings of the First Conference of Information Technology* içinde (s. 45-52) Zanjan: Islamic Azad University,
- Aguillo, I. F.; Granadino, B.; Ortega, J.O. ve Prieto, J.A. (2006). Scientific research activity and communication measured with cybermetrics indicators. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 57(10): 1296–1302.
- Akbayrak, E.H., Bayram, Ö., Coşkun, C., Holt, İ., Karasözen, B. ve Tonta, Y. (2006) Institutional repository movement in Turkey. In *Proceedings Open Scholarship 2006: New Challenges for Open Access Repositories*, Glasgow (UK). 4 Temmuz 2009 tarihinde <http://eprints.rclis.org/archive/00007616/> adresinden erişildi.
- Akgül, M. (2006). *Türk üniversiteleri açık erişimi ve kurumsal arşivlerin kurulmasını destekliyor*. 14 Şubat 2009 tarihinde <http://ab.org.tr/ab06/> adresinden erişildi.
- Altavista*. (2009). 10 Mayıs 2009 tarihinde <http://www.altavista.com/> adresinden erişildi.
- Ankara Üniversitesi Açık Arşivi*. (2009). 14 Şubat 2009 tarihinde <http://acikarsiv.ankara.edu.tr/> adresinden erişildi.
- ANKOS Açık Erişim ve Kurumsal Arşivler Çalışma Grubu. (2006). *Açık Erişim’le değişimi yaratın. Bilimsel bilgiye erişimdeki engelleri kaldırmak elinizde*. 14 Şubat 2009 <http://www.ankos.gen.tr/acikerisim/AcikerisimWEB.pdf> adresinden erişildi.
- Arunachalam, S. (2003). Information for research in developing countries: Information Technology, ‘friend or foe’?. *Bulletin of the American Society for Information*

Science and Technology, June/July, 16-21. 14 Mart 2009 tarihinde <http://www.asis.org/Bulletin/Jun-03/Arunachalam.pdf> adresinden erişildi.

arXiv.org Eprint Archives. (2009). 14 Şubat 2009 tarihinde <http://www.arxiv.org/> adresinden erişildi.

Atatürk Üniversitesi Açık Arşivi. (2009). 19 Şubat 2009 tarihinde <http://acikarsiv.atauni.edu.tr/> adresinden erişildi.

Atılım Üniversitesi Açık Arşivi. (2009). 10 Mayıs 2009 tarihinde [http://library.atilim.edu.tr /kurumsal/](http://library.atilim.edu.tr/kurumsal/) adresinden erişildi.

Atılğan, D. (2006). Türkiye’de açık arşiv çalışmalarının gelişimi ve Ankara Üniversitesi Örneği. [Bildiri]. *1. Ulusal Sosyal Bilimlerde Sureli Yayıncılık Kurultayı, 2-3 Kasım, Ankara*.

Atılğan, D., Arslantekin, S. ve Bayram, Ö.G. (2005). *Ankara Üniversitesi akademik açık arşivinin oluşturulması ve bu arşive elektronik veri tabanlarının katkısının araştırılması*. [Bildiri]. *10. Türkiye’de İnternet Konferansı*.

Atwood, S. (2003). *MIT’s Superarchive, An MIT Enterprise Technology Review*, December 2002/ January 2003. 14 Mart 2009 tarihinde <http://www.technologyreview.com/articles/atwood1202.asp>. adresinden erişildi.

Bailey, C. (2005a). *Open Access Bibliography: Liberating scholarly literature with e-prints and Open Access journals*. Washington, D.C.: Association of Research Libraries. 14 Mart 2009 tarihinde <http://www.arl.org/pubscat/pubs/openaccess/> adresinden erişildi.

Bailey, C. (2005b). The role of reference librarians in institutional repositories. *Reference Services Review*, 33, 259-267.

Bailey, C. (2005c). The Spectrum of e-journal access policies: Open to restricted access *Digital Koans*. 14 Haziran 2009 tarihinde [http://www.escholarlypub.com /digitalkoans/2005/05/13/the-spectrum-of-e-journal-access-policies-open-to-restricted-access/](http://www.escholarlypub.com/digitalkoans/2005/05/13/the-spectrum-of-e-journal-access-policies-open-to-restricted-access/) adresinden erişildi.

- Bailey, C. (2006). *Institutional repositories*. Washington DC: Association of Research Libraries, (ARL SPEC Kit No. 292).
- Bailey, C. (2008). *Scholarly electronic publishing bibliography: 2008 annual edition*. Houston: Digital Scholarship, 4 Temmuz 2009 tarihinde <http://www.digital-scholarship.org/sepb/annual/sepb2008.pdf> adresinden erişildi.
- Bayram, Ö, Atılgan, D. ve Arslantekin, S. (2006). An institutional repository initiative and issues concerning metadata. *Current Research in Information Science and Technologies. Multidisciplinary Approaches to Global Information Systems InSCIT*, 1: 328 – 332, Merida's Conference Hall, Spain,
- Bell, S.; Foster, N.F. ve Gibbons, S. (2005). Reference librarians and the success of institutional repositories. *Reference Services Review*, 33(3): 283-290.
- Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities*. (2003). 15 Mart 2009 tarihinde <http://www.zim.mpg.de/openaccess-berlin/berlindeclaration.html> adresinden erişildi.
- Bethesda statement on open access publishing*. (2003). Peter Suber, ed. Richmond, Ind.: Earlham College. 10 Mart 2009 tarihinde <http://www.earlham.edu/~peters/fos/bethesda.htm>. adresinden erişildi.
- Björk, B.-C. (2004). Open access to scientific publications - an analysis of the barriers to change?. *Information Research*, 9(2). 14 Mart 2009 tarihinde <http://informationr.net/ir/9-2/paper170.html> adresinden erişildi.
- Boell, S.K. ve diğerleri (2008). A webometric analysis of Australian universities using staff and size dependent web impact factors (WIF), 2008 . In *Fourth International Conference on Webometrics, Informetrics and Scientometrics & Ninth COLLNET Meeting*, Berlin, 28 July-1 August 2008. 4 Mart 2009 tarihinde <http://eprints.rclis.org/14644/> adresinden erişildi.
- Boz, M. (2001). *İnternet üzerinden tezlere tam metin Türk üniversiteleri için kavramsal bir model*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi. Ankara.

- Brainin, J. (2004). Institutional repositories. Draft paper for *Encyclopedia of Library and Information Science*. 14 Mart 2009 tarihinde https://kb.osu.edu/dspace/bitstream/1811/441/1/inst_repos.pdf adresinden erişildi.
- Brody, T. (2004). *The effect of open access on citation impact. presented at: National policies on open access (OA) provision for university research output: An international meeting*. Southampton University, Southampton UK. 14 Haziran 2009 tarihinde <http://opcit.eprints.org/feb19oa/brody-impact.pdf> adresinden erişildi.
- Budapest Open Access Initiative*. (BOAI). (2002). 14 Mart 2009 tarihinde <http://www.soros.org/openaccess/> adresinden erişildi.
- BYEGM. (2007). *Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, Türkiye’de Süreli Yayınlar*. 4 Haziran 2009 <http://www.byegm.gov.tr/YAYINLARIMIZ/TurkSureliYayinlar/iller.asp> adresinden erişildi.
- Cebeci, Z. (2007). Türk üniversitelerinin bilimsel yayın sayıları ile web’te bilgi yayma güçleri arasındaki ilişkiler. *Akademik Bilişim* [Bildiri]. 4 Temmuz 2009 tarihinde <http://ab.org.tr/ab07/bildiri/59.doc> adresinden erişildi.
- Chan, D., Kwok, C. ve Yip, S. (2005). Changing roles of reference librarians: the case of the HKUST Institutional Repository. *Reference Services Review*, 33(3): 268-282.
- Chang, S. (2003). Institutional repositories: the library’s new role. *OCLC Systems & Services*, 19(3): 77-79.
- Chen, C. (2003). *Mapping scientific frontiers: The quest for knowledge visualization*. London: Springer.
- Chu, H. (2005). Taxonomy of inlinked web entities: What does it imply for webometric research? *Library & Information Science Research*, 27(1): 8-27.
- Coşkun, C. Bayram, Ö., Holt, İ. ve Karasözen, B. (2007). *Kurumsal arşiv oluşturma rehberi: Açık Erişim ve Kurumsal Arşivler Çalışma Grubu*. 14 Mart 2009 tarihinde <http://eprints.rclis.org/archive/00009928/> adresinden erişildi.

- Crawford, W. (2002). Free electronic refereed journals: Getting past the arc of enthusiasm. *Learned Publishing*, 15(2): 117-123. 14 Şubat 2009 tarihinde <http://www.ingentaconnect.com/content/alpsp/lp/2002/00000015/00000002/art00007> adresinden erişildi.
- Crow, R. (2002). The case for institutional repositories: A SPARC position paper. Washington, DC, SPARC. 14 Mart 2009 tarihinde http://www.arl.org/sparc/IR/IR_Final_Release_102.pdf adresinden erişildi.
- D'Antonio-Gan, E. (2004). Open Access and the STM publishing crisis: A medical librarian's view. *The Charleston Advisor*, 5(3): 56-57. 14 Mart 2009 tarihinde <http://www.charlestonco.com/features.cfm?id=150&type=ed> adresinden erişildi.
- DAREnet*. (2008). 6 Eylül 2008 tarihinde <http://www.darenet.org/> adresinden erişildi
- Directory of free and open-access journals*. (2009). 4 Temmuz 2009 tarihinde http://www.psypexus.com/plexus/open_access.html adresinden erişildi.
- Directory of Open Access Journals-DOAJ*. (2009). 14 Ocak 2009 tarihinde <http://www.doaj.org/> adresinden erişildi.
- Directory of Open Access Repositories (OpenDOAR)*. (2009). 4 Temmuz 2009 tarihinde <http://www.openoar.org/> adresinden erişildi.
- Doyle, M. (2001). *Peer-review's future in a world of open archives*. *The APS Point of View*. 14 Mart 2009 tarihinde <http://doc.cern.ch/AGE/current/askArchive.php?a01193/a01193s4t8/transparencies/Doyle.ppt> adresinden erişildi.
- DSpace at MIT*. (2009). 14 Şubat 2009 tarihinde <http://dspace.mit.edu/> adresinden erişildi.
- Electronic Journals Library (Die Elektronische Zeitschriftenbibliothek)*. (2009). 14 Ocak 2009 tarihinde <http://rzblx1.uni-regensburg.de/> adresinden erişildi.
- EPrints*. (2009). 14 Şubat 2009 tarihinde <http://www.eprints.org/software/archives/> adresinden erişildi.

- EPrints History*. (2006). 14 Mart 2009 tarihinde <http://www.eprints.org/documentation/tech/php/history.php> adresinden erişildi.
- Ertürk, K.L. (2008). *Türkiye'de Bilimsel İletişim: Bir Açık Erişim Modeli Önerisi*. Yayımlanmamış doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi. Ankara.
- eScholarship Repository University of California*. (2009). 14 Şubat 2009 tarihinde <http://repositories.cdlib.org/escholarship/> adresinden erişildi.
- Fraizer, K. (2001). The librarians' dilemma: Contemplating the costs of the Big Deal. *D-Lib Magazine*, March, 7(3). 14 Mart 2009 tarihinde <http://www.dlib.org/dlib/march01/frazier/03frazier.html> adresinden erişildi.
- Free Full Text*. (2008). 14 Şubat 2008 tarihinde <http://www.freefulltext.com/> adresinden erişildi.
- Free Medical Journals*. (2008). 14 Şubat 2008 tarihinde <http://www.freemedicaljournals.com/> adresinden erişildi.
- Gazi Üniversitesi Açıkarsiv*. (2009). 8 Şubat 2009 tarihinde <http://www.acikarsiv.gazi.edu.tr/> adresinden erişildi.
- Genoni, P. (2004). Content in institutional repositories: a collection management issue. *Library Management*, 25(6/7): 300-306.
- Google Scholar beta*. (2009). 1 Mart 2009 tarihinde <http://scholar.google.com/> adresinden erişildi.
- Gürbüz, E. ve Akbayrak, E.H. (Şubat 2006). Orta Doğu Teknik Üniversitesi Elektronik tez koleksiyonu. [Bildiri]. *Akademik Bilişim '06. 9-11, Denizli*. 6 Eylül 2008 tarihinde <http://ab.org.tr/ab06/bildiri/31.doc> adresinden erişildi.
- Haider, J. (2005). The geographic distribution of open access journals. *Digital Library of Information Science and Technology*, 14 Şubat 2009 tarihinde <http://dlist.sir.arizona.edu/939/01/icml9%5Fposter%5Fhaider.pdf> adresinden erişildi.

- Harnad, S. (2001). The self-archiving initiative: Freeing the refereed research literature online. *Nature*, 410, 1024-1025. 14 Mart 2009 tarihinde <http://www.nature.com/nature/debates/eaccess/Articles/harnad.html> adresinden erişildi.
- Harnad, S. ve Brody, T. (2004). Comparing the impact of open access (OA) vs. Non-OA articles in the same journals. *D-Lib Magazine*, 10(6). 4 Temmuz 2009 tarihinde <http://www.dlib.org/dlib/june04/harnad/06harnad.html> adresinden erişildi.
- Harries, G. ve diğerleri (2004). Hyperlinks as a data source for science mapping. *Journal of Information Science*, 30(5): 436-447.
- Hedlund, T.; Gustafsson, T. ve Björk, B. (2004). The Open Access Scientific Journal: An Empirical Study. *Learned Publishing*, 3, 199-209.
- Holt, İ. ve diğerleri (2006). Kurumsal arşiv yapılanmasında temel adımlar: ANKOS Kontrol listesi ve el kitabı [Bildiri]. *XI. Türkiye'de İnternet Konferansı, Ankara*.
- Horwood, L.; Sullivan, S.; Young, E.; ve Garner J. (2004). OAI-compliant institutional repositories and the role of library staff. *Library Management*, 25(4/5): 170-176.
- Jantz, R. C. ve Wilson. M. C. (2008). Institutional repositories: Faculty deposits, marketing, and the reform of scholarly communication. *Journal of Academic Librarianship*, 34 (3): 186 - 195.
- Jenkins, B.; Breakstone, E. ve Hixson, C. (2005). Content in, content out: The dual roles of the reference librarian in institutional repositories. *Reference Services Review*, 33(3): 312-324. 14 Şubat 2009 tarihinde <https://scholarsbank.uoregon.edu/dspace/handle/1794/704/> adresinden erişildi.
- Johnson, R.K. (2002). Institutional repositories: Partnering with faculty to enhance scholarly communication. *D-Lib Magazine*, 8 (11). 4 Temmuz 2009 tarihinde <http://www.dlib.org/dlib/november02/johnson/11johnson.html> adresinden erişildi.
- Karasözen, B. (2003). Kurumsal arşivler. [Bildiri]. *Elektronik Gelişmeler Işığında Araştırma Kütüphaneleri Sempozyumu Bildirileri* içinde (10-16). Yay. haz. Fatih Rukancı [ve diğerleri]. Ankara: Ankara Üniversitesi. 4 Temmuz 2009 tarihinde

<http://www.humanity.ankara.edu.tr/bilgibelge/bbyfiles/bulentkarasozen.doc>.
adresinden erişildi.

Karasözen, B. (2005). Açık erişim SPARC-ANKOS. [Bildiri]. *41. Kütüphane Haftası Dijital Kültür ve Yeni Nesil Kütüphaneler 28 Mart – 3 Nisan 2005, Ankara*. 4 Temmuz 2009 tarihinde <http://www.ankos.gen.tr/files/41.Kutuphane%20Haftasi-B.Karasozen-Acik%20Erisim.ppt>. adresinden erişildi.

Karasözen, B. (2007). Açık erişim kurumsal arşivler. [Bildiri]. *43. Kütüphane Haftası, Muğla*. 4 Temmuz 2009 tarihinde <http://eprints.rclis.org/archive/00010014/> adresinden erişildi.

Karasözen, B., Holt, İ ve Coşkun, C. (2006). *ANKOS Açık erişim broşürü: Bilimsel bilgiye erişimdeki engelleri kaldırmak elinizde*. 4 Temmuz 2009 www.ankos.gen.tr/2009/docs/presentations/acikerisim.ppt adresinden erişildi.

Kayaoglu, H.D. (2006). Açık erişim kavramı ve gelişmekte olan bir ülke olarak Türkiye için anlamı. *Türk Kütüphaneciliği*, 20, 29-60.

Kingsley, D. (2006). Open access publishing: a solution to the serials crisis? *Australasian Science*, 27(2): 34-36.

Kling, R. ve Callahan, E. (2002). Electronic journals, the Internet, and scholarly communication. In Cronin, B. (ed.) *Annual Review of Information Science and Technology*, 37, 127-177. Medford, NJ: Information Today, Inc.

Knowledge Bank, Ohio State University. (2009). 1 Mart 2009 tarihinde <http://kb.osu.edu/> adresinden erişildi.

Kozak, N. (2003). *Türkiye Akademik Dergiler Rehberi – 2002*. Ankara: Detay.

Küçük, M.E. (2002). Elektronik dergiler ve alternatif yaklaşımlar. [Bildiri]. *Elektronik Gelişmeler Işığında Araştırma Kütüphaneleri Sempozyumu*, 24 – 26 Ekim, Bolu’da yapılan sunum.

- Küçük, M. E. (Haziran 2004). Bilimsel iletişim ve alternatif yaklaşımlar. [Bildiri]. *Elektronik Yayıncılık Sempozyumu*, İstanbul Üniversitesi. Edebiyat Fakültesi Dekanlığı'nda yapılan sunum.
- Küçük, M.E., Duran, Z.C. ve Batı, H. (2005). E-kopya sunucuları ve kurumsal arşivler: Seçimli bibliyografya” *Prof. Dr. Nilüfer Tuncer’e Armağan* . içinde (s.156-184). Yay. Haz. M. Emin Küçük. Ankara: Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği. 14 Ocak 2009 tarihinde <http://www.kutuphane.sakarya.edu.tr/doc00000.htm> adresinden erişildi.
- Küçük, M.E. ve Olcay, N.E. (2006). *Elektronik bilimsel dergiler: Türkiye profili*. (TÜBİTAK Proje Raporu, Proje No: SOBAG 105K096). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü.
- Larson, R.R. (1996). Bibliometrics of the World Wide Web: an exploratory analysis of the intellectual structure of cyberspace. In Hardin, S. (Ed.), *Proceedings of the 59th Annual Meeting, ASIS 96*. Baltimore: 71–79. 4 Temmuz 2009 tarihinde <http://sherlock.berkeley.edu/asis96/asis96.html> adresinden erişildi.
- Latindex*. (2009). 4 Temmuz 2009 tarihinde <http://www.latindex.unam.mx/> adresinden erişildi.
- Lawal, I. (2002). Scholarly communication: The use and non-use of e-print archives for the dissemination of scientific information, *Issues in Science and Technology Librarianship*, Fall 2002. 4 Temmuz 2009 tarihinde <http://www.istl.org/02-fall/article3.html> adresinden erişildi.
- Link Popularity Check Tool*. (2009). 10 Mayıs 2009 tarihinde <http://www.submitexpress.com/linkpop/> adresinden erişildi.
- LivRe*. (2009). 14 Ocak 2009 tarihinde <http://livre.cnen.gov.br/Default1024.asp> adresinden erişildi.
- Lynch, C.A. ve Lippincott, J.K. (2005). Institutional repository deployment in the United States as of early 2005, *D-Lib Magazine* 11(9). 4 Haziran 2009 tarihinde <http://www.dlib.org/dlib/september05/lynch/09lynch.html> adresinden erişildi.

McLendon, W. (2005). *Institutional repositories: A white paper for the UNC-Chapel Hill Scholarly Communications Convocation*. 4 Temmuz 2009 tarihinde <http://www.unc.edu/scholcomdig/whitepapers/mclendon.pdf> adresinden erişildi.

Marketleap, (2009). Link Popularity Check, *Marketleap Search Engine Marketing Tools*. 1 Mart 2009 tarihinde <http://www.marketleap.com/publinkpop/default.htm> adresinden erişildi.

Markey, K.; Rieh, S.Y.; St. Jean, B.; Kim, J. ve Yakel, E. (2007). Census of institutional repositories in the United States; MIRACLE Project Research Findings (Washington DC: Council on Library and Information Resources, 2007). 14 Aralık 2008 tarihinde <http://www.clir.org/pubs/reports/pub140/pub140.pdf> adresinden erişildi.

Miracle: IR Bibliography. (2006). 4 Haziran 2009 tarihinde http://miracle.si.umich.edu/bibliography/by_author.html adresinden erişildi.

Monograph and serial costs in ARL libraries, 1986-2006: Median values for time-series trends. (2007). 14 Mart 2009 tarihinde <http://www.arl.org/bm~doc/monser06.pdf> adresinden erişildi.

Noruzi, A. (2005a). The Web Impact Factor: a survey of some Iranian university web sites. *Journal of Education & Psychology* (Ferdowsi University), 5(2): 105-119. 4 Temmuz 2009 tarihinde <http://www.nouruzi.itgo.com/webometrics/WIF.html> adresinden erişildi.

Noruzi, A. (2005b). Web Impact Factors for Iranian universities, *Webology*, 2(1), 4 Temmuz 2009 tarihinde <http://www.webology.ir/2005/v2n1/toc.html> adresinden erişildi.

Noruzi, A. (2006). Web presence and impact factors for Middle-Eastern countries. *Online Magazine*, 30(2): 22-28.

OAI-PMH. (2006). Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting. 14 Mart 2009 tarihinde <http://www.openarchives.org/OAI/openarchivesprotocol.htm> adresinden erişildi.

- OAIster*, (2009). 12 Şubat 2009 tarihinde <http://oaister.umdl.umich.edu/o/oaister/> adresinden erişildi.
- Open Access Journal Business Guides*. (2009). 1 Haziran 2009 tarihinde <http://www.soros.org/openaccess/oajguides/> adresinden erişildi.
- Orhan, Ö. (2008). Kurumsal arşivler ve açık erişim uygulamaları. [Bildiri]. 44. *Kütüphane Haftası, 31 Mart – 6 Nisan 2008, Ankara*. 12 Şubat 2009 tarihinde <http://www.kutuphaneci.org.tr/web/files/program.doc> adresinden erişildi.
- Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ)*. (2009). 12 Şubat 2009 tarihinde <http://ww2.lib.metu.edu.tr/tr/yan.php?id=208> adresinden erişildi.
- Ortega, J. L. ve Aguillo, I. F. (2008). Linking patterns in the European Union's countries: Geographical maps of the European academic web space. *Journal of Information Science*, 34, 705–714. 1 Mart 2009 tarihinde http://internetlab.cindoc.csic.es/cv/11/Ortega_Aguillo_2008.pdf adresinden erişildi.
- Ortega, J. L.; Aguillo, I.; Cothey, V. ve Scharnhorst, A. (2008). Maps of the academic web in the European higher education area – An exploration of visual web indicators. *Scientometrics*, 74(2): 295–308.
- Payne, N. ve Thelwall, M. (2004). A statistical analysis of UK academic web links. *International Journal of Scientometrics, Informetrics and Bibliometrics*, 8 (1) 4 Haziran 2009 tarihinde <http://www.cindoc.csic.es/cybermetrics/articles/v8i1p2.html> adresinden erişildi.
- Pinfield, S. (2001). How do physicists use an e-print archive? Implications for institutional e-print services, *D-Lib Magazine* 7(12). 4 Temmuz 2009 tarihinde <http://www.dlib.org/dlib/december01/pinfield/12pinfield.html> adresinden erişildi.
- Polanco, X; Boudourides, M.A.; Besagni, D. ve Roche, I. (2001). Clustering and mapping European university web sites sample for displaying associations and visualizing networks. In *Proceeding of the NITS & ETK 2001 conference*.

- Hersonissos, Crete. 4 Temmuz 2009 tarihinde http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/research_methodology/documents/112.pdf adresinden erişildi.
- Polat, C. (2006). Bilimsel bilgiye açık erişim ve kurumsal açık erişim arşivleri. *Atatürk Üniversitesi Fen edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(37): 53-80. 4 Temmuz 2009 tarihinde <http://eprints.rclis.org/archive/00008830/> adresinden erişildi.
- Ranking of World Universities (RWU)* (2009). 4 Temmuz 2009 tarihinde <http://www.webometrics.info/> adresinden erişildi.
- Redaly*. (2009). 4 Temmuz 2009 tarihinde <http://redalyc.uaemex.mx/> adresinden erişildi.
- Registry of Open Access Repositories (ROAR)*. (2009). 4 Temmuz 2009 tarihinde <http://roar.eprints.org/> adresinden erişildi.
- Rusch-Feja, D. (2002). The Open Archives Initiative and the OAI Protocol for Metadata Harvesting: rapidly forming a new tier in the scholarly communication infrastructure, *ALPSP, Learned Publishing*, 15(3): 179-186. 4 Temmuz 2009 tarihinde <http://www.catchword.com/alpsp/09531513/v15n3/contp1-1.htm> adresinden erişildi.
- Sabancı University Research Database*. (2009). 1 Mart 2009 tarihinde <http://research.sabanciuniv.edu/> adresinden erişildi.
- Sakarya Üniversitesi*. (2009). 10 Mayıs 2009 tarihinde <http://www.kutuphane.sakarya.edu.tr/> adresinden erişildi.
- SciELO - Scientific Electronic Library Online*. (2009). 11 Ocak 2009 tarihinde <http://www.scielo.br/> adresinden erişildi.
- Self-Archiving FAQ for the Budapest Open Access Initiative (BOAI)*. (2006). 14 Haziran 2009 tarihinde <http://www.eprints.org/openaccess/selffaq/#self-archiving/> adresinden erişildi.

- Shearer, K. (2004). CARL Institutional Repositories Project: Survey Results-Summer 2004, 14 Mart 2009 tarihinde http://www.carl-abrc.ca/projects/institutional_repositories/pdf/survey_results_2004-e.pdf adresinden erişildi.
- Simpson, P. ve Hey, J. (2006). Repositories for research: Southampton's evolving role in the knowledge cycle. *Program: Electronic Library and Information Systems*, 40(3): 225- 236 .
- Singh, S.P. (2004). Collection management in the electronic environment. *The Bottom Line: Managing Library Finance*, 17(2): 55-60.
- Smith, A.G. (2008). Benchmarking Google scholar with the New Zealand PBRF research assessment exercise. *Scientometrics*, 74(2): 309–316.
- Smith, A.G., ve Thelwall, M. (2002). Web Impact Factors for Australasian universities. *Scientometrics*, 54(3): 363-380.
- Smith, M. (2002). DSpace: An institutional repository from the MIT Libraries and Hewlett Packard Laboratories, *Lecture Notes on Computer Science*, 2458, 543–549.
- Steele, C. (2002). E-prints: The future of scholarly communication? *inCite*, 23 (10). 4 Haziran 2009 tarihinde <http://www.alia.org.au/publishing/incite/2002/10/eprints.html> adresinden erişildi.
- Suber, P. (2003). How should we define 'open access' *The SPARC Open Access Newsletter*, (64). 14 Mart 2009 tarihinde <http://www.earlham.edu/~peters/fos/newsletter/08-04-03.htm> adresinden erişildi.
- Suber, P. (2004). Praising progress, preserving precision *SPARC Open Access Newsletter*, 77. 4 Temmuz 2009 tarihinde <http://www.earlham.edu/~peters/fos/newsletter/09-02-04.htm> adresinden erişildi.
- Suber, P. (2004-2005). *Open access overview: Focusing on open access to peer reviewed research articles and their preprints*. 14 Mart 2009 tarihinde <http://www.earlham.edu/~peters/fos/overview.htm> adresinden erişildi.

- Swan, A. (2005). Here, there and not yet everywhere. Institutional repositories and what they hold, now and for the future *Digital Libraries a la Carte : Choices for the Future 2005, Module 4: Open Access and Institutional Repositories*. Tilburg University. 14 Haziran 2009 tarihinde <http://www.ticer.nl/05carte/publicat/ppt/swan.pdf> adresinden erişildi.
- Swan, A.P. ve Brown, S. N. (2004). *JISC/OSI journal authors survey report*. Truro, UK: Key Perspectives Ltd. 14 Mart 2009 tarihinde http://www.jisc.ac.uk/uploaded_documents/JISCOAreport1.pdf adresinden erişildi.
- Tang, R. ve Thelwall, M. (2003). U.S. academic departmental web-site interlinking in the United States: Disciplinary differences. *Library & Information Science Research*, 25 (4): 437-458.
- Tennant, R. (2002). Institutional repositories, *Library Journal*, 27(15): 28-30, 14 Mart 2009 tarihinde <http://libraryjournal.reviewsnews.com/index.asp?layout=articleArchive&articleid=CA242297&publication=libraryjournal> adresinden erişildi.
- Testa, James ve McVeigh, M.E. (2004). *The Impact of Open Access Journals: A Citation Study from Thomson ISI*, 4 Temmuz 2009 tarihinde <http://www.thomsonscientific.com/media/presentrep/acropdf/impact-oa-journals.pdf> adresinden erişildi
- Thelwall, M. (2001). Extracting macroscopic information from the Web. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 52(13): 1157-1168.
- Thelwall, M. (2002a). A research and institutional size based model for national university web site interlinking. *Journal of Documentation*, 58(6): 683-694.
- Thelwall, M. ve Zuccala, A. (2008). A university-centered European union link analysis. *Scientometrics*, 75(3): 407-420.
- Thelwall, M., ve Aguillo, I. F. (2003). La salud de las Web universitarias españolas. *Revista Espanola De Documentacion Cientifica*, 26(3): 291- 305.

- Thorin, S. E. (2003). *Global changes in scholarly communication*. e-Workshops on Scholarly Communication in the Digital Era, Feng Chia University, Taichung. 1 Haziran 2009 tarihinde <http://www.arl.org/scomm/disciplines/Thorin.pdf> adresinden erişildi.
- Tompson, S.R., Holmes-Wong, D.A. ve Brown, J.F. (2006). Institutional repositories: Beware the 'Field of Dreams' fallacy! Paper presented at the Special Libraries Association Annual Conference, June 12, 2006, Baltimore, MD. 4 Mart 2009 tarihinde <http://units.sla.org/division/dst/Annual/Conference/Contributed/Papers/2006papers/Sara/Tompson/IR/paper.pdf> adresinden erişildi.
- Tonta, Y. (Şubat 2005a). Bilimsel iletişim ve açık Bilgi erişim sorunlarımızın çözümünde açık erişimden nasıl yararlanabiliriz? [Bildiri]. *Akademik Bilişim '05, Gaziantep*. 14 Mart 2009 tarihinde <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~tonta/yayinlar/tonta-ab-2005-acik-erisim.pdf> adresinden erişildi.
- Tonta, Y. (2005b). Açık erişim ve kurumsal arşivler. [Bildiri]. *41. Kütüphane Haftası Dijital Kültür ve Yeni Nesil Kütüphaneler 28 Mart – 3 Nisan, Ankara*. 1 Haziran 2009 tarihinde <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~tonta/yayinlar/tonta-kut-haftasi-2005-acik-erisim.pdf> adresinden erişildi.
- Tonta, Y. (Ekim 2005c). Bilimsel bilgiye açık erişim. [Bildiri]. *E-Dünyada Bilgi Ynetimi: Bilimsel İletişim İçin Yeni Modeller Uluslararası Konferansı, İstanbul*. 1 Haziran 2009 tarihinde <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~tonta/yayinlar/tonta-yeditepe.pdf> adresinden erişildi.
- Tonta, Y. (Kasım 2006). Açık Bilimsel iletişim ve sosyal bilimlerde süreli yayıncılık üzerine etkileri. [Bildiri]. *I. Ulusal Sosyal Bilimlerde Süreli Yayıncılık Sempozyumu, Ankara*. 1 Haziran 2009 tarihinde <http://eprints.rclis.org/archive/00009620/01/tonta-sosyal-bilimlerde-acik-erisim-bildiri-son.pdf> adresinden erişildi.
- Tonta, Y. (2007). Açık erişim ve tıpta bilimsel iletişimin geleceği, *Bilimsel Yayınlar Kitabı*. Ankara: Klinik Araştırmalar Derneği. 4 Temmuz 2009 tarihinde <http://eprints.rclis.org/11892/> adresinden erişildi.

- Tonta, Y. (2008). Open access and institutional repositories: The Turkish landscape. In Didar Bayir (Ed.) *Turkish Libraries in Transition: New Opportunities and Challenges*, (27 – 47). İstanbul: Turkish Librarians Association.
- Tonta, Y. ve diğerkleri. (2006). Hacettepe Üniversitesi elektronik tez projesi: Yüksek lisans, doktora ve sanatta yeterlik tezlerinin dijitalleştirilmesi ve tam metinlerinin internet aracılığıyla erişime açılması *Hacettepe Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Birimi Proje No. 02-G-064*. Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimim Bölümü. Ankara. 4 Temmuz 2009 tarihinde <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~tonta/yayinlar/02-G-064-elektronik-tez-projesi-sonuc-raporu.pdf> adresinden erişildi.
- Tonta, Y. ve Ertürk, K.L. (Aralık 2006). Bilimsel bilgiye açık erişim: Hacettepe açık arşiv uygulaması. [Bildiri] *10. Türkiye 'de İnternet Konferansı, İstanbul*
- Tonta, Y. ve Ertürk, K.L. (Şubat 2006). Açık erişim ve kurumsal arşivler: Hacettepe açık arşiv uygulaması. [Bildiri] *Akademik Bilişim '06, Denizli*. 4 Temmuz 2009 tarihinde <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~tonta/yayinlar/tonta-ab-2006-denizli-acik-erisim.pdf> adresinden erişildi.
- Turnbull, D. (1996). *Bibliometrics and the World Wide Web. (Technical Report FIS-12-19-1996-1)*. Faculty of Information Studies, University of Toronto. 4 Temmuz 2009 tarihinde <http://www.ischool.utexas.edu/~donturn/research/bibweb.html> adresinden erişildi.
- Uçak, N. (2004) Değişen bilgi ortamının danışma hizmetine etkisi. *Türk Kütüphaneciliği*, 18(4): 407 – 417.
- Ulrich's International Periodicals Directory*. (2009). 14 Mart 2009 tarihinde http://ulrichsweb.com/ulrichsweb/analysis/help/USAS_FAQ.asp adresinden erişildi.
- Van Orsdel, L. ve Born, K. (2008). Periodicals Price Survey 2008: Embracing Openness, Global initiatives and startling successes hint at the profound implications of open access on journal publishing. *Library Journal*. 4 Temmuz 2009 tarihinde <http://www.libraryjournal.com/article/CA6547086.html> adresinden erişildi.

- Van Orsdel, L. ve Born, K. (2009). Reality Bites: Periodicals Price Survey 2009, In the face of the downturn, libraries and publishers brace for big cuts *Library Journal*. 4 Temmuz 2009 tarihinde <http://www.libraryjournal.com/article/CA6651248.html?nid=4638> adresinden erişildi.
- Vaughan, L. (2006). Visualizing linguistic and cultural differences using web co-link data. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 57, 1178–1193.
- Vaughan, L. ve Thelwall, M. (2005). A modeling approach to uncover hyperlink patterns: the case of Canadian universities. *Information Processing & Management*, 41, 347-359.
- Veltrop, JM. (2005). *Open access publishing and scholarly societies: A guide*. New York: Open Society Institute. 22 Aralık 2008 tarihinde http://www.soros.org/openaccess/pdf/open_access_publishing_and_scholarly_societies.pdf adresinden erişildi.
- Vos, F. (2004) *Presentation on ARNO at the Third CERN Workshop on Innovations in Scholarly Communication: Implementing the benefits of OAI. February 12, CERN, Geneva, Switzerland*. 4 Haziran 2009 tarihinde <http://agenda.cern.ch/fullAgenda.php?ida=a035925> adresinden erişildi.
- Webometrics*. (2009). Ranking of World Universities in the Web. 4 Haziran 2009 tarihinde <http://www.webometrics.info/notes.html> adresinden erişildi.
- Website Grader* (2009). 4 Haziran 2009 tarihinde <http://website.grader.com/> adresinden erişildi
- Westrienen, G. V. ve Lynch, C. (2005). Academic institutional repositories deployment status in 13 nations as of mid 2005. *D-Lib Magazine*, 11(9). 6 Eylül 2008 tarihinde <http://www.dlib.org/dlib/september05/westrienen/09westrienen.html> adresinden erişildi
- Willinsky, J. (2003). The nine flavours of open access scholarly publishing, *Journal of Postgraduate Medicine*, 49(3): 263 - 267; 14 Aralık 2008 tarihinde

<http://www.jpgmonline.com/article.asp?issn=0022-3859;year=2003;volume=49;issue=3;spage=263;epage=267;aulast=Willinsky> adresinden erişildi.

Xia, J. ve Sun, L. (2007). Assessment of self-archiving in institutional repositories: Depositorship and full-text availability. *Serials Review*, 33, 14–21.

Yahoo's Free Full Text. (2008). 14 Aralık 2008 <http://www.freefulltext.com/> adresinden erişildi.

Yar, M.A. (2004). Türkiye'deki elektronik dergiler. *Türk Kütüphaneciliği*, 18(4): 450-453. 4 Haziran 2009 tarihinde <http://eprints.rclis.org/archive/00005783/> adresinden erişildi.

YÖK Ulusal Tez Merkezi. (2009). 4 Haziran 2009 tarihinde <http://tez2.yok.gov.tr/> adresinden erişildi.

Young, J.R. (2002). Superarchives could hold all scholarly output, Online collections by institutions may challenge the role of journal publishers, *The Chronicle of Higher Education*, July 5. 4 Haziran 2009 tarihinde <http://chronicle.com/free/v48/i43/43a02901.htm> adresinden erişildi.

EK 1: ANKET

Uzman Kütüphanecilerin Açık Erişim ve Kurumsal Arşivler Hakkındaki Görüşleri

Sayın Meslektaşım:

Son yıllarda açık erişim kaynaklar ve kurumsal arşivlerle ilgili çalışmalar artmaktadır. Bilimsel literatürde açık erişim gerek kütüphanelerin gerekse araştırmacıların bilimsel yayınlara serbest erişmesini sağlayan yeni bir model olarak tanımlanmaktadır. Kurumsal arşivler ise bir kurumda görev yapan kişilerin yayınlarının arşivlenmesi, kaydedilmesi, depolanması ve yönetimi için yeni bir yöntemdir.

Bu anket, Hacettepe Üniversitesinde bir doktora tezi çalışmasında kullanılmak üzere hazırlanmıştır. Araştırmanın amacı; Türkiye’de akademik kütüphanelerde çalışan uzman kütüphanecilerin açık erişim ve kurumsal arşivlerin kurulması ve gelişmesiyle ilgili görüşlerini ve eğitim gereksinimlerini saptamak ve bu konuda personel eğitim politikalarının geliştirilmesi için önerilerde bulunmaktır. Araştırmamızda “açık erişim”, bilimsel yayınlara ücretsiz erişim; “açık erişim arşivi”, bilimsel bilgiye ücretsiz erişime olanak sağlamak için kurulan ve yaşatılan dijital arşiv; “kurumsal arşiv” ise kurumlar tarafından yaratılan dijital formattaki bilimsel yayınların (örneğin, teknik raporlar, tezler) yönetimi ve dağıtımı için bir ya da daha fazla üniversitenin üyelerine sunduğu bir dizi hizmet olarak tanımlanmaktadır. Kurumsal arşivler açık erişim bilgi kaynaklarını içermektedir.

Bu konuda görüşlerine başvurduğumuz kişilerden birisiniz. Bir akademik kütüphanenin uzman kütüphanecisi olarak AŞAĞIDA YER ALAN anket sorularını yanıtlamanız bizim için son derece önem taşımaktadır. Anket sorularını yanıtlamak için lütfen posta okuyucunuzun "Yanıtla" sekmesine basınız. Uygun seçeneklerin önündeki boşluğa "X" yazarak soruları yanıtlayınız. Sorulara yanıt verme işlemi bittikten sonra "Gönder" tuşuna basarak doldurulmuş anket formunu "afzali@hacettepe.edu.tr" adresine gönderiniz. Yanıtlarınız tez çalışmamda genel bir değerlendirme için kullanılacak ve gizli tutulacaktır. Araştırma sonuçlarıyla ilgileniyorsanız, aşağıdaki ilgili kutucuğu işaretleyiniz. Araştırmadan elde edilen sonuçlar e-posta ile adresinize gönderilecektir. Katkılarınız için teşekkür ederiz.

Mehdi AFZALİ
Hacettepe Üniversitesi
Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü
Doktora Öğrencisi

() Araştırma sonuçlarının e-posta adresime gönderilmesini istiyorum

Uzman Kütüphanecilerin Açık Erişim ve Kurumsal Arşivler Hakindeki Görüşleri

1) Cinsiyetiniz?

Kadın

Erkek

2) Yaşınız?

20-25

26-30

31-35

36-40

41 ve üzeri

3) Kaç yıldır kütüphaneci olarak çalışıyorsunuz?

yıl.

4) Kütüphanede hangi bölümde çalışıyorsunuz?

Yönetim

Enformasyon Teknolojileri

Kataloqlama-Sınıflama Bölümü

Ödünç Verme Bölümü

Referans Bölümü

Sağlama Bölümü

Süreli Yayınlar Bölümü

Diğer (Lütfen yazarak belirtiniz).

.....

5) Aldığınız en yüksek akademik derece nedir?

Lisans, Yüksek Lisans, Doktora vs. (Lütfen yazarak belirtiniz).

.....

6) Uzmanlık alanınız nedir?

Kütüphanecilik / Arşivcilik / Dokümantasyon ve Enformasyon / Bilgi ve Belge Yönetimi

Diğer Bölümler (Lütfen bölümünüzü yazınız).

.....

Lütfen aşağıdaki ifadelere hangi düzeyde katıldığınızı/katılmadığınızı ilgili parantezin içine "X" işareti koyarak belirtiniz (1 = kesinlikle katılıyorum, 5 = kesinlikle katılmıyorum).

	Kesinlikle 1 Katılıyorum	2 Katılıyorum	3 Kararsızım	4 Katılmıyorum	Kesinlikle 5 Katılmıyorum
7) Kütüphanenin web sayfasından açık erişim bilgi kaynaklarına (ver tabanları, elektronik dergiler v.s.) bağlantılar sağlanmalıdır.	()	()	()	()	()
8) Telif hakları sorunu çözülmedikçe üniversitelerde kurumsal arşivler kurulamaz.	()	()	()	()	()
9) Üniversitelerde açık erişim kurumsal arşivlerin kurulamamasının temel nedeni bütçe sorunudur.	()	()	()	()	()
10) Üniversiteler açık erişim kurumsal arşivlerin kurulması için kütüphanelere teknolojik destek sağlamalıdır.	()	()	()	()	()
11) Öğretim üyeleri açık erişim bilgi kaynaklarının farkında değildirler.	()	()	()	()	()
12) Açık erişim bilgi kaynakları kütüphane koleksiyon geliştirme politikalarının bir parçası olmalıdır.	()	()	()	()	()
13) Şimdi yapmakta olduğum işten daha farklı bir iş verilirse açık erişim arşivinde çalışmak isterdim.	()	()	()	()	()
14) Kütüphanede kullanıcılara yönelik bilgi hizmetlerinin yaygınlaşması için açık erişim bilgi kaynaklarına dayanan hizmetler verilmesi bence yararlıdır.	()	()	()	()	()
15) Akademik kütüphanelerde işlemlerin hızlandırılması ve kampus dışı hizmetlerin yaygınlaştırılması amacıyla açık erişim kurumsal arşivlerin yararlı olacağı kanaatindeyim.	()	()	()	()	()
16) Üniversitelerde açık erişim kurumsal arşivlerini destekleyecek kadar elektronik kaynak yoktur.	()	()	()	()	()

	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
17) Açık erişim kurumsal arşivleri kurmak için eğitimli kütüphanecilere (ağ yöneticisi, kütüphaneci, vs.) ihtiyaç vardır.	☐	☐	☐	☐	☐
18) Çalıştığım birimdeki görev kapsamında açık erişim bilgi kaynakları hakkında bilgiye gerek yoktur.	☐	☐	☐	☐	☐
19) Açık erişim bilgi kaynakları hakkındaki kişisel bilgilerim bu birimde işi en iyi şekilde yapmak için yeterlidir.	☐	☐	☐	☐	☐
20) Şu andaki eğitim düzeyim kütüphanede açık kurumsal arşivin kurulması ve yönetimi için yeterlidir.	☐	☐	☐	☐	☐

21) Sizce Türk üniversitelerinde açık kurumsal arşivler kimin tarafından kurulmalıdır?

- YÖK
 Rektörlükler
 Kütüphaneler
 Enstitüler
 Fakülteler
 Bölümler
 Bilgi işlem merkezleri
 Ortak bir çalışma olmalıdır
 Diğer (Lütfen yazarak belirtiniz).

.....

22) Şimdiye kadar açık erişim kaynaklar ve kurumsal arşivlerle ilgili bir eğitim programına katıldınız mı?

- Evet
 Hayır

23) Bir önceki soruya yanıtınız "Evet" ise ne tür bir eğitim programına katıldınız? (Birden fazla yanıt verebilirsiniz).

- Panel
 Seminer
 Çalıştay
 Kurum dışında kurslar
 Diğer (Lütfen yazarak belirtiniz).

.....

24) Kütüphanede açık erişim bilgi kaynaklarına yönelik sürekli eğitim uygulanması için sizce hangi eğitim yöntemi daha uygundur? (Birden fazla yanıt verebilirsiniz).

- Kongre, konferans çalıştay ve seminerlere katılım
 Uzaktan eğitim
 Kurumun dışında kurslara katılım
 Hizmetiçi eğitimler
 Mesleki yayınların izlenmesi
 Diğer (Lütfen yazarak belirtiniz).

.....

25) Kullanıcılar için kütüphanede açık erişim bilgi kaynaklarıyla ilgili hangi eğitim programları planlanmalıdır? (Birden fazla yanıt verebilirsiniz).

- Çalıştaylar düzenlemek
 Seminerler düzenlemek
 Paneller düzenlemek
 Broşür yayımlamak
 Danışmanlık yapmak
 Diğer (Lütfen yazarak belirtiniz).

.....

26) Akademik kütüphanede açık erişim bilgi hizmetlerinin daha iyi verilmesi için sizce kütüphanecilere hangi konularda eğitim verilmelidir? (Birden fazla yanıt verebilirsiniz).

- Elektronik yayıncılık
 Açık erişim felsefesi
 Web hizmetleri
 E-kaynakların özellikleri
 Telif hakları
 İletişim teknolojileri
 İnternet okur yazarlığı
 Diğer (Lütfen yazarak belirtiniz).

.....

27) Akademik kütüphanede açık erişim kurumsal arşivlerin kurulması ve yönetimi için kütüphanecilere hangi konularda eğitim verilmelidir? (Birden fazla yanıt verebilirsiniz).

- E-arşivlerin planlanması
 E-kaynakların yönetimi
 E-kaynakların organizasyonu
 Yazılımların tanıtımı
 E-arşivlerin denetimi
 Metadata standartları
Diğer (Lütfen yazarak belirtiniz).

.....

28) Üniversite kütüphanelerinde açık kurumsal arşivlerin geliştirilmesi hakkındaki (varsa) ek görüş ve önerilerinizi yazınız.

.....
.....

Katkılarınız için teşekkür ederim.

EK 2: 2004 – 2008 ARASINDA TÜRK ÜNİVERSİTELERİ TARAFINDAN İLK OLARAK YAYINLANAN AÇIK ERİŞİM DERGLER

- **2004:** Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi; Selçuk Üniversitesi Karaman İİBF Dergisi; Çankaya Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi; Akademi Dergisi (Kocaeli Ü.); Celal Bayar Üniversitesi Soma MYO Teknik Bilimler Dergisi; Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları E-Dergisi; Harran Üniversitesi Tıp Fak. Dergisi; Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Bülteni; Çevreye Genç Bakış (Gazi Ü.); A|Z ITU Journal of the Faculty of Architecture (İstanbul Teknik Ü.); Ankara Üniversitesi SBF Dergisi; Genç Kalemler: Edebiyat-Folklor Dergisi (Gazi Ü.).
- **2005:** Eğitimde Kuram ve Uygulama: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi Araştırma Dergisi; Celal Bayar Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi; Yaşama Sanatı (Fatih Ü.); Havacılık ve Uzay Teknolojileri Dergisi; İstanbul Üniversitesi Ekonometri ve İstatistik e-Dergisi; Muğla Üniversitesi İİBF Dergisi; International Journal of Business, Management and Economics(Yaşar Ü.); Megaron: YTÜ Mimarlık Fakültesi E-Dergisi(Yıldız Ü.); Istanbul University Econometrics and Statistics e-Journal.
- **2006:** Munis Entomology Zoology (Ankara Ü.); Eurasian Journal of Analytical Chemistry (Pamukkale Ü.); Global Media Journal: Mediterranean Edition (Doğu Akdeniz Ü.); Journal of Yaşar University; Buselik-Sanat ve Kültür dergisi Dergisi (Gazi Ü.); International Journal of Science and Technology (Fırat Ü.); Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi; Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi; Kastamonu Üniversitesi Kastamonu Eğitim Dergisi; Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi; Celal Bayar Üniversitesi Sağlıkta Birikim Dergisi.
- **2007:** Journal of Biological & Environmental Sciences (Uludağ Ü.); Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi; Balıkesir Üniversitesi Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi; Hemşirelik Dergisi (İstanbul Ü.); Akademik Dizayn ; International Electronic Journal of Algebra / IEJA (Hacettepe Ü.); The International Journal of Mineral Resources Engineering (Atılım Ü.); Novitas-ROYAL: Research on Youth and Language (Hacettepe Ü.); Journal of Fisheries Sciences= Su Ürünleri Bilimleri (Uludağ Ü.).
- **2008:** Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi

EK 3: TÜRK ÜNİVERSİTELERİ VE AKADEMİK KÜTÜPHANELERİNDEN AÇIK ERİŞİM KAYNAKLARA OLAN BAĞLANTI İSTATİSTİKLERİ (MAYIS 2006-MART 2007)

A: Üniversitelerden AE kaynaklara olan bağlantıların sayısı
B: Akademik kütüphanelerden AE kaynaklara olan bağlantıların sayısı
C: Kütüphanelerin sayısı
D: Kütüphanelerin sayısındaki değişim

AE Kaynaklar	Mayıs 2006			Mart 2007				Mart 2008			
	A	B	C	A	B	C	D	A	B	C	D
Free Medical Journals	172	30	19	199	54	24	5	220	58	25	1
MEDLINE / PubMed - NLM	151	30	10	209	49	14	4	225	51	16	2
DOAJ	103	73	38	116	71	33	-5	125	75	39	6
Google Print	93	8	4	13	9	5	1	14	6	5	0
ACS Free Search	67	45	28	56	34	26	-2	51	30	24	-2
arXiv.org e-Print archive	58	15	10	63	26	17	7	67	31	20	3
Gutenberg Projesi	39	25	16	44	27	15	-1	48	17	14	-1
OLDMEDLINE - NLM	39	25	12	39	19	13	1	39	21	14	1
Internet Public Library	36	7	4	92	50	24	20	85	55	26	2
MEDLINEplus - NLM	35	13	8	40	13	9	1	43	15	10	1
Medline	32	8	5	24	5	3	-3	26	6	4	1
NDLT D	31	15	5	21	6	5	0	24	8	7	2
Chemical Physics Preprint Database	31	10	7	32	13	9	2	34	15	12	3
History & Theory of Psychology Eprint Archive	23	9	4	19	12	7	3	23	15	7	0
Dispute Institutional Repository of Utrecht University	23	8	4	25	13	8	4	27	15	9	1
E-LIS : E-Prints in Library and Information Science	23	18	11	31	23	15	4	33	27	17	2
Google Scholar	21	12	8	181	20	11	3	150	22	15	4
EPSILON Publishing System for Doctoral and Licentiate's Theses	21	8	4	21	12	9	5	22	13	10	1
NetPrints: Clinical Medicine & Health Research	20	10	7	20	10	7	0	21	11	7	0
Project Euclid	20	8	5	20	13	8	3	21	11	8	0
Free Full Text	19	15	11	25	16	11	0	24	17	11	0
Turkish Medline	19	12	9	25	21	12	3	27	22	14	2
Document and Publication Server of Humboldt University	18	8	4	17	10	7	3	19	12	9	2
INFOMINE : Scholarly Internet Resource Collections	17	7	5	16	9	6	1	17	11	7	1
Information Bridge	16	8	5	19	13	10	5	21	16	12	2
HighWire: Free Online Full-text Articles	15	9	7	18	12	9	2	19	14	10	1

EK 3'ün devamı

A: Üniversitelerden AE kaynaklara olan bağlantıların sayısı

B: Akademik kütüphanelerden AE kaynaklara olan bağlantıların sayısı

C: Kütüphanelerin sayısı

D: Kütüphanelerin sayısındaki değişik

AE Kaynaklar	Mayıs 2006			Mart 2007				Mart 2008			
	A	B	C	A	B	C	D	A	B	C	D
ANU (The Australian National University) Eprints Repository	14	8	6	15	9	8	2	17	10	9	1
HofPrints	14	9	7	15	12	9	2	16	12	10	1
AKT EPrints Archive	14	7	5	16	13	9	4	18	15	11	2
Glasgow ePrints Service	13	8	6	14	9	7	1	15	11	9	2
PhilSci Archive	13	8	5	14	8	7	2	16	10	8	1
Caltech Archives Oral Histories Online	13	8	6	15	10	8	2	17	13	9	1
NUI Maynooth Eprint Archive	13	8	6	15	11	8	2	17	13	10	2
PubMed Central	13	10	6	13	12	8	2	13	15	10	2
CERN Document Server (CDS)	13	6	6	15	11	9	3	17	13	11	2
ECS EPrints Service	13	7	5	14	9	7	2	14	9	7	0
OAIster	12	12	6	15	13	7	1	25	18	16	9
National Digital Archive of Datasets (NDAD)	12	7	4	14	9	6	2	15	11	7	1
IUBio Archive	12	7	5	13	10	7	2	14	11	8	1
Archives in London and the M25 Area	12	7	5	14	10	7	2	15	11	8	1
Organic Eprints	12	8	5	14	10	7	2	15	11	8	1
EPrints@Bath	12	7	5	15	11	7	2	17	13	8	1
TalkBank	12	7	5	14	11	8	3	15	12	9	1
Electronic Research Archive	12	7	5	14	11	8	3	17	13	10	2
eprints@iisc	12	8	6	15	12	9	3	17	14	11	2
MUNDUS	12	5	3	14	10	7	4	16	12	9	2
Physics Documents Worldwide	12	7	5	14	12	9	4	16	14	11	2
Computer Science Technical Reports	12	7	4	14	10	8	4	18	14	11	3
Archive of European Integration	12	8	4	14	11	9	5	17	14	11	2
The Open Video Project	11	7	5	11	7	5	0	12	8	5	0
RIACS (Research Institute for Advanced Computer Science)	11	6	4	13	6	5	1	17	10	7	2
Alaska Native Language Center	11	6	4	11	7	5	1	12	7	5	0
Wisdom archive	11	6	4	13	7	6	2	14	9	7	1
EXYSTENCE ePrints Archive	11	6	4	13	7	6	2	14	8	7	1
Virginia Tech Imagebase	11	7	4	13	7	6	2	14	9	8	2
VT CS Technical Reports	11	7	4	15	8	6	2	16	10	7	1
MultiMedia DataBase	11	6	4	12	9	6	2	14	10	7	1
Open Archive Initiative Repository Explorer	11	5	3	13	9	6	3	15	11	7	1
The Digital Library of the Commons (DLC)	11	5	4	14	8	7	3	16	13	9	2
Caltech Library System Papers and Publications	11	6	4	13	10	7	3	15	11	8	1

EK 3'ün devamı

- A:** Üniversitelerden AE kaynaklara olan bağlantıların sayısı
B: Akademik kütüphanelerden AE kaynaklara olan bağlantıların sayısı
C: Kütüphanelerin sayısı
D: Kütüphanelerin sayısındaki değişim

AE Kaynaklar	Mayıs 2006			Mart 2007				Mart 2008			
	A	B	C	A	B	C	D	A	B	C	D
Caltech Parallel and Distributed Systems	11	6	4	13	10	7	3	15	11	7	0
LADARK iPrints	11	7	4	13	10	7	3	15	11	8	1
TAAL-Theoretical and Applied Linguistics	11	6	4	14	10	8	4	16	12	10	2
Books by Caltech Authors	11	6	4	14	10	8	4	16	12	10	2
CogPrints : Cognitive Sciences Eprint Archive	9	7	6	9	7	6	0	11	8	6	0
SCETI-Schoenberg Center for Electronic Text & Image	8	5	4	8	5	4	0	10	7	5	1
Caltech Parallel and Distributed Systems Group	11	6	4	13	10	7	3	15	11	8	1
LADARK iPrints	11	7	4	13	10	7	3	15	12	8	1
TAAL-Theoretical and Applied Linguistics	11	6	4	14	10	8	4	16	12	9	1
Books by Caltech Authors	11	6	4	14	10	8	4	15	11	9	1
CogPrints : Cognitive Sciences Eprint Archive	9	7	6	9	7	6	0	9	7	6	0
SCETI-Schoenberg Center for Electronic Text & Image	8	5	4	8	5	4	0	10	7	5	1
University of California eScholarship Repository	8	4	2	10	6	4	2	13	9	6	2
RePec Research Papers in Economics	7	2	1	30	18	11	10	31	20	13	2
Free Patents Online	6	4	2	11	6	4	2	11	6	4	1
Max Planck Society eDoc-Server	6	4	2	9	7	5	3	9	8	6	1
Mathematics Preprint Server	4	2	1	5	4	3	2	5	4	3	0
Caltech Collection of Open Digital Archives (CODA)	4	2	1	7	4	3	2	7	4	4	1
Public Library of Science	4	2	1	6	6	4	3	6	6	4	1
CiteBase Search	3	0	0	5	1	1	1	6	2	2	1
Nottingham ePrints	3	0	0	5	2	2	2	6	2	2	0
BBSOnline / Behavioural and Brain Sciences	3	0	0	5	3	2	2	5	3	2	0
ECONTURK	2	0	0	94	33	17	17	94	33	17	0
Open Directory Projects	1	1	1	4	4	3	2	4	4	3	0
Digital Library for Earth System Education	1	0	0	6	5	4	4	6	5	4	0
Publications from Uppsala University	0	0	0	15	10	7	7	15	10	7	0

Kaynak: Tablodaki veriler yazar tarafından derlenmiştir.

EK 4: AÇIK ERİŞİM DERGİLERİN WEB SİTELERİNİN BAĞLANTI SAYISI VE E-REHBERLERDE LİSTELENMESİ ARASINDAKİ İLİŞKİ VE AE DERGİLERİN WEBOMETRİK İNCELENMESİ

	Dergi Adı	URL	Üniversite	A	B	C	D	I	SL	W
1	Uludağ Arıcılık Dergisi	www.uludagaricilik.org.tr/	Uludağ	41	149	1030	7	21,30	14,70	5,857
2	Türk Psikoloji Dergisi	turkpsikolojidergisi.org/	Hacettepe	7	7	40	3	2,33	13,30	2,333
3	Yönetim Araştırmaları Dergisi- İİBF	www.yad.baskent.edu.tr/	Başkent	15	95	14	20	4,75	0,70	0,750
4	Experimental and Clinical Transplantation	www.ectrx.org/	&	69	121	89	100	1,21	0,89	0,690
5	Hacettepe Ü. Eczacılık Fak. Dergisi	www.eczfakder.hacettepe.edu.tr/	Hacettepe	14	202	19	33	6,12	0,57	0,424
6	Alternatives: Turkish Journal of International Relations	www.alternativesjournal.net/	Fatih	103	488	170	329	1,48	0,52	0,313
7	The Turkish Online Journal of Distance Education	tojde.anadolu.edu.tr/	Anadolu	478	2730	845	1890	1,44	0,45	0,252
8	Çukurova Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi	sosyalbilimler.cu.edu.tr/	Çukurova	762	1170	2940	3130	0,37	0,94	0,243
9	Novitas-ROYAL: Research on Youth and Language	novitasroyal.org/	Hacettepe	36	159	47	157	1,01	0,30	0,229
10	İlköğretim Online	www.ilkogretim-online.org.tr/		120	480	212	560	0,86	0,38	0,214
11	Politika Klubü Dergisi	politics.club.fatih.edu.tr/	Fatih	8	54	27	41	1,32	0,66	0,195
12	Sakarya Ü. Fen Bil. Enst. Dergisi	www.fbe.sakarya.edu.tr/	Sakarya	80	313	319	431	0,73	0,74	0,185
13	Yüzüncü Yıl Ü. Eğitim Fak. Dergisi	efdergi.yyu.edu.tr/	Yüzüncü Yıl	19	202	75	104	1,94	0,72	0,182
14	New Perspectives On Turkey	www.npt.boun.edu.tr/	Boğaziçi	1	65	5	6	10,80	0,83	0,167
15	OTAM: Ankara Ü. Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi	www.otam.ankara.edu.tr	Ankara	1	13	6	6	2,17	1,00	0,166
16	Marmara Medical Journal	www.marmaramedicaljournal.org	Marmara	328	1980	1680	1980	1,00	0,85	0,165
17	Gazi Ü. Ahilik Araştırmaları Dergisi	www.ahilik.gazi.edu.tr/	Gazi	10	137	59	63	2,17	0,94	0,159
18	Hacettepe Ü. Sosyolojik Araştırmalar e-Dergisi	www.sdergi.hacettepe.edu.tr/	Hacettepe	13	398	39	84	4,74	0,46	0,154

A: Dergilerin web sitesindeki sayfalara olan bağlantıların toplam sayısı; **B:** Dergilerin web sitesindeki sayfalara dışarıdan olan bağlantıların sayısı (inlinks); **C:** self-linklerin sayısı; **D:** Dergilerin web sitesinde arama motorları tarafından taranan toplam sayfa sayısı; **I:** Inlink (revised) WIF; **SL:** Self-link WIF; **W:** Web Impact Factor (overall WIF).

EK 4'ün devamı

	Dergi Adı	URL	Üniversite	A	B	C	D	I	SL	W
19	TOJET - Turkish Online Journal of Educational Technology	www.tojet.net/	Sakarya	253	1620	1410	1850	0,87	0,76	0,136
20	Politeknik Dergisi	www.politeknik.gazi.edu.tr/	Gazi	6	150	23	46	3,26	0,50	0,130
21	Global Media Journal: Mediterranean Edition	globalmedia.emu.edu.tr	Doğu Akdeniz	20	343	49	162	2,12	0,30	0,123
22	Erciyes Tıp Dergisi	tipdergisi.erciyes.edu.tr/	Erciyes	108	383	467	959	0,40	0,49	0,113
23	Ankara Ü. Ziraat Fak. Tarım Bilimleri Dergisi	tarimbilimleri.agri.ankara.edu.tr/	Ankara	51	848	186	482	1,76	0,38	0,105
24	A Z ITU Journal of the Faculty of Architecture	www.az.itu.edu.tr/	İTU	11	155	43	114	1,36	0,38	0,096
25	Megaron : YTÜ Mimarlık Fak. E-Dergisi	www.megaron.yildiz.edu.tr/	Yıldız	5	204	35	54	3,78	0,64	0,092
26	Muhasebe – Finans Araştırma ve Uygulama Dergisi: ANALIZ	muhasabe.marmara.edu.tr	Marmara	3	130	26	35	3,71	0,74	0,085
27	Yönetim Bilimleri Dergisi	biibf.comu.edu.tr/	Çanakkale	38	398	325	451	0,88	0,72	0,084
28	Çankaya Ü. Fen Edebiyat Fak.	jas.cankaya.edu.tr/	Çankaya	1	242	85	122	1,99	0,70	0,083
29	LİTTERA Edebiyat Yazıları	www.littera.hacettepe.edu.tr/	Hacettepe	19	439	203	240	1,83	0,84	0,079
30	Tarım Bilimleri Dergisi	tarimdergisi.yyu.edu.tr/	Yüzüncü Yıl	34	661	181	442	1,49	0,41	0,076
31	Fırat Tıp Dergisi	www.firattipdergisi.com/	Fırat	211	2610	2300	3710	0,70	0,62	0,068
32	Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi	csh.dergisi.org/		120	858	1280	1800	0,48	0,71	0,067
33	International Electronic Journal of Algebra / IEJA	www.ieja.net/	Hacettepe	5	123	24	77	1,60	0,31	0,065
34	İstanbul Ü. İstanbul Tıp Fakültesi Mecmuası	www.itfdergisi.com/	İstanbul	114	1400	1260	1820	0,77	0,69	0,063
35	Buselik-Sanat ve Kültür Dergisi	www.cfef.gazi.edu.tr/	Gazi	12	273	46	190	1,43	0,24	0,063
36	Retina Vitreus	retinavitreus.dergisi.org/	Gazi?	198	2800	2200	3400	0,82	0,65	0,058

A: Dergilerin web sitesindeki sayfalara olan bağlantıların toplam sayısı; **B:** Dergilerin web sitesindeki sayfalara dışarıdan olan bağlantıların sayısı (inlinks); **C:** self-linklerin sayısı; **D:** Dergilerin web sitesinde arama motorları tarafından taranan toplam sayfa sayısı; **I:** Inlink (revised) WIF; **SL:** Self-link WIF; **W:** Web Impact Factor (overall WIF).

EK 4'ün devamı

	Dergi Adı	URL	Üniversite	A	B	C	D	I	SL	W
37	Düzce Ü. Tıp Fak. Dergisi	www.dtip.edu.tr/	Düzce	79	1010	479	1380	0,73	0,35	0,057
38	Fırat Ü. Sağlık Bilimleri Dergisi	www.fusabil.org/	Fırat	215	3300	3010	4100	0,80	0,73	0,052
39	Dokuz Eylül Ü. Sosyal Bil. Enst. Dergisi	www.sbe.deu.edu.tr/	Dokuz Eylül	12	400	73	227	1,76	0,32	0,052
40	Dumlupınar Ü. Fen Bil. Enst. Dergisi	fbe.dumlupinar.edu.tr/	Dumlupınar	8	328	76	169	1,94	0,45	0,047
41	HATAM = Türk HIV/AIDS Tıp Dergisi	www.hatam.hacettepe.edu.tr/	Hacettepe	5	454	58	115	3,95	0,50	0,043
42	Adnan Menderes Ü. Seyahat ve Turizm Araştırmaları Dergisi	stad.adu.edu.tr/	Adnan	2	203	26	47	4,32	0,55	0,042
43	Gazi Ü. Eğitim Fak. Dergisi	www.gefad.gazi.edu.tr/	Gazi	21	224	81	505	0,44	0,16	0,041
44	Sakarya Ü. Eğitim Fak. Dergisi	www.ef.sakarya.edu.tr/	Sakarya	14	466	282	375	1,24	0,75	0,037
45	STÜDYO- Tasarım, kuram, ve eleştiri dergisi	www.studyomim.itu.edu.tr/	İTU	2	46	13	56	0,82	0,23	0,036
46	Gazi Ü. Ticaret ve Turizm Eğitim Fak. Dergisi	www.ttef.gazi.edu.tr/	Gazi	2	171	20	57	3,00	0,35	0,035
47	Hacettepe Tıp Dergisi	www.tip.hacettepe.edu.tr/	Hacettepe	31	992	477	968	1,02	0,49	0,032
48	Journal of Sports Science & Medicine	jssm.uludag.edu.tr/	Uludağ	1	122	4	31	3,93	0,13	0,032
49	Yeni Symposium	www.yenisymposium.net/	İstanbul	17	410	100	566	0,72	0,18	0,030
50	Gazi Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları E-Dergisi	www.sosbil.gazi.edu.tr/	Gazi	20	223	211	696	0,32	0,30	0,029
51	Pamukkale Ü. Mühendislik Fak. Mühendislik Bilimleri Dergisi	mbdergi.pamukkale.edu.tr/	Pamukkale	1	51	6	34	1,50	0,18	0,029
52	Hacettepe Ü. Yerbilimleri Araştırma ve Uygulama Merkezi Bülteni	www.yerbilimri.hacettepe.edu.	Hacettepe	8	230	118	284	0,84	0,41	0,028
53	Ege Akademik Bakış: İktisadi, İdari ve Siyasi Bilimler Dergisi	www.eab.ege.edu.tr/	Ege	10	165	69	367	0,45	0,19	0,027
54	Yüzüncü Yıl Ü. Veteriner Fak. Dergisi	vfergi.yyu.edu.tr/	Yüzüncü Yıl	1	495	7	39	12,7	0,18	0,025
55	Munis Entomology Zoology	www.munisentzool.org/	Ankara	12	375	209	494	0,76	0,42	0,024

A: Dergilerin web sitesindeki sayfalara olan bağlantıların toplam sayısı; **B:** Dergilerin web sitesindeki sayfalara dışarıdan olan bağlantıların sayısı (inlinks); **C:** self-linklerin sayısı; **D:** Dergilerin web sitesinde arama motorları tarafından taranan toplam sayfa sayısı; **I:** Inlink (revised) WIF; **SL:** Self-link WIF; **W:** Web Impact Factor (overall WIF).

EK 4'ün devamı

	Dergi Adı	URL	Üniversite	A	B	C	D	I	SL	W
56	METU Journal of the Faculty of Architecture	jfa.arch.metu.edu.tr/	ODTÜ	13	1770	317	638	2,77	0,50	0,021
57	Eğitimde Kuram ve Uygulama	eku.comu.edu.tr/	Çanakkale	167	559	598	757	0,74	0,79	0,021
58	ARI: The Bulletin of the Istanbul Technical University	www.ari.itu.edu.tr/	İTÜ	3	219	26	137	1,60	0,55	0,021
59	Selçuk Ü. Tıp Dergisi	www.mtip.selcuk.edu.tr/	Selçuk	24	854	738	1480	0,58	0,50	0,016
60	Erciyes Ü. Veteriner Fak. Dergisi	veteriner.erciyes.edu.tr/	Erciyes	1	161	58	79	2,04	0,73	0,013
61	Ekonometri ve İstatistik Dergisi	eidergisi.istanbul.edu.tr/	İstanbul	1	171	27	103	1,66	0,26	0,009
62	Türk Eğitim Bil. Dergisi	www.tebd.gazi.edu.tr/	Gazi	2	118	35	217	0,54	0,16	0,009
63	Hacettepe Toplum Hekimliği Bülteni	www.thb.hacettepe.edu.tr/	Hacettepe	1	169	12	122	1,39	0,10	0,008
64	Journal of FisheriesSciences.com	www.fisheriessciences.com/	İstanbul	1	91	13	139	0,65	0,90	0,007
65	Türk Nefroloji, Diyaliz ve Transplantasyon Dergisi	www.tsn.org.tr/	Erciyes	3	2970	115	772	3,85	0,15	0,003
66	Yüzüncü Yıl Ü. Van Tıp Dergisi	vantipdergisi.yyu.edu.tr/	Yüzüncü Yıl	1	348	37	332	1,04	0,11	0,003
67	Su Ürünleri Dergisi	jfas.ege.edu.tr/	Ege	2	330	70	657	0,50	0,11	0,003
68	Gulhane Medical Journal	gulhanemedicaljournal.org/		118	1650	1390	2420	0,68	0,57	0,001
69	Akciğer Arşivi	www.akcigerarsivi.com/	Uludağ	1	288	5	1520	0,19	0,01	0,001
70	Eğitişim Dergisi : Elektronik Eğitim, Bilim ve Sanat Dergisi	egitirim.inonu.edu.tr/	İnönü	0	439	8	52	8,44	0,15	0,000
71	Sigma : Mühendislik ve Fen Bil. Dergisi	www.ytuder.yildiz.edu.tr/	Yıldız	0	436	0	32	13,60	0,00	0,00
72	Gazi Ü. Ekonomik Yaklaşım Dergisi	dergi.iibf.gazi.edu.tr/	Gazi	0	324	23	45	7,20	0,51	0,00
73	Jeofizik Mühendisi Kulübü	www.geopclub.itu.edu.tr/	İTÜ	0	168	82	105	1,60	0,78	0,00
74	Mersin Ü. Tıp Fak. Dergisi	tip.mersin.edu.tr/	Mersin	0	113	0	2	0,00	0,00	0,00

A: Dergilerin web sitesindeki sayfalara olan bağlantıların toplam sayısı; **B:** Dergilerin web sitesindeki sayfalara dışarıdan olan bağlantıların sayısı (inlinks); **C:** self-linklerin sayısı; **D:** Dergilerin web sitesinde arama motorları tarafından taranan toplam sayfa sayısı; **I:** Inlink (revised) WIF; **SL:** Self-link WIF; **W:** Web Impact Factor (overall WIF).

EK 4'ün devamı

	Dergi Adı	URL	Üniversite	A	B	C	D	I	SL	W
75	Eastern Journal of Medicine	ejm.yyu.edu.tr/	Yüzüncü Yıl	0	112	0	7	16,00	0,00	0,00
76	Çukurova Ü. İlahiyat Fak. Dergisi	ilahiyat.cukurova.edu.tr/	Çukurova	0	106	15	22	0,00	0,00	0,00
77	Journal of the Entomological Research Society	www.entomol.gazi.edu.tr/	Gazi	0	97	0	14	6,93	0,00	0,00
78	Fırat Tıp Dergisi	med.firat.edu.tr/	Fırat	0	75	0	0	0,00	0,00	0,00
79	Boğaziçi Ü. Eğitim Dergisi	edjournal.boun.edu.tr/	Boğaziçi	0	67	1	1	67,00	1,00	0,00
80	Detay: Galatasaray Ü. İletişim Fak. Öğrenci Yayını	detay.gsu.edu.tr/	Galatasaray	0	72	0	0	0,0	0,00	0,00
81	Bilim, Kültür ve Sanat Dergisi	reflections.journal.fatih.edu.tr/	Fatih	0	57	1	1	0,0	1,00	0,00
82	Pamukkale U. Tıp Fak. Dergisi	tipdergi.pamukkale.edu.tr/	Pamukkale	0	54	1	8	6,75	0,00	0,00
83	Ondokuz Mayıs Ü. Eğitim Fak. Dergisi	www.omuegitim.edu.tr/	Mayıs	0	53	0	0	0,00	0,00	0,00

A: Dergilerin web sitesindeki sayfalara olan bağlantıların toplam sayısı; **B:** Dergilerin web sitesindeki sayfalara dışarıdan olan bağlantıların sayısı (inlinks); **C:** self-linklerin sayısı; **D:** Dergilerin web sitesinde arama motorları tarafından taranan toplam sayfa sayısı; **I:** Inlink (revised) WIF; **SL:** Self-link WIF; **W:** Web Impact Factor (overall WIF).

Kaynak: Tablodaki bilgiler Altavista arama motoru kullanarak 3-5 Mayıs 2009'da üretilmiştir.

EK 5: TÜRK ÜNİVERSİTELERİN WEB SİTELERİNİN BAĞLANTI POPÜLERLİKLERİ

Sıra	Üniversite	URL	Google		Yahoo!/ FAST/ AltaVista	Toplam
			AOL/ HotBot	MSN		
1.	Orta Doğu Teknik Üniv.	www.metu.edu.tr/	1.570	162.000	35.343	198.913
2.	Bilkent Üniv.	www.bilkent.edu.tr/	1.680	121.000	19.316	141.996
3.	Ankara Üniv.	www.ankara.edu.tr/	1.170	103.000	28.300	132.470
4.	Boğaziçi Üniv.	www.boun.edu.tr/	941	83.700	40.391	125.032
5.	Inönü Üniv.	www.inonu.edu.tr/	318	18.000	91.518	109.836
6.	İstanbul Üniv.	www.istanbul.edu.tr/	384	96.800	12.058	109.242
7.	Dokuz Eylül Üniv.	www.deu.edu.tr/	200	76.600	16.288	93.088
8.	Hacettepe Üniv.	www.hacettepe.edu.tr/	337	53.900	16.903	71.140
9.	Koç Üniv.	www.ku.edu.tr/	175	42.100	19.029	61.304
10.	İstanbul Teknik Üniv.	www.itu.edu.tr/	373	43.200	17.609	61.182
11.	Doğu Akdeniz Üniv.	www.emu.edu.tr/	222	54.100	6.846	61.168
12.	Çukurova Üniv.	www.cu.edu.tr/	201	47.000	10.723	57.924
13.	Yıldız Teknik Üniv.	www.yildiz.edu.tr/	206	34.000	16.967	51.173
14.	Akdeniz Üniv.	www.akdeniz.edu.tr/	150	44.700	5.901	50.751
15.	Gaziantep Üniv.	www.gantep.edu.tr/	355	42.500	5.762	48.617
16.	Anadolu Üniv.	www.anadolu.edu.tr/	626	28.700	17.883	47.209
17.	Başkent Üniv.	www.baskent.edu.tr/	91	41.200	5.019	46.310
18.	Mersin Üniv.	www.mersin.edu.tr/	103	36.700	5.555	42.358
19.	Erciyes Üniv.	www.erciyes.edu.tr/	104	22.900	18.442	41.446
20.	Gazi Üniv.	www.gazi.edu.tr/	315	19.700	18.955	38.970
21.	Ondokuz Mayıs Üniv.	www.omu.edu.tr/	184	15.100	23.060	38.344
22.	Trakya Üniv.	www.trakya.edu.tr/	99	26.500	8.105	34.704
23.	Bahçeşehir Üniv.	www.bahcesehir.edu.tr/	115	26.900	4.791	31.806
24.	Ege Üniv.	www.ege.edu.tr/	234	21.200	9.924	31.358
25.	Selçuk Üniv.	www.selcuk.edu.tr/	126	20.800	9.742	30.668
26.	Afyon Kocatepe Üniv.	www.aku.edu.tr/	112	13.700	16.744	30.556
27.	Adnan Menderes Üniv.	www.adu.edu.tr/	139	19.600	8.266	28.005
28.	Uludağ Üniv.	www.uludag.edu.tr/	169	17.400	10.266	27.835
29.	İzmir Teknoloji Enstitüsü	www.iyte.edu.tr/	163	21.700	5.881	27.744
30.	Dicle Üniv.	www.dicle.edu.tr/	124	22.800	4.692	27.616
31.	TOBB Üniv.	www.etu.edu.tr/	75	22.700	4.357	27.132
32.	Karadeniz Teknik Üniv.	www.ktu.edu.tr/	157	18.900	7.564	26.621
33.	Zonguldak Üniv.	www.karaemas.edu.tr/	103	10.400	15.931	26.434
34.	Celal Bayar Üniv.	www.bayar.edu.tr/	177	20.900	5.293	26.370
35.	Kahramanmaraş Üniv.	www.ksu.edu.tr/	222	18.600	7.352	26.174
36.	Doğuş Üniv.	www.dogus.edu.tr/	69	21.700	4.262	26.031
37.	Gaziosmanpaşa Üniv.	www.gop.edu.tr	66	6.700	19.235	26.001
38.	Firat Üniv.	www.firat.edu.tr/	93	21.100	4.493	25.686
39.	Ahmet Yesevi Üniv.	www.yesevi.edu.tr	88	22.700	2.474	25.262
40.	Cumhuriyet Üniv.	www.cumhuriyet.edu.tr/	108	18.000	5.495	23.603
41.	Onsekiz Mart Üniv.	www.comu.edu.tr/	105	17.700	5.655	23.460
42.	Yeditepe Üniv.	www.yeditepe.edu.tr/	150	16.800	5.834	22.784
43.	Gülhane Tıp Akademisi	www.gata.edu.tr	85	14.000	8.013	22.098
44.	Işık Üniv.	www.isikun.edu.tr/	150	16.600	4.759	21.509

EK 5'in devamı

Sıra	Üniversite	URL	Google AOL/ HotBot	MSN	Yahoo!/ FAST/ AltaVista	Toplam
45.	Eskişehir Osmangazi Üniv.	www.ogu.edu.tr/	164	15.300	5.289	20.753
46.	Maltepe Üniv.	www.maltepe.edu.tr	140	16.900	3.648	20.688
47.	Kocaeli Üniv.	www.kou.edu.tr/	269	11.900	8.445	20.614
48.	Galatasaray Üniv.	www.gsu.edu.tr/	153	13.900	6.469	20.522
49.	Sakarya Üniv.	www.sakarya.edu.tr/	283	15.900	4.172	20.355
50.	Sabancı Üniv.	www.sabanciuniv.edu.tr	0	17.100	3.213	20.313
51.	Pamukkale Üniv.	www.pamukkale.edu.tr/	85	13.700	6.367	20.152
52.	Niğde Üniv.	www.nigde.edu.tr/	130	14.300	5.105	19.535
53.	Çankaya Üniv.	www.cankaya.edu.tr/	103	14.400	4.956	19.459
54.	Süleyman Demirel Üniv.	www.sdu.edu.tr/	129	13.300	5.139	18.568
55.	Kadir Has Üniv.	www.khas.edu.tr	96	12.600	5.298	17.994
56.	Harran Üniv.	www.harran.edu.tr/	78	13.900	3.952	17.930
57.	Balıkesir Üniv.	www.balikesir.edu.tr/	114	9.550	8.007	17.671
58.	Atatürk Üniv.	www.atauni.edu.tr/	157	11.300	6.179	17.636
59.	Marmara Üniv.	www.marmara.edu.tr/	132	12.300	4.566	16.998
60.	Abant İzzet Baysal Üniv.	www.ibu.edu.tr/	134	9.590	6.794	16.518
61.	Muğla Üniv.	www.mu.edu.tr/	114	11.700	4.676	16.490
62.	Yakındoğu Üniv.	www.neu.edu.tr	104	8.330	7.535	15.969
63.	İstanbul Kültür Üniv.	www.iku.edu.tr/	181	10.200	5.520	15.901
64.	Gebze Enstitüsü	www.gyte.edu.tr/	74	10.900	4.490	15.464
65.	Yüzüncü Yıl Üniv.	www.yyu.edu.tr/	99	9.400	5.703	15.202
66.	İstanbul Bilgi Üniv.	www.bilgi.edu.tr/	0	10.100	4.785	14.885
67.	Atılım Üniv.	www.atilim.edu.tr/	117	10.200	4.418	14.735
68.	Kara Harp Okulu Komutanlığı	www.kho.edu.tr/	102	10.100	3.781	13.983
69.	Mustafa Kemal Üniv.	www.mku.edu.tr	79	9.670	4.062	13.811
70.	Dumlupınar Üniv.	www.dumlupinar.edu.tr	77	8.100	4.520	12.697
71.	Kırıkkale Üniv.	www.kku.edu.tr	0	12.100	0	12.100
72.	Okan Üniv.	www.okan.edu.tr/	22	10.600	1.344	11.966
73.	Hava Harp Okulu	www.hho.edu.tr	62	6.930	3.324	10.316
74.	Polis Akademisi Başkanlığı	www.pa.edu.tr	69	6.660	3.371	10.100
75.	Uluslararası Kıbrıs Üniv.	www.ciu.edu.tr	111	6.440	3.410	9.961
76.	Girne Amerikan Üniv.	www.gau.edu.tr	72	6.050	2.930	9.052
77.	Lefke Avrupa Üniv.	www.lefke.edu.tr	68	5.530	3.337	8.935
78.	Mimar Sinan Sanatlar Üniv.	www.msu.edu.tr	0	8.660	0	8.660
79.	Deniz Harp Okulu Komutanlığı	www.dho.edu.tr	54	5.570	2.873	8.497
80.	Kafkas Üniv.	www.kafkas.edu.tr	0	8.010	0	8.010
81.	Beykent Üniv.	www.beykent.edu.tr	0	6.900	0	6.900
82.	Fatih Üniv.	www.fatihun.edu.tr	0	6.350	0	6.350
83.	İstanbul Bilgi Üniv.	www.ibun.edu.tr	0	6.350	0	6.350
84.	Haliç Üniv.	www.halic.edu.tr	0	6.240	0	6.240
85.	Yaşar Üniv.	www.yasar.edu.tr/	40	3.440	2.152	5.632
86.	İstanbul Ticaret Üniv.	www.iticu.edu.tr	0	5.210	0	5.210
87.	Çağ Üniv.	www.cag.edu.tr	0	4.190	0	4.190

EK 5'in devamı

Sıra	Üniversite	URL	Google AOL/ HotBot	MSN	Yahoo!/ FAST/ AltaVista	Toplam
88.	İzmir Ekonomi Üniv.	www.izmirekonomi.edu.tr	33	1.720	2.259	4.012
89.	Adıyaman Üniv.	www.adiyaman.edu.tr	3	3.430	574	4.007
90.	Ahi Evran Üniv.	www.ahievran.edu.tr	31	208	1.428	1.667
91.	Bozok Üniv.	www.bozok.edu.tr	16	504	966	1.486
92.	İzmir Üniv.	www.iue.edu.tr	21	355	671	1.047
93.	Uşak Üniv.	www.usak.edu.tr/	5	263	474	742
94.	Mehmet Akif Ersoy Üniv.	www.mehmetakif.edu.tr	0	304	3	684
95.	İstanbul Aydın Üniv.	www.anadolubil.edu.tr	0	606	0	606
96.	Kapadokya Yüksekokulu	www.kapadokya.edu.tr/	6	286	301	593
97.	Aksaray Üniv.	www.aksaray.edu.tr	4	197	358	559
98.	İstanbul Arel Üniv.	www.iau.edu.tr	0	480	0	480
99.	Hava Astsubay Okulu	www.hsotem.edu.tr	6	231	215	452
100.	Hitit Üniv.	www.hitit.edu.tr	0	361	0	361
101.	İstanbul Bilim Üniv.	www.istanbulbilim.edu.tr	0	299	0	299
102.	Namik Kemal Üniv.	nku.trakya.edu.tr	0	169	110	279
103.	Kastamonu Üniv.	www.kastamonu.edu.tr	4	152	80	236
104.	Giresun Üniv.	www.giresun.edu.tr	1	90	99	190
105.	Erzincan Üniv.	www.erzincan.edu.tr	0	146	0	146
106.	Özyeğin Üniv.	www.ozyegin.edu.tr	0	2	2	4

Market Leap'in Bağlantı Popülerliği Kontrol Aracı (Link Popularity Check Tool) ile 23.11.2008'da üretilmiştir.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Mehdi AFZALİ
Doğum Yeri : Zencan / İRAN

Eğitim Durumu

Ön Lisans Öğrenimi : Tahran Üniversitesi Kütüphanecilik Anabilim Dalı
Lisans Öğrenimi : Tahran Üniversitesi Kütüphanecilik ve Bilgi Bilimi Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Öğrenimi : Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı
Doktora Öğrenimi : Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce, Arapça

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurumlar : Zencan Üniversitesi Merkez Kütüphanesi
: Temel Bilimler Üniversitesi Merkez Kütüphanesi
: Sufi Razi Yüksek Eğitim Merkezi Bilgi Teknolojisi Mühendisliği Anabilim Dalı

İletişim

E-posta adresi : afzali@hacettepe.edu.tr
afzali@sufi.ac.ir

Tarih : 8 Haziran 2009